

IZVJEŠTAJ O RAZVOJU
sa pregledom implementacije Integrirane Strategije razvoja
Unsko-sanskog kantona za period 2014.- 2020. godina

za 2020. godinu

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. STEPEN RAZVOJA KANTONA.....	2
2.1. Makroekonomski pokazatelji razvijenosti Unsko – sanskog kantona	2
2.2. Indeks razvijenosti	7
2.3. Demografske karakteristike i kretanja	7
2.4. Privredni pokazatelji	9
2.5. Društveni pokazatelji	17
2.6. Okoliš i infrastruktura	23
3. STEPEN PROVEDBE STRATEŠKIH CILJEVA, PRIORITETA I DEFINIRANIH MJERA IZ STRATEGIJE RAZVOJA UNSKO-SANSKOG KANTONA ZA PERIOD 2014. - 2020.	25
4. PRILOG: IZVJEŠTAJ O EVALUACIJI INTEGRIRANE STRATEGIJE RAZVOJA UNSKO-SANSKOG KANTONA ZA PERIOD 2014.-2020. GODINA (za period evaluacije 2014. - 2018.)	

1. UVOD

Strategija razvoja Unsko - sanskog kantona predstavlja ključni strateško - planski dokument Unsko - sanskog kantona, koji treba poticati i usmjeravati budući rast i razvoj kantona te predstavlja osnovu za izradu detaljnih planova i programa u pojedinim sektorima, kreira osnovu za praćenje napretka te potiče na saradnju i dogovor u planiranju različitih nivoa vlasti i društveno - ekonomskih partnera.

Stvarni rezultati razvoja, koji proizlaze iz implementacije strategije razvoja, mogu biti vidljivi i mjerljivi jedino ukoliko se sistemski provodi praćenje i vrednovanje realizacije strategije. Rezultati prikazani u Izvještaju o razvoju, imaju osnovni cilj da prikažu trenutno stanje te da posluže kao vodilja ka daljem razvoju kantona. Izvještaj je sveobuhvatan, analizira ekonomski, društveni, infrastrukturni i okolišni aspekt razvoja te predstavlja svojevrsnu situacionu analizu koja se naslanja na Strategiju razvoja Unsko - sanskog kantona i time obezbjeđuje kontinuitet u analizi i izvještavanju sveukupnog razvoja.

Izvještaj o razvoju se sastoji od dva dijela koja zajednički čine jednu cjelinu i omogućuju praćenje razvojnih trendova i stepen provedbe strategije:

1. Prvi dio prati osnovne makroekonomske pokazatelje razvijenosti te ukazuje na stepen razvijenosti kantona;
2. Drugi dio se odnosi na provedbe strateških ciljeva, prioriteta i definiranih mjera iz Strategije razvoja.

2. STEPEN RAZVOJA KANTONA

2.1. Makroekonomski pokazatelji razvijenosti Unsko – sanskog kantona

Vizija razvoja Unsko-sanskog kantona glasi:

“Unsko - sanski kanton je euro-regija – smaragd Bosne i Hercegovine, područje ugodnog života temeljenog na ravnomjernom održivom razvoju.”

Ova vizija ostvariće se kroz postizanje 6 ključnih strateških ciljeva Unsko – sanskog kantona:

- Razviti konkurentnu privredu i dostići nivo prosjeka ekonomskog razvoja FBiH,
- Izgraditi infrastrukturu za poboljšanje kvalitete života stanovnika,
- Unaprijediti zaštitu okoliša i očuvanje prirode,
- Razvijati ljudske resurse i unaprijediti tržište rada,
- Osigurati visok nivo socijalne sigurnosti i zaštite,
- Unapređenje upravljanja razvojem.

Svi strateški ciljevi razvoja Unsko - sanskog kantona (u daljem tekstu: USK) nalaze svoje osnove i u Strategiji razvoja Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: FBiH) te su u skladu sa evropskim planskim okvirom izraženim u dokumentu Evropa 2020, kojim se EU opredijelila za pametni, održivi i uključivi rast. Pametni rast je i u skladu s težnjama USK za povezivanjem obrazovanja sa tržištem rada, stvaranjem konkurentnog ekonomskog razvoja i pozitivnog poslovnog okruženja kroz provođenje i povezivanje prirodnih i kulturnih resursa te tradicionalne industrije. Održivi rast naglašen je već u viziji razvoja USK-a i dodatno preciziran kroz strateške ciljeve kroz težnje za poboljšanjem kvalitete života i zaštitu okoliša i očuvanje prirode.

Naredna tabela prikazuje koji su to osnovni indikatori razvoja našeg kantona kao i Federacije BiH.

Tabela broj 1. Osnovni indikatori razvoja Unsko-sanskog kantona

Elementi	Federacija BiH		Unsko-sanski kanton		Učešće kantona u FBiH	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Površina u km ²	26.113	26.112	4.125	4.125	15,8	15,8
Stanovništvo u hilj. (proc. prema popisu)	2.190	2.185	267,8	266,5	12,2	12,2
Poreski prihodi u mil. KM	428	452,0	26,5	28,9	6,2	6,4
Poreski prihodi po stanovniku u KM	195,4	206,9	99	109	50,7	52,7
Industrijska proizvodnja - indeks	97,3	94,2	103,8	94,0	-	-
Izvoz robe - u 000 KM	7.620.114	6.871.411	385.647	367.141	5,1	5,3
Uvoz robe - u 000KM	13.844.811	11.680.596	419.697	386.918	3,0	3,3
Pokrivenosti uvoza izvozom u %	55,0	58,8	91,9	94,9	-	-
Trgovinski bilans u 000 KM (deficit)	-6.224.697	-4.809.186	-34.050	-19.777	0,5	0,4
Zaposlenost - prosjek	531.483	520.162	38.220	37.085	7,2	7,1
Radno sposobno stanovništvo (15-64)	1.526.894	1.513.497	193.742	192.727	12,7	12,7
Radna snaga - broj	845.053	841.762	74.058	71.891	8,8	8,5
Stopa registrovane zaposlenosti u %	34,8	34,4	19,7	19,2	-	-
Stopa aktivnosti u %	55,3	55,6	38,2	37,3	-	-
Nezaposlenost – prosjek	313.570	321.581	35.838	34.806	11,4	10,8
Stopa registrovane nezaposlenosti u %	37,1	38,2	59,4	48,4	-	-
Neto plaća - prosječna u KM	928	956	872	897	94,0	93,8
Penzija - prosječna u KM	416	428	396	409	95,2	95,6
Broj penzionera – broj sa stanjem 31.12.	424.009	428.117	23.141	23.655	5,5	5,5
Broj poslovnih subjekata – broj sa stanjem 31.12.	112.955	114.867	9.492	9.682	8,4	8,4
Ostvarene investicije u nova stalna sredstva u mil. KM	3.649	- ⁵	-	-	-	-
Stopa investiranja	16,1	-	-	-	-	-

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja (Makroekonomski pokazatelji po kantonima FBiH 2020.)

Površina USK obuhvaća 15,8% teritorije FBiH, odnosno 8,05% ukupne teritorije Bosne i Hercegovine. Unsko – sanski kanton je površinom drugi po veličini kanton u FBiH. Prema preliminarnim rezultatima popisa stanovništva provedenog 2013. godine na području Unsko-sanskog kantona živi 299.343 stanovnika, odnosno 12,62% stanovništva FBiH ili 7,8% ukupnog stanovništva Bosne i Hercegovine. Gustoća naseljenosti USK je u 2012. godini iznosila 69,8 st/km² što je manje nego 1991. godine (83,2 st/ km²) te je ispod prosječne gustoće naseljenosti Federacije Bosne i Hercegovine (89,6 st/km²).

Na području USK je do 2013. godine registrirano ukupno 11.853 privrednih subjekata što je 9,38% ukupnog broja registriranih poslovnih subjekata u FBiH, odnosno oko 2% ukupnih privrednih subjekata registriranih na području BiH.

Po izračunu indeksa razvijenosti Federalnog zavoda za programiranje razvoja u 2020. godini na 1. mjestu po rangu razvijenosti unutar Unsko - sanskog kantona je Grad Bihać, dok je na posljednjem mjestu Općina Bužim.

Grafikon broj 1. Nivo razvijenosti po općinama USK-a

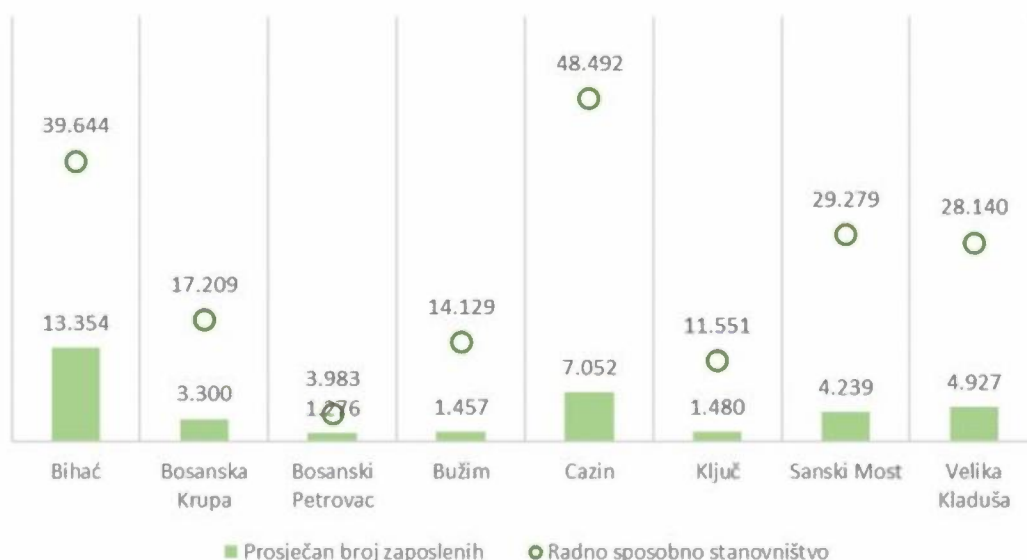


Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja (Makroekonomski pokazatelji po kantonima FBiH 2020.)

U Unsko - sanskom kantonu u 2020. godini ostvareni su poreski prihodi u iznosu od 28,9 miliona KM, što je u odnosu na prošlu godinu više za 9,3%. Najviši poreski prihodi ostvareni su u Bihaću u iznosu od 12,3 miliona KM, a najniži u Bosanskom Petrovcu u iznosu od 758 hiljada KM. Poreski prihodi po glavi stanovnika (prisutni broj stanovnika) u Unsko - sanskom kantonu iznose 109,00 KM, što je u odnosu na prošlu godinu više za 9,8% i što je 55,0% u odnosu na prosjek FBiH. Najviši poreski prihodi po glavi stanovnika ostvareni su u Bihaću u iznosu od 222,00 KM, a najniži u općini Bužim u iznosu od 47,00 KM.

U 2020. godini u FBiH ostvaren je prosječan mjesečni broj zaposlenih u iznosu od 520.162, što je u odnosu na isti period prethodne godine manje za 2,1% ili 11.321. U USK-u broj zaposlenih iznosi 37.085, što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 1.135 lica ili 3,0%. Broj zaposlenih u USK-u učestvuje u ukupnom broju zaposlenih u FBiH sa 7,1%.

Grafikon broj 2. Prosječan broj zaposlenih i radno sposobno stanovništvo po općinama USK

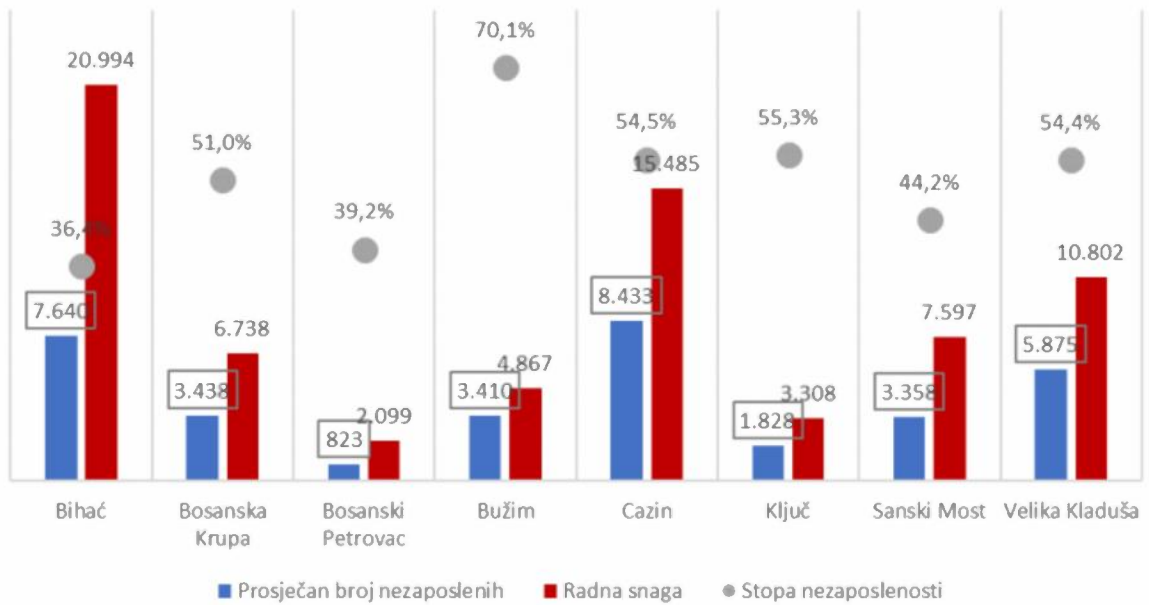


Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja (Makroekonomski pokazatelji po kantonima FBiH 2020)

Registrovana nezaposlenost u USK-u, 2020. godine iznosi 34.806 lica što je manje za 1.032 ili 2,9% u odnosu na prethodnu godinu. Broj nezaposlenih u USK-u, u ukupnom broju nezaposlenih u FBiH iznosi 10,8%. Najveći broj nezaposlenih lica registriran je u općinama Cazin (2,6% od ukupnog broja nezaposlenih u FBiH) i Bihać (2,4% od ukupnog broja nezaposlenih u FBiH), dok je najmanji broj nezaposlenih osoba registrovan u Bosanskom Petrovcu (0,3% od ukupnog broja nezaposlenih u FBiH) i Ključu (0,6% od ukupnog broja nezaposlenih u FBiH).

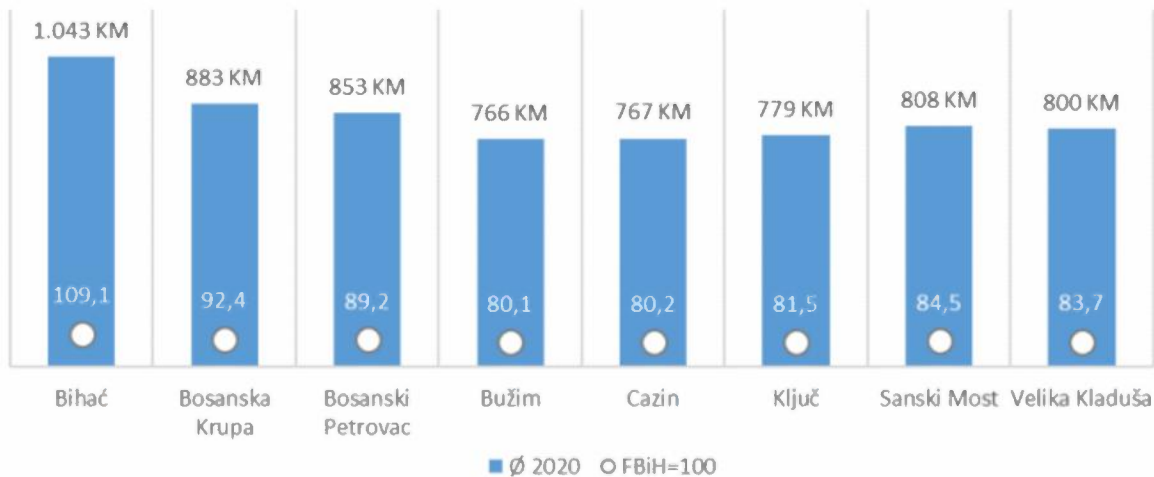
Stopa nezaposlenosti u USK-u u 2020. godini prema zvanično registrovanom broju nezaposlenih, u odnosu na radnu snagu, iznosi 48,4% što je identično kao i prethodne godine (stopa nezaposlenosti u FBiH iznosi 38,2%).

Grafikon broj 3. Nezaposleni, radna snaga i stopa nezaposlenosti po općinama USK-a



Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja (Makroekonomski pokazatelji po kantonima FBiH 2020.)

Grafikon broj 4. Pregled plata po općinama USK-a



Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja (Makroekonomski pokazatelji po kantonima FBiH 2020)

U USK-u broj penzionera u decembru 2020. godine iznosi 23.655 što je za 2,2% više u odnosu na prethodnu godinu, s učešćem od 5,5% u odnosu na ukupan broj penzionera u FBiH. Prosječna isplaćena penzija u USK-u iznosi 409,00 KM što je više za 3,3% u odnosu na prethodnu godinu.

Ukupan broj poslovnih subjekata u USK-u iznosi 9.682 i viši je za 190 ili 2,0% u odnosu na prethodnu godinu. Broj poslovnih subjekata u USK-u učestvuje u ukupnom broju poslovnih subjekata u Federaciji BiH sa 8,4%. Registrovan broj pravnih lica u USK-u iznosi 5.684, što je više za 102 ili 9,1% u odnosu na 2019. godinu. Broj registrovanih pravnih lica u USK-u učestvuje u ukupnom broju registrovanih pravnih lica u Federaciji BiH sa 9,1%. Broj registrovanih fizičkih lica –

obrnika u USK-u iznosi 3.998 što je više za 88 ili 2,3% u odnosu na 2019. godinu. Broj registrovanih fizičkih lica - obrtnika u USK-u učestvuje u ukupnom broju registrovanih fizičkih lica - obrtnika u Federaciji BiH sa 7,6%.

U 2020. godini u USK izvoz iznosi 367 mil. KM, što je za 4,8% manje u odnosu na prethodnu godinu. Izvoz USK-a učestvuje u ukupnom izvozu FBiH sa 5,3%.

U 2020. godini u USK-u uvoz iznosi 387 mil. KM što je za 7,8% manje u odnosu na prethodnu godinu. Uvoz USK-a učestvuje u ukupnom uvozu FBiH sa 3,3%.

2.2. Indeks razvijenosti

Federalni zavod za programiranje razvoja analizira razvijenost kantona naspram nivoa razvijenosti prosjeka Federacije BiH i to iskazuje indeksom razvijenosti.

Unsko-sanski kanton s indeksom razvijenosti od 0,40 u 2020. godini zauzima osmo mjesto, dakle ne spada među nerazvijene kantone, ali ipak je daleko od ciljane vrijednosti 2020. godine. Indeks razvijenosti po kantonima prikazan je u tabeli.

Tabela broj 2. Rang razvijenosti po kantonima u 2020. godini

Br.kan.	Kanton	Prihod od poreza na dohodak pc 2020	Stopa zaposlenosti 2020	Kretanje stanovništva 2013-2020	Učešće starog stanovništva 2020	Stopa obrazovanja stanovništva 2020	Indeks 2020	Rang
1	2	3	4	5	6	7	8	9
9	Kanton Sarajevo	3,06	2,32	1,83	0,80	1,63	2,04	1
7	Zapadnohercegovački kanton	0,66	0,82	0,95	0,82	1,93	1,03	2
5	Hercegovačko-neretvanski kanton	1,15	1,11	0,75	0,56	1,35	1,01	3
8	Bosansko-podrinjski kanton	1,16	1,80	0,41	0,31	1,06	0,99	4
3	Tuzlanski kanton	0,67	0,88	0,97	1,01	0,73	0,84	5
4	Zeničko-dobojski kanton	0,53	0,94	0,90	1,26	0,71	0,83	6
6	Srednjobosanski kanton	0,19	0,62	0,84	1,29	0,55	0,64	7
1	Unsko-sanski kanton	0,07	0,00	0,78	1,51	0,00	0,40	8
2	Posavski kanton	0,16	0,15	0,00	0,65	0,62	0,29	9
10	Kanton 10	0,00	0,05	0,04	0,00	1,24	0,27	10

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja (Makroekonomski pokazatelji po kantonima FBiH 2020.)

2.3. Demografske karakteristike i kretanja

Prema posljednje objavljenim podacima Federalnog zavoda za statistiku, u 2020. godini, na području Unsko - sanskog kantona živi ukupno 266.535 stanovnika. Broj stanovnika u odnosu na prethodnu godinu, na isti taj datum, je manji za 1.339.

Ukupna površina USK-a iznosi 4.125 km². Površina USK-a obuhvaća 15,8% teritorije FBiH, odnosno 8,1% ukupne teritorije Bosne i Hercegovine. Unsko – sanski kanton je površinom drugi po veličini kanton u FBiH.

Gustoća naseljenosti u Unsko - sanskom kantonu u 2020. godini iznosi 64,6 stan/km. Gustoća naseljenosti je manja od prosjeka naseljenosti u Federaciji BiH, koja iznosi 83,7 stan/km.

Tabela broj 3. Gustina naseljenosti po općinama u USK-u

Naziv	Broj naselj. mjesta	Površina općina u km ²	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	Gustina naseljenosti
1	2	3	4	5
Bihać	59	900,0	55.805	62,0
Bosanska Krupa	37	561,0	24.587	43,8
Bosanski Petrovac	35	709,0	6.345	8,9
Bužim	7	129,0	19.240	149,1
Cazin	54	356,0	65.239	183,3
Ključ	41	358,0	15.674	43,8
Sanski Most	67	781,0	39.651	50,8
Velika Kladuša	49	331,0	39.994	120,8
UNSKO-SANSKI	349	4.125,0	266.535	64,6

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2020)

Od 2015. godine, evidentna je negativna stopa prirodnog priraštaja. Najnaseljeniji je grad Cazin sa 65.239 stanovnika, a zatim slijedi Bihać sa 55.805 stanovnika, te Sanski Most sa 39.651 stanovnika. U posljednjim godinama, negativna stopa prirodnog priraštaja raste, što ukazuje na nepovoljne demografske trendove. Stopa prirodnog priraštaja je negativna i u FBiH u posmatranom periodu. Stopa prirodnog priraštaja u USK je u stalnom porastu. Tako je 2016. godine iznosila -0,3, a 2020. godine -4,2.

Tabela broj 4. Prirodni priraštaj u USK

Naziv	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	Živorodeni	Umrli	Umrli dojenčad	Zaključeni brakovi	Razvedeni brakovi
		2020	2020	2020	2020	2020
1	2	3	4	5	6	7
Bihać	55.805	353	623	3	282	57
Bosanska Krupa	24.587	119	272	1	155	31
Bosanski Petrovac	6.345	26	101	0	13	2
Bužim	19.240	168	163	0	130	10
Cazin	65.239	341	579	2	368	50
Ključ	15.674	30	156	1	60	7
Sanski Most	39.651	112	332	0	90	17
Velika Kladuša	39.994	333	373	2	266	40
UNSKO-SANSKI	266.535	1.482	2.599	9	1.364	214

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2020.)

2.4. Privredni pokazatelji

Prema podacima Federalnog ministarstva finansija – Porezna uprava Federacije BiH (podaci za decembar 2020. godine) na području USK-a radilo je 36.311 radnika. Stopa zaposlenosti izračunata prema statističkim standardima MOR-a (Međunarodna organizacija rada) iznosi 19,93%, a stopa nezaposlenosti bilježi tendenciju laganog rasta i iznosi 49,07%. Pretpostavljamo, da je rast stope nezaposlenosti uzrokovan COVID-19 pandemijom.

Procjena prisutnog stanovništva, kao i stopa zaposlenosti i nezaposlenosti na području USK-a je prikazana u slijedećoj tabeli. Na tabeli se može vidjeti broj radno aktivnog stanovništva od 15-65 godina starosti.

Tabela broj 5. Radno aktivno stanovništvo od 15-65 godina

R.b	BIRO RADA	Procjena prisutnog stanovništva juli 2019.	Broj zaposlenih Decembar 2020.	Broj nezaposlenih Decembar 2019.	Broj nezaposlenih Novembar 2020.	Broj nezaposlenih Decembar 2020.	Radno aktivno stanovništvo 15-65g.	Stopa zaposlenosti %	Stopa nezaposlenosti %
1.	BIHAĆ	56.065	12.326	7.424	7.785	7.835	38.124	32,33	38,86
2.	BOS.KRUPA	24.804	3.464	3.435	3.312	3.321	16.867	20,54	48,95
3.	BOS.PETROVAC	6.474	1.198	837	795	808	4.402	27,21	40,28
4.	BUŽIM	19.270	1.692	3.361	3.479	3.497	13.104	12,91	67,39
5.	CAZIN	65.500	7.211	8.102	8.558	8.628	44.540	16,19	54,47
6.	KLJUČ	15.810	1.696	1.834	1.809	1.836	10.751	15,78	51,98
7.	SANSKI MOST	39.852	4.099	3.258	3.334	3.371	27.099	15,13	45,13
8.	V.KLADUŠA	40.099	4.625	5.994	5.645	5.686	27.267	16,96	55,14
9.	USK	267.874	36.311	34.245	34.717	34.982	182.154	19,93	49,07

Izvor: JU Služba za zapošljavanje USK-a

Tabela broj 6. Nezaposlenost na području USK-a (decembar 2020.)

BIRO BRANCH OFFICE	UKUPNO Total		VSS FE		VŠS HSE		SSS SSE		NSS HQW		VKV QW		KV SSW (III-y)		PK HQ		NKV NQ	
	Σ	ž./w.	Σ	ž./w.	Σ	ž./w.	Σ	ž./w.	Σ	ž./w.	Σ	ž./w.	Σ	ž./w.	Σ	ž./w.	Σ	ž./w.
BIHAĆ	7835	4501	646	468	141	93	2396	1538	22	19	20	2	2002	887	328	111	2280	1383
B.KRUPA	3321	1832	159	115	30	22	815	550	12	11	7	0	853	361	100	22	1345	751
B.PETROVAC	808	434	27	18	6	3	183	115	0	0	2	0	314	155	12	8	264	135
BUŽIM	3497	2038	130	103	23	15	583	381	0	0	1	0	797	369	90	22	1873	1148
CAZIN	8628	4607	364	263	55	27	1796	1158	3	2	10	2	2665	1203	196	57	3539	1895
KLJUČ	1836	962	70	45	15	8	375	229	2	2	3	2	679	328	49	8	643	340
S.MOST	3371	1752	127	94	19	13	778	490	0	0	29	3	1177	516	88	27	1153	609
V.KLADUŠA	5686	3298	145	106	19	11	904	647	0	0	6	0	1506	727	157	57	2949	1750
SVEGA TOTAL	34982	19424	1668	1212	308	192	7830	5108	39	34	78	9	9993	4546	1020	312	14046	8011

Izvor: JU Služba za zapošljavanje USK-a

Tabela broj 7. Prosječan broj zaposlenih po privrednim djelatnostima za period 2016.- 2020. godina

VRSTA GOSPODARSKE DJELATNOSTI	Prosječan broj zaposlenih				
	2016	2017	2018	2019	2020
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1.293	1.510	1.551	1.494	1.533
Vađenje ruda i kamena	115	141	169	164	153
Prerađivačka industrija	5.060	6.624	6.892	6.916	6.526
Proizvodnja i snabdjevanje/opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	434	460	451	449	437
Snabdjevanje/opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	856	897	985	963	952
Građevinarstvo	1.659	1.715	1.660	1.705	1.729
Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla	7.175	8.232	8.237	8.359	7.862
Prijevoz i skladištenje	1.008	1.260	1.199	1.237	1.215
Djelatnosti pružanja smještaja te priprema i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	1.956	2.148	2.193	2.265	2.075
Informacije i komunikacije	783	549	537	535	519
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	472	655	695	721	727
Poslovanje nekretninama	99	99	132	229	192
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	820	938	928	954	954
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	371	586	609	727	775
Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	3.243	3.164	2.992	3.134	3.150
Obrazovanje	4.262	4.321	4.255	4.181	4.061
Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	2.424	2.582	2.616	2.618	2.687

Izvor: Federalni zavod za statistiku (Unsko-sanski kanton u brojkama)

Struktura zaposlenosti po djelatnostima u USK slična je strukturi zaposlenih u FBiH.

Broj nezaposlenih u periodu od 2016. do 2019. godine u stalnom je padu, međutim u 2020. godini došlo je do povećanja broja nezaposlenih što se može pripisati COVID-19 pandemiji. Najviše je nezaposlenih nekvalifikovanih radnika, a potom slijede kvalifikovani radnici i osobe sa srednjom stručnom spremom. Prilično je velik broj visokoobrazovanih ljudi koji se nalaze na evidenciji nezaposlenih. Sudeći prema podacima iz 2020. godine, nešto je više nezaposlenih žena nego muškaraca.

Tabela broj 8. Nezaposlene osobe prema stručnoj spremi

Godina	Ukupno	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV
2016	44.192	2.147	413	9.358	67	145	13.082	1.478	17.475
2017	41.326	1.882	388	8.654	66	131	12.115	1.383	16.707
2018	38.172	1.772	331	8.267	63	114	10.901	1.226	15.498
2019	34.098	1.602	298	7.369	32	89	9.546	1.085	14.077
Žene	18.895	1.142	185	4.787	30	10	4.405	337	7.999
2020	34.982	1.668	308	7.830	39	78	9.993	1.020	14.046
Žene	19.424	1.212	192	5.108	34	9	4.546	312	8.011

Izvor: Federalni zavod za statistiku (Unsko-sanski kanton u brojkama)

Prisutan je rast plata u periodu 2016. - 2020. godine. Najviše su plate u djelatnostima proizvodnje električne energije, zatim u finansijskim djelatnostima, javnoj upravi, a najniža u građevinarstvu i hotelijerstvu/ugostiteljstvu. Također, prosječna plata u USK-u je niža od prosječne plate u FBiH.

Tabela broj 9. Prosječna mjesečna neto plaća po djelatnostima

VRSTA PRIVREDNE DJELATNOSTI	2016		2017		2018		2019		2020	
	neto	bruto	Neto	bruto	neto	bruto	neto	bruto	neto	bruto
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	776.00	1,172.00	826.00	1,252.00	816.00	1,239.00	890.00	1,358.00	929	1495,96
Vađenje ruda i kamena	710.00	1,073.00	689.00	1,043.00	661.00	998.00	661.00	998.00	692	1114,31
Peradiivačka industrija	588.00	881.00	628.00	947.00	646.00	976.00	705.00	1,072.00	729	1173,90
Proizvodnja i snabdjevanje/opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	1,523.00	2,366.00	1,593.00	2,482.00	1,636.00	2,550.00	1,649.00	2,574.00	1.636	2586,13
Snabdjevanje/opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	822.00	1,240.00	886.00	1,311.00	875.00	1,328.00	906.00	1,382.00	924	1439,6
Građevinarstvo	448.00	664.00	431.00	639.00	451.00	670.00	479.00	712.00	505	764,88
Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla	495.00	739.00	517.00	775.00	536.00	805.00	580.00	874.00	600	917,86
Prijevoz i skladištenje	734.00	1,109.00	790.00	1,201.00	801.00	1,217.00	807.00	1,229.00	780	1207,72
Djelatnosti pružanja smještaja te priprema i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	442.00	660.00	480.00	720.00	479.00	720.00	521.00	784.00	507	768,10
Informacije i komunikacije	1,160.00	1,791.00	1,155.00	1,788.00	1,174.00	1,819.00	1,154.00	1,785.00	1.182	1855,06
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	1,130.00	1,746.00	1,163.00	1,803.00	1,207.00	1,875.00	1,386.00	2,165.00	1.376	2167,45
Poslovanje nekretninama	1,053.00	1,632.00	1,185.00	1,845.00	1,180.00	1,836.00	1,275.00	1,990.00	1.334	2099,82
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	831.00	1,275.00	861.00	1,326.00	849.00	1,308.00	913.00	1,408.00	940	1465,36
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	702.00	1,072.00	719.00	1,101.00	747.00	1,145.00	708.00	1,088.00	661	1016,08
Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osigur.	1,253.00	1,929.00	1,270.00	1,961.00	1,274.00	1,969.00	1,307.00	2,025.00	1.320	2077,28
Obrazovanje	878.00	1,344.00	863.00	1,322.00	909.00	1,396.00	925.00	1,425.00	936	1458,92
Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	1,029.00	1,586.00	1,030.00	1,589.00	1,146.00	1,775.00	1,205.00	1,873.00	1.223	1921,08
Umjetnost, zabava i rekreacija	742.00	1,132.00	633.00	962.00	572.00	867.00	579.00	879.00	550	837,35
Ostale uslužne djelatnosti	745.00	1,138.00	632.00	942.00	644.00	958.00	706.00	1,055.00	756	1169,07
Prosječna mjesečna plaća	811.00	1,236.00	819.00	1,251.00	840.00	1,286.00	872.00	1,338.00	925,26	1.449,25

Izvor: Federalni zavod za statistiku

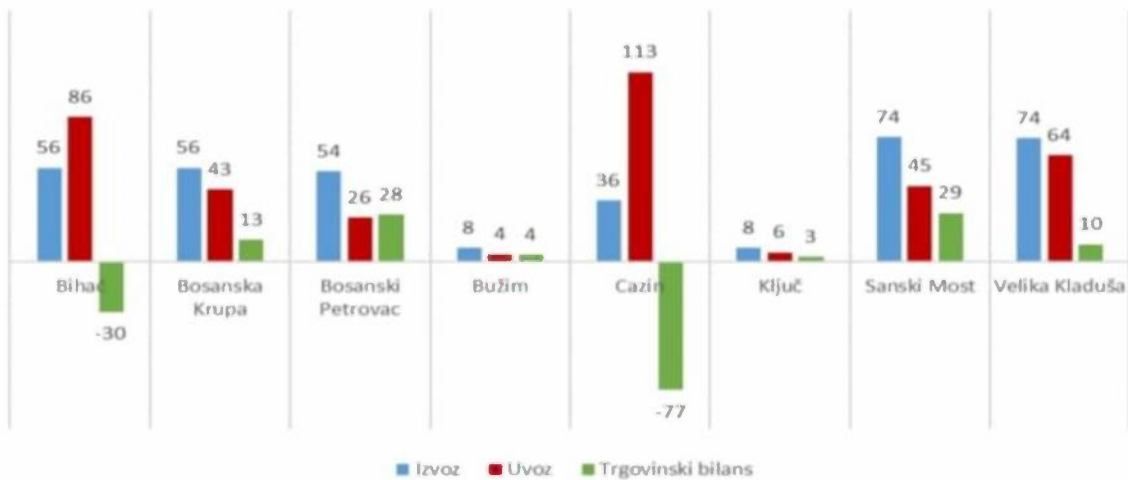
U 2020. godini u Federaciji BiH ostvaren je izvoz u ukupnom iznosu od 6.871 mil. KM što je za 9,8% manje u odnosu na izvoz u 2019. godini.

U USK-u izvoz iznosi 367 mil. KM što je za 4,8% manje u odnosu na prethodnu godinu. Izvoz USK-a učestvuje u ukupnom izvozu FBiH sa 5,3%. Smanjenje izvoza zabilježeno je u većini općina USK, a najviše u Ključu za 25,5%, Bihaću za 17,2% i Bosanskoj Krupi za 15,6% dok je jedino povećanje izvoza zabilježeno u općinama Velika Kladuša za 9,6% i Bosanski Petrovac za 9,2%. U 2020. godini u Federaciji BiH ostvaren je uvoz u ukupnom iznosu od 11.681 mil. KM što je za 15,6% manje u odnosu na 2019. godinu. U USK uvoz iznosi 387 mil. KM što je za 7,8% manje u odnosu na prethodnu godinu. Uvoz USK-a učestvuje u ukupnom uvozu FBiH sa 3,3%. Smanjenje uvoza zabilježeno je u većini općina USK-a, a najviše u općini Ključ za 22,5% i Bihaću za 11,0%, dok je jedino povećanje uvoza zabilježeno u općinama Bužim za 19,1% i Bosanska Krupa za 1,7%.

Trgovinski deficit Federacije BiH u 2020. godini ostvaren je u iznosu od 4.809 mil. KM i bilježi smanjenje za 22,7 % u odnosu na 2019. godinu, dok je u Unsko – sanskom kantonu zabilježen deficit u iznosu od 20 mil. KM i bilježi smanjenje za 41,9% u odnosu na prethodnu godinu.

Procenat pokrivenosti uvoza izvozom u 2020. godini u FBiH iznosi 55,8%, dok u USK iznosi 94,9%.

Tabela broj 10. Izvoz, uvoz i trgovinski bilans roba u mil. KM po općinama USK-a za 2020.godinu



Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja

Kada su u pitanju prihod i dobiti u kompanijama USK-a, situacija nije se mnogo promijenila u odnosu na 2019. godinu. Ukupan prihod ovog Kantona u 2020. godini je bio 1.822.690.689 KM i manji je za 134.942.894 KM u odnosu na 2019. godinu. Dobit kompanija veća je za 72.713.805 KM nego 2019. godine i iznosi 138.945.057 KM. Veći je i broj firmi koje su predale finansijski izvještaj, ukupno njih 1920. Ove kompanije zapošljavaju 18.772 uposlenika, a broj uposlenika je smanjen za 961. Na listi TOP 20 kompanija nema promjena u 2020. godini kada je u pitanju prvo mjesto po prihodu. Meggle Mljekara d.o.o. Bihać i dalje je lider sa 68.925.138 KM prihoda.

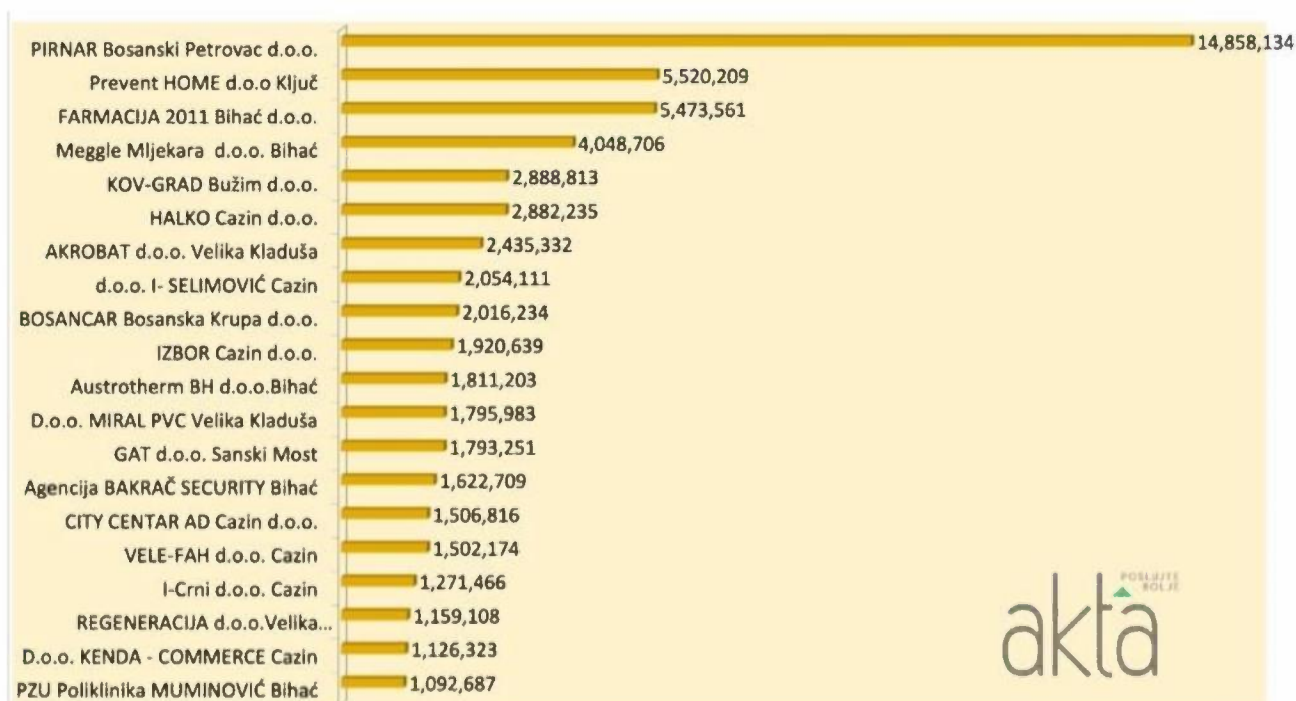
Grafikon broj 5. TOP 20 kompanija u USK-u po ostvarenom prihodu u 2020.godini



Izvor: Akta.ba

Nema promjena na prvom mjestu ni na listi sa dobiti te je na prvom mjestu i dalje PIRNAR Bosanski Petrovac d.o.o. sa 14.858.134 KM dobiti.

Grafikon broj 6. TOP 20 kompanija u USK-u po ostvarenoj dobiti u 2020. godini



Izvor: Akta.ba

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u ukupno ostvarenim investicijama u iznosu od 118,72 mil KM u 2017. godini prednjači prerađivačka industrija s udjelom od 32%, a slijedi trgovina sa 19%, dok je udio investicija u ostalim sektorima značajno manji. Po strukturi investicija, najviše se ulagalo u mašine i opremu (51%), a zatim u građevinske objekte (47%).

Većina poslovnih zona je u privatnom vlasništvu, a zastupljene su i zelene (bez izgrađene infrastrukture kao što su poslovni objekti - zgrade) i smeđe zone (s izgrađenom infrastrukturom kao što su poslovni objekti - zgrade). Locirane su u svim općinama USK, osim Velike Kladuše. Kad se uporede slobodne površine s ukupnim površinama, može se vidjeti da je veliki dio površina poslovnih zona još uvijek slobodan, a sve zone navedene u pregledu raspoložu prostorno - planskom dokumentacijom.

Tabela broj 11. Pregled najperspektivnijih poslovnih zona u USK-u

Zona	Lokacija	Površina	Cijena za investitora	Raspoloživost
Pilana	Bos. Krupa	17 ha	15 €/m ²	1 ha
Industrijska zona	Bos. Krupa	49 ha	15 €/m ²	16 ha
Vatrenimlin	Bos. Krupa	9 ha	15 €/m ²	3 ha
Goriničani	Bos. Petrovac	233.420 m ²		18.080m ²
FPG	Bos. Petrovac	12ha		
Kamenica	Bihać	450.240 m ²		11 parcela
Kombiteks	Bihać	136.661 m ²		U pripremi
Ratkovac	Cazin	50ha	6 €/m ²	

Izvor: Ministarstvo privrede USK-a

Poljoprivredno zemljišne površine zauzimaju 194.125 ha što čini oko 17% ukupnog poljoprivrednog zemljišta na području FBiH. Od toga su oranice i vrtovi 54%, voćnjaci oko 1,3% i livade i pašnjaci zauzimaju 44,7%. Imajući na umu prirodne karakteristike zemljišta na USK (brdski region 30, 3%, brdsko - planinski 32,7% i planinski 37, 1%), jasno je da su sektoru na rasplaganju male površine kvalitetnog zemljišta.

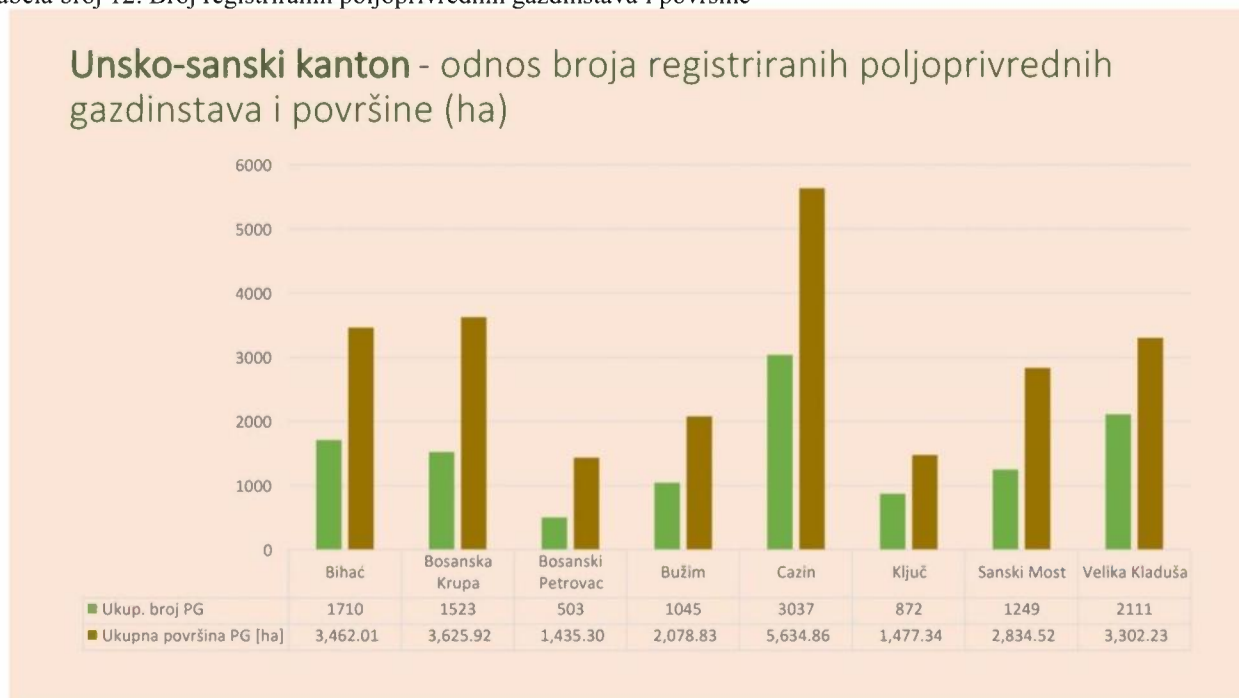
Situacija je složenija i činjenica je da se legalno gube zemljišne površine za nepoljoprivredne svrhe, a pretpostavka je da se nelegalno devastiraju daleko veće zemljišne površine. Isto tako činjenica je da se u bliskom prošlom periodu obrađuje manje oraničnih površina. Problemi vezani za nefunkcionisanje ili vrlo slabo funkcionisanje tržišta zemljištem ograničavaju i usporavaju restrukturiranje sektora.

Također neuređenost legislative u smislu vlasničkih odnosa i neodlučnosti pri izboru koncepta registracije nekretnina usporavaju i odlažu aktivnosti na modernizaciji, digitalizaciji i obnavljanju katastra i zemljišnih knjiga, koje su osnov za promet zemljišta. Iako postoji zakon o poljoprivrednom zemljištu, ne postoji uređena baza podataka i razmjena podataka između administrativnih nivoa vlasti kad je u pitanju državno poljoprivredno zemljište, koje je obično najbolje kvalitete te je podložno uzurpaciji, nezakonitoj prodaji i devastaciji.

Pored proizvodnje mlijeka, nedovoljno iskorišteni potencijali postoje u tovu junadi, slatkovodnom ribarstvu, pčelarstvu, peradarstvu i ovčarstvu, a posebno u ekološkoj ili bio proizvodnji.

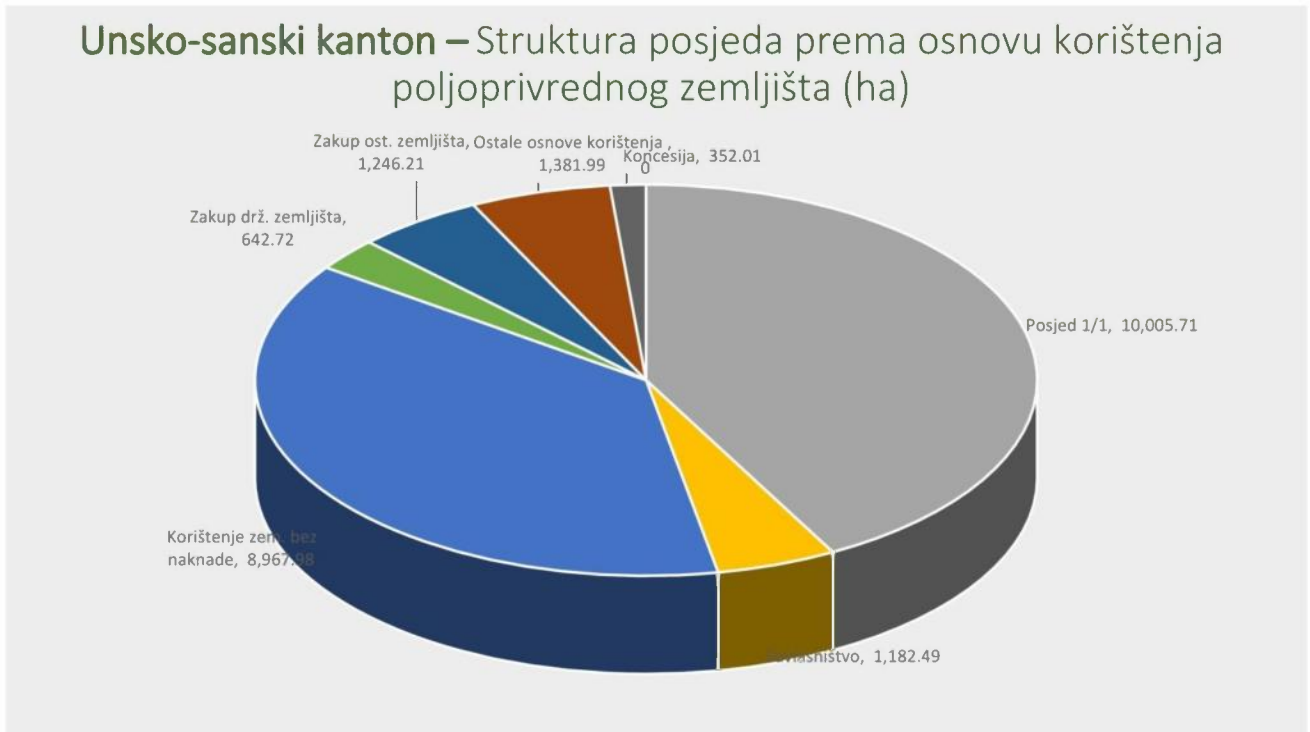
Prema Registru poljoprivrednih gazdinstava, na području USK u 2015. godini bilo ih je 10.488, a danas je registrirano 12.050 poljoprivrednih gazdinstva.

Tabela broj 12. Broj registriranih poljoprivrednih gazdinstava i površine



Izvor: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH

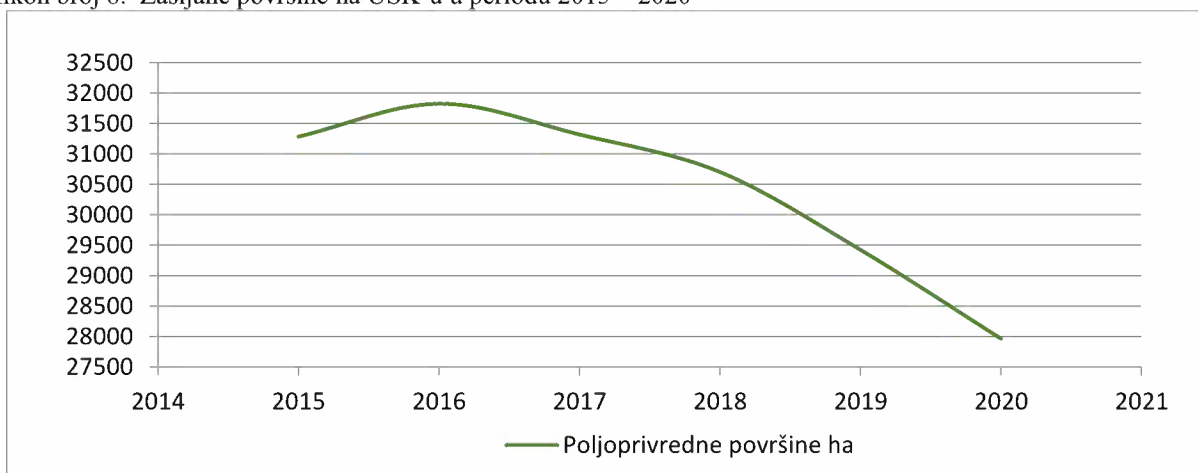
Grafikon broj 7. Struktura posjeda prema osnovu korištenja poljoprivrednog zemljišta



Izvor: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH

Značajno je veći broj muškaraca koji su registrovani kao nosioci porodičnih poljoprivrednih gazdinstava u USK. Govedarstvo je najzastupljenija oblast stočarstva, a u govedarstvu najzastupljenija je proizvodnja mlijeka. Od žitarica se najviše proizvode kukuruz, pšenica i ječam, gdje su primjetne varijacije u obimu proizvodnje. Od voća se najviše proizvode šljive, jabuke i kruške, također s primjetnim varijacijama u obimu proizvodnje.

Grafikon broj 8. Zasijane površine na USK-u u periodu 2015 – 2020



Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva USK-a

Analizirajući period od pet godina vidimo da je porast proljetnih sjetvenih površina bio u 2016. godini u odnosu na 2015. godinu za 1,7%, a nakon toga zabilježen je pad u 2017. godini za 1,6% u odnosu na 2016. godinu.

U 2018. godini došlo je do smanjenja sjetvenih površina za 1,9% u odnosu na 2017. godinu i taj pad je nastavljen u 2019. godini, kao i u 2020. godini. Prema podacima Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH (Godišnji izvještaj o stanju poljoprivrede), bilježi se sličan blagi trend pada ukupno zasijanih poljoprivrednih površina.

Podrška poljoprivrednoj proizvodnji sa nivoa Kantona u periodu 2015. godine (kad je bila 3.561.326,20 KM, a s nivoa FBiH 14.500.561,86 KM) kroz 2016. i 2017. godinu, imala je znatan rast, dok je 2018. počeo blagi pad, da bi u 2019. godini, na nivou Kantona iznosila 3.798.273,82, a Federacije 11.312.194,28 KM. Tokom 2020. godine je također zabilježen rast, što je vidljivo u dolje navedenoj tabeli. Izdvojena sredstva nisu značajno povećala sjetvene površine, ali se primijeti porast proizvodnje po poljoprivrednom gazdinstvu, pogotovo kad je u pitanju proizvodnja mlijeka, na šta je imao veliki uticaj prerađivački sektor.

Tabela broj 13: Ostvareni poticaji poljoprivrednoj proizvodnji

Godina		Kantonalni	Federalni
2016	Broj	5435	4751
	Iznos	4,327,218.52	14,577,521.46
2017	Broj	5459	4337
	Iznos	4,725,489.93	13,362,844.19
2018	Broj	4461	2551
	Iznos	4,033,625.00	12,013,480.54
2019	Broj	3210	2200
	Iznos	3,789,273.82	11,312,194.28
2020	Broj	3706	1454
	Iznos	4,780,000.00	12,692,487.45

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH

Glavne privredne grane u USK su: metaloprerađivačka industrija, šumarstvo i drvoprerađivačka industrija, primarna poljoprivredna i prehrambena industrija te ugostiteljstvo i turizam. Također su razvijeni energetika i rudarstvo, građevinarstvo i industrija građevinskog materijala, kemijska industrija, trgovina i ostale uslužne djelatnosti.

Prema statističkim pokazateljima, metalna industrija je vodeća privredna djelatnost u USK. Svrstava se u red strateških grana privrede u kojoj je zaposlen značajan broj radnika. Drvoprerađivačka industrija je važan segment privrede USK. Svoj razvoj zasniva na korištenju domaćih prirodnih resursa i tradicionalno je izvozno usmjerena.

Na temelju prirodnih resursa, USK je među najvećim proizvođačima mlijeka i mliječnih proizvoda, ribe i drugih namirnica životinjskog porijekla u BiH.

Turizam i ugostiteljstvo predstavljaju značajnu stratešku privrednu granu s velikim potencijalom za rast i razvoj kantona. Unsko – sanski kanton pripada rijetkim područjima s očuvanim prirodnim ljepotama i atrakcijama koje privlače posjetioce kvalitetom prirodnog okruženja i bogatom

kulturno-historijskom baštinom, a naročito se ističe Nacionalni park Una s izuzetnim brojem turistički atraktivnih prirodnih područja koja se prema bioraznolikosti nalaze u evropskom vrhu.

Turizam je cross-cutting sektor, koji uključuje veliku raznolikost usluga i profesija, povezan s mnogim drugim djelatnostima. To utiče na sektore kao što su transport, građevinarstvo i trgovina na malo te na brojne sektore koji proizvode proizvode za odmor ili pružaju turističke i poslovne usluge vezane za putovanja.

Smještajni kapaciteti u turizmu imaju značajan porast u periodu od 2015. do 2018. godine, dok u 2019. godini i 2020. godini dolazi do stagniranja.

Tabela broj 14. Turistički smještajni kapaciteti

Struktura objekata	2015	2016	2017	2018	2019
Hoteli i sličan smještaj	356	356	360	361	361
Moteli	1	1	1	1	2
Hosteli	0	0	0	0	1
Odmarališta i slični objekti	0	0	0	0	3
Kampovi i prostor za kampovanje	2	2	2	2	2
Smještaj u kućama	6	6	6	6	6
Ostali smještaj	85	85	85	86	88
Ukupan broj ležaja:	1107	1070	1477	1520	1520

Značajno je povećan i ostvareni broj noćenja u USK u periodu od 2016. godine do 2019. godine međutim u 2020. godini dolazi do naglog smanjenja.

Tabela broj 15. Ostvaren broj noćenja

Struktura objekata	Broj noćenja turista					Broj dolazaka turista					
	Godina	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Hoteli i sličan smještaj		52,553	61,871	71,274	88,545	##	34,412	41,069	47,044	57,599	19,235
Odmarališta i slični objekti		7,129	9,711	9,995	11,144	5,119	5,249	6,838	6,753	5,999	3,176
Kampovi i prostor za kampovanje		1,137	1,780	998	768	2,090	554	1,003	470	546	270
Ostali smještaj		2,467	2,614	2,200	753	110	1,489	1,387	1,275	272	21
Ukupan broj noćenja		63,286	75,976	84,467	101,210	38,525	41,704	50,297	55,542	64,416	22,702

Izvor: Federalni zavod za statistiku (Unsko-sanski kanton u brojicama)

Iako se pandemija Covid-19 odražava na sve sektore privrede USK-a, već je evidentno da najveću štetu trpe turizam, hotelijerstvo i ugostiteljstvo.

2.5. Društveni pokazatelji

Razvoj društvenih djelatnosti, kao važnog elementa društvenog standarda je primarni način ostvarivanja napretka i razvoja ljudskih resursa svake društvene zajednice. U planskom periodu ovakav razvoj zasnivati će se na unapređenju obrazovnog nivoa, očuvanju zdravlja stanovništva, odnosno potpunijem zadovoljavanju zajedničkih potreba stanovništva po obimu, kvaliteti i dostupnosti.

Društvena infrastruktura USK, a pod tim se misli na obrazovanje, zdravstvo, socijalnu zaštitu, kulturu, sport itd., unatoč pozitivnim primjerima gdje se obnavljaju i adekvatno kapacitiraju ovi sadržaji, treba doživjeti određene preinake, kako bi mogli odgovoriti na potrebe modernog čovjeka. Razvoj društvenog sektora u cjelini počiva na snagama USK-ičenih u kombinaciji prirodnih i generičkih prednosti regije, što USK čini jedinstvenom sredinom za jačanje i razvoj inkluzivne i prosperitetne društvene infrastrukture namijenjene poboljšanju kvalitete života svih građana USK. Ovako definisan strateški pravac usmjeren je primarno na razvoj obrazovanja, zdravstva, socijalne uključenosti (posebno ranjivih kategorija stanovništva), njegovanje kulture, ali i kulturno – historijskog nasljeđa - te multidisciplinarni i inovativni pristupi u rješavanju definisanih društvenih izazova – posebno u segmentu upravljanja sigurnosti svih građana.

Do sada, vidljiv je napredak USK po pitanju zakonodavnog okvira u sektoru društvenog razvoja, što je samo po sebi veoma izazovno, jer su ovakva usklađivanja uvijek kombinacija mnogobrojnih faktora, koje mnogi ne uspijevaju efikasno rješavati. Razvoj inkluzivne i prosperitetne društvene infrastrukture namijenjene poboljšanju kvalitete života svih građana, uz poštovanje principa očuvanja okoliša strateški je važno za buduću sveukupnu razvijenost USK i povezivanje u regiji i šire. Ponajprije se to odnosi na stvaranje prostornih, privrednih i društvenih uslova za život i rad kroz daljnju izgradnju komunalne infrastrukture, izgradnju i poboljšanje saobraćajne mreže, te posebno provođenje mjera zaštite okoliša, a sve na načelima održivog razvoja.

Broj isplaćenih penzija je porastu od 2015. do 2020. godine, što ukazuje na pogoršanje radne i starosne strukture stanovništva. Nastavak ovakvog trenda će predstavljati veliko opterećenje na penzionim sistem.

Tabela broj 16. Isplaćene penzije iz redovne isplate

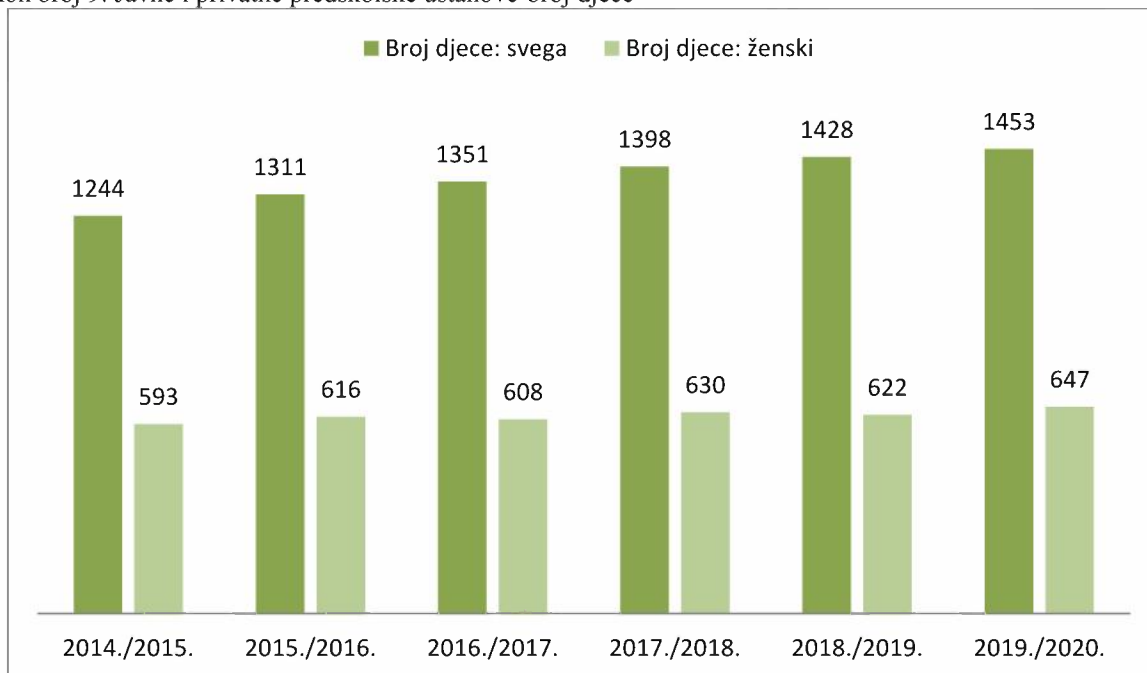
Vrsta	Starosne		Invalidske		Obiteljske		Ukupno		
	Godina	Broj	Iznos	Broj	Iznos	Broj	Iznos	Broj	Iznos
2015. (decembar)		9.368	3.733.761	4.809	1.487.017	7.887	2.397.414	22.064	7.600.193
2016. (decembar)		9.616	3.882.390	4.665	1.440.647	7.682	2.317.927	21.963	7.640.964
2017. (decembar)		10.021	4.108.125	4.538	1.411.541	7.599	2.284.626	22.158	7.804.292
2018. (novembar)		10.503	4.588.440	4.394	1.454.216	7.609	2.440.278	22.506	8.482.934
2019. (decembar)		11.208	5.076.197	4.229	1.479.953	7.704	2.606.874	23.141	9.163.024
2020. (decembar)		11.824	5.510.472	4.064	1.461.483	7.767	2.706.400	23.655	9.678.356

Izvor: Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje

Do školske 2017./2018. je ukupno bilo 16 javnih i privatnih predškolskih ustanova, ali je od 2018./2019., ovaj broj povećan na ukupno 18 predškolskih ustanova. U školskoj 2018./2019. godini u predškolske ustanove bilo je uključeno ukupno 1428 djece, što je u poređenju sa 2014./2015. godinom (1244) povećanje broja djece za 124 djece (od čega 29 djevojčica). Drugim riječima, broj

djece u predškolskim ustanovama kontinuirano raste unazad nekoliko godina, u prosjeku 43% djevojčica i 57% dječaka. U 2020./2021.godini je ukupno 17 javnih i privatnih predškolskih ustanova, gdje je uključeno 1313 djece, od toga 614 djevojčica i 699 dječaka.

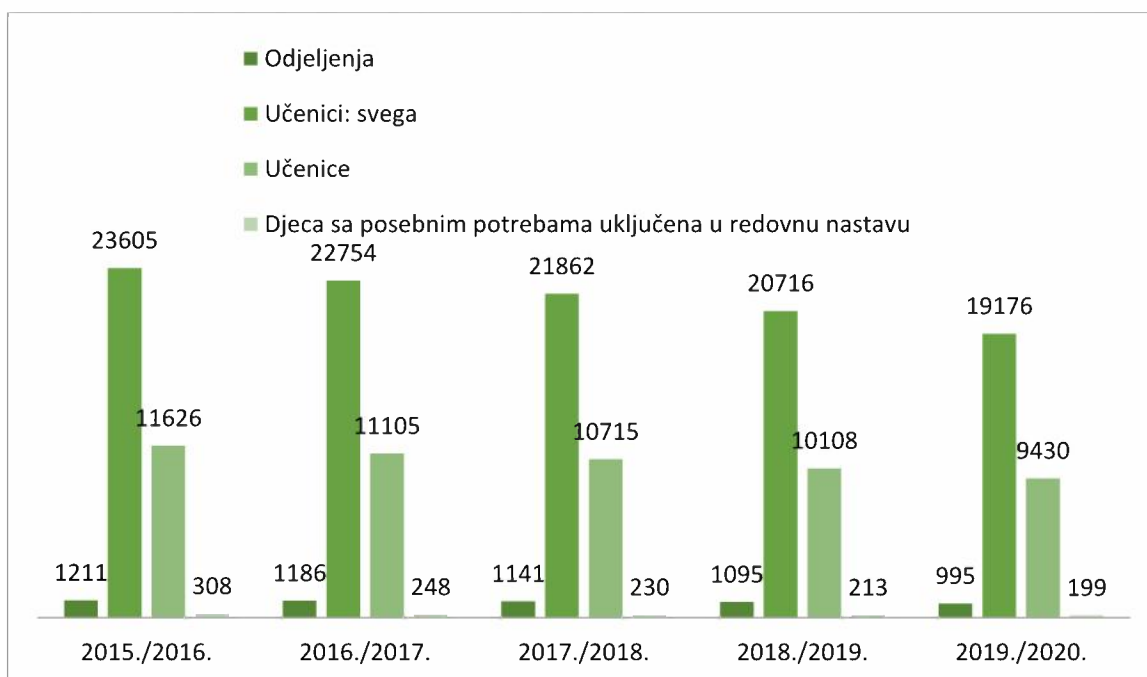
Grafikon broj 9. Javne i privatne predškolske ustanove-broj djece



Izvor: Federalni zavod za statistiku (predškolsko obrazovanje)

Ukupan broj osnovnih škola na području USK u prethodnoj godini je 144 (odnosno 49 samostalnih i centralnih te 95 područnih škola. Od dopunskog obrazovanja USK ima jednu školu (osnovna muzička škola), koju pohađa prosječno 480 učenika u posmatranom petogodišnjem periodu, sa 32 nastavnika.

Grafikon broj 10. Broj odjeljenja i učenika osnovno obrazovanje



Izvor: Federalni zavod za statistiku (osnovno obrazovanje)

Posmatrajući po broju odjeljenja, broj istih je u petogodišnjem periodu smanjen za 17,84% (216 odjeljenja), odnosno za ukupno 5571 učenika (pad za 23,6%) u osnovnom obrazovanju (od čega 2786 djevojčica – 50%). Prosječno po godinama se broj učenika smanjuje za oko 900 učenika, što je znatno više u odnosu na druge kantone, dok je u školskoj 2019./2020. godini broj učenika smanjen za 1.540 učenika u odnosu na prethodnu godinu.

Ustanove srednjoškolskog obrazovanja na području USK su opće gimnazije, umjetničke i religijske škole, četverogodišnje tehničke škole, trogodišnje stručne škole te programi obrazovanja odraslih. Školsku mrežu za realizaciju srednjeg stručnog obrazovanja čine 1 stručna škola, 14 mješovitih škola i 1 vjerska škola. Svake školske godine se učenicima ponudi 27 obrazovnih profila u trogodišnjem i 29 u četverogodišnjem trajanju u okviru 14 struka.

Veliki je interes za trogodišnjim stručnim programima (npr. zidar, tesar), iako nema velike potreba za ovim zanimanjima na tržištu rada u USK, pa učenici nakon školovanja odlaze na rad u inostranstvo (Hrvatska, Slovenija i Austrija). Procjena nadležnog Ministarstva jeste da se u srednje škole USK upisuje oko 97% svršenih učenika osnovnih škola, što se može potvrditi i kvantitativnim pokazateljima.

Tabela broj 17. Upisani učenici u srednje škole u USK-u i FBiH po godinama

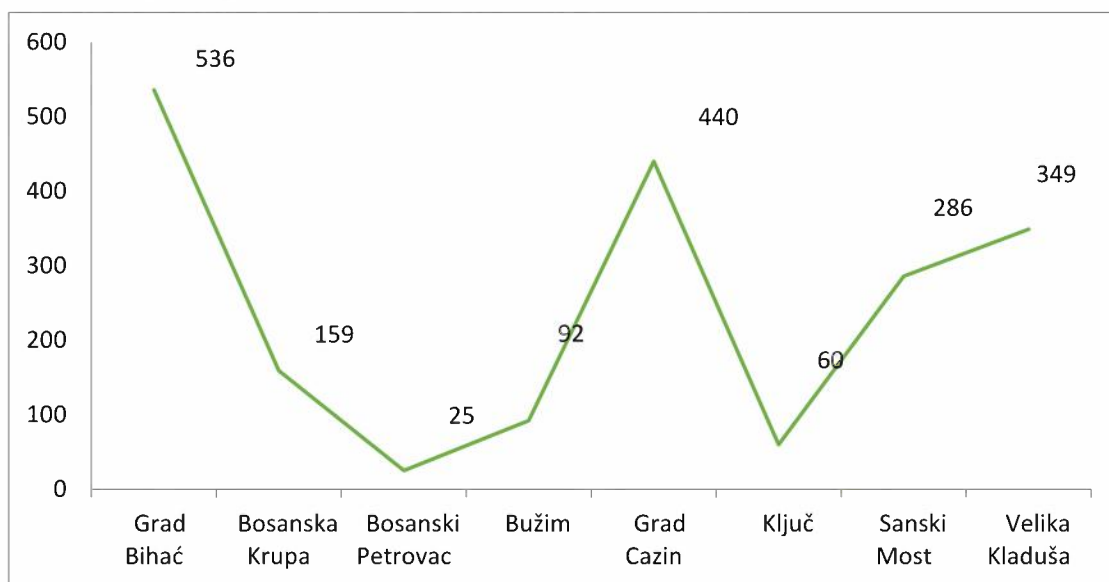
Godina	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Federacija BiH	96331	87813	82675	81454	76174	71328
USK	11058	10239	9619	9496	8698	7501
Grad Bihać	2922	3211	3111	3008	2728	2239
Bosanska Krupa	1043	831	652	643	581	478
Bosanski Petrovac	259	230	219	215	209	205
Bužim	708	545	556	488	459	417
Grad Cazin	2566	2217	2054	2174	2066	1903
Ključ	551	469	416	409	351	259
Sanski Most	1346	1197	1129	1125	973	741
Velika Kladuša	1663	1539	1482	1434	1331	1259
Odnos USK - FBiH (%)	11.5%	11.7%	11.6%	11.7%	11.4%	10,5%

Izvor: Federalni zavod za statistiku (srednje obrazovanje)

U školskoj 2019./2020. godini u srednje škole USK upisano je 7501 učenika, što je za 32% manje u odnosu na broj učenika u školskoj 2014./2015. godini. Iz gornje tabele je uočljivo da je trend smanjenja na nivou FBiH u srednjem obrazovanju sličan onome na nivou USK. Gledajući po jedinicama lokalne samouprave, u periodu 2014./2015. – 2019./2020. godina, primjetan je znatan broj smanjenja broja učenika. Tako naprimjer u gradu Bihaću u periodu 2014./2015. - 2019./2020. godina broj učenika je smanjen za 683, općini Bosanska Krupa za 565 učenika, gradu Cazin za 663, u Bosanskom Petrovcu za 54, Bužimu za 291, zatim u općini Ključ za 292 učenika, Sanskom Mostu za 605 učenika te općini Velika Kladuša za 404 učenika.

Tokom prethodnih 5 godina, ukupno 1947 mladih je napustilo srednješkolsko obrazovanje, i to u prosječnom broju od 244 mladih godišnje, kako je to prezentovano na grafikonu dolje. U toku 2020. godine, srednje obrazovanje je napustilo 200 učenika.

Grafikon broj 11. Pregled napuštanja srednjeg obrazovanja po JLS 2015-2019

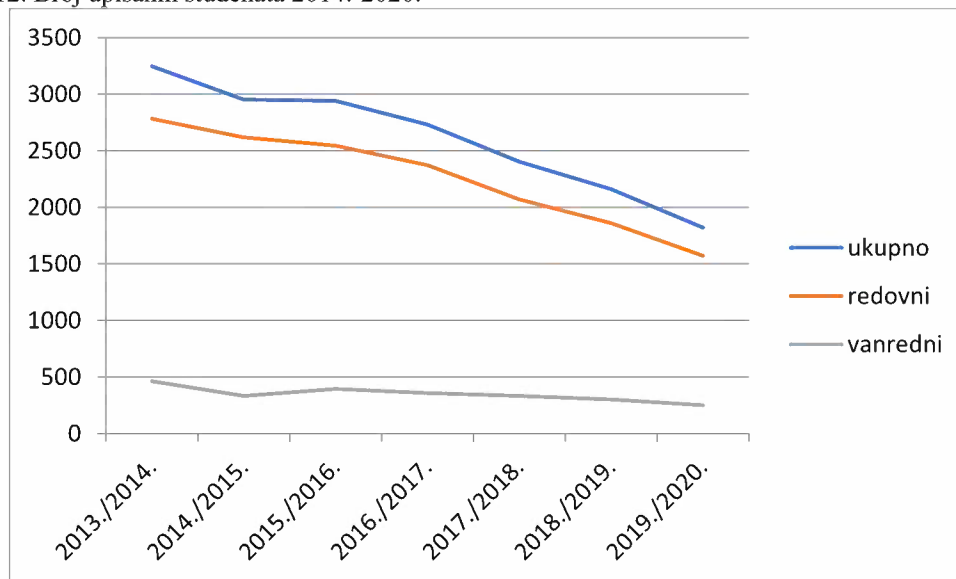


Izvor: Zavod za statistiku FBiH

Na ovoj listi prednjače gradovi Bihać (sa 536), Cazin (440) te Velika Kladuša (sa 349), iako je u slučaju grada Bihaća primjetno smanjenje napuštanja obrazovanja u prethodne dvije godine.

Visokoškolsko obrazovanje se od 1997. godine provodi na Univerzitetu u Bihaću u čijem sastavu se nalaze Ekonomski, Biotehnički, Pedagoški, Islamski pedagoški, Pravni i Tehnički fakultet te Visoka zdravstvena škola. Broj upisanih studenata na Univerzitetu u Bihaću je u opadanju, pa je u akademskoj godini 2018./2019. bilo upisano 2161 student, a 2019./2020. godine 1821 student, što je za 340 studenta manje.

Grafikon broj 12. Broj upisanih studenata 2014.-2020.



Izvor: Zavod za statistiku FBiH

U tabeli dolje su prezentovani podaci o broju ustanova primarne zdravstvene zaštite na području Kantona, gdje se može uočiti povećanje broja timova obiteljske medicine te jačanje mobilne opremljenosti primarne zdravstvene zaštite na području Kantona.

Tabela broj 18. Broj ustanova primarne zdravstvene zaštite na području Kantona

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Domovi zdravlja	8	8	8	8	8	8	8
Područne ambulante	56	56	56	56	54+2	52+2	52
Timovi obiteljske medicine	48.12	49.79	52.33	54.71	56.23	53.91	68
Vozila hitne pomoći	51	52	57	57	58	55	52
Javne ljekarne	6	6	7	7	7	7	7

Izvor: JU „Zavod za javno zdravstvo USK-a“ Bihać

Kada pogledamo donju tabelu, možemo uočiti da je tokom 2020. godine na 724.27 građana dolazio 1 ljekar, a na 7203.64 građana 1 stomatolog, dok je 358.24 građana u prosjeku bilo na jednu bolničku postelju.

Tabela broj 19. Broj zaposlenih ljekara, stomatologa i broj bolesničkih postelja u odnosu na broj stanovnika po općinama USK-a 2019. godina

Općina	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	Broj ljekara	Broj stomatologa	Broj bolesničkih postelja	Broj stanovnika		
					Na 1 ljekara	Na 1 stomatologa	Na 1 bolničku posteljinu
Bihać	55805	215	12	657	259.55	4650.41	84.94
Bosanska Krupa	24587	21	4	0	1183.67	6146.75	0
Bosanski Petrovac	6345	5	1	0	1295	6345	0
Bužim	19240	13	2	3	1480	9620	0
Cazin	65239	44	7	0	1482.70	9319.85	0
Ključ	15674	9	1	0	1741.55	15674	0
Sanski Most	39651	34	3	87	1166.20	13217	455.75
Velika Kladuša	39994	27	7	0	1481.25	5713.42	0
USK	266535	368	37	744	724.27	7203.64	358.24

Izvor: ZU „Zavod za javno zdravstvo USK“

U odnosu na 2015. godinu, broj stanovnika po ljekaru, stomatologu i bolničkim posteljama se smanjio, što nije posljedica jačanja zdravstvenog sistema (iako je i ovdje bilo određenih pozitivnih pomaka u nekim općinama/gradovima u smislu zapošljavanja medicinskog kadra), nego primarno migracija stanovništva (procijenjeno nešto manje od 20,000 stanovnika u periodu 2015.-2020. godine).

2.6. Okoliš i infrastruktura

Bogatstvo prirodnih resursa, u čemu se posebno ističu šumski i vodni potencijal, još uvijek je veoma dobro očuvano. Tome doprinosi i činjenica da veoma velike površine zauzimaju šumska prostranstva, posebice u općini Bosanski Petrovac, a prisustvo čovjeka je smanjeno i u postojećim naseljima, obzirom da je došlo do masovnih migracija stanovništva u toku i poslije posljednjeg rata. Neka područja su prošla kroz procese prirodne obnove, a eksploatacija sirovina nije ekspanzivna. Gradovi/općine koje imaju određene prirodne potencijale, mineralne resurse, vodno bogatstvo, šumska područja pogodna za iskorištavanje, trebaju svoju razvojnu i privrednu politiku usmjeravati ka obnovi i izgradnji kapaciteta i infrastrukture eksploatacije, ali uvijek imajući na umu da su prirodni resursi vrlo osjetljiva komponenta u cjelovitosti biocenoze i da se njihovo korištenje mora uskladiti sa ekološkim zahtjevima koje zakonska i druga regulativa postavlja pred korisnika prostora.

Strateški pravac USK treba biti prema kreiranju uslova za očuvanje, korištenje i obnovu prirodnih resursa, u skladu s evropskim i svjetskim principima korištenja prirodnog dobra i savremenim zaključcima prostornog planiranja. Drugim riječima, USK, putem odgovornog prostornog planiranja, sa ciljem dinamičnog razvoja, ubrzane, ali održive urbanizacije, treba da prati sva savremena načela i standarde zaštite okoliša. U ovom pogledu potrebno je sinergetski djelovati u pravcu zaštite tla, vode, zraka, biodiverziteta, prirodnih i kulturnih naslijeđa, upravljanja okolišem, ali i smanjenju drugih negativnih uticaja na životnu sredinu.

Kako je prepoznato već usvojenim strateško - provedbenim aktima i dokumentima (Planovi upravljanja) na nivou USK, u saradnji s građanima i poslovnom zajednicom, treba da ulaže i gradi prateću komunalnu i industrijsku infrastrukturu, tako da ona podržava dugoročne potrebe zajednice i minimizira uticaj na okoliš, što također uključuje i efikasno korištenje obnovljivih izvora energije.

Uzevši u obzir sve definisane izazove i SWOT analizu, posebno s aspekta mogućih utjecaja na okoliš i njegovo opstajanje, održiv razvoj USK je moguć samo uz unapređenje postojećeg stanja okoliša, u skladu s najboljim raspoloživim praksama razvijenih evropskih lokalnih zajednica. To ne znači da postojeće stanje nije na zadovoljavajućem nivou, ali se posebno nameću strateški pravci na održivo rješenje upravljanja otpadom, kako u smanjenju produkcije na izvoru nastanka, selektivnog prikupljanja, tako i odlaganja otpada s obzirom na stanje i lokaciju potencijalne nove regionalne sanitarne deponije te ovim putem značajno smanjiti negativan utjecaj na vodu, zrak, tlo, prirodu, zaštićena područja, a time i zdravlje ljudi.

Moguće je na pregledan način sagledati razvojnu problematiku, ali i razvojne perspektive USK do 2027. godine. Pregled razvojnih problema i razvojnih perspektiva s aspekta zaštite životne sredine/okoliša i komunalne infrastrukture prikazan je u tabeli dolje.

Tabela broj 20. Razvojni izazovi i perspektive u segmentu zaštite okoliša USK-a

Razvojni izazovi	Razvojne perspektive	Podsektor
Sistem kontinuiranog i sistematskog praćenja stanja okolišnih komponenti na području USK nije uspostavljen - mjerenja se ne provode kontinuirano i sistematski	Razviti sistem kontinuiranog praćenja kvalitete pojedinačnih okolišnih komponenti i registar onečišćivača.	Upravljanje zaštitom okoliša
Nedostatak adekvatnog monitoringa korištenja šuma i zemljišta, te sječa šuma	Utvrđivanje i prostorna definicija stvarnog stanja šumskih područja, sa detekcijom degradiranih šuma, zbog negativnih antropogenih uticaja, te neplanskog i ilegalnog iskorištenja šumskog dobra, te prevođenje degradiranih šumskih područja u vrjednije sastojine. Dodatno, neophodno je više raditi na očuvanju i unapređenju korisnih funkcija i biološke raznolikosti šuma, a sistemsko i naučno istraživanje biljnih i životinjskih vrsta, posebno u zaštićenim područjima, treba biti prioritet također.	Upravljanje šumama i zemljištem
Nedostatak kvalitetnog izvršavanja obaveze na nivou jedinica lokalnih samouprava koje proističu iz Zakona o komunalnim djelatnostima, Zakona o zaštiti okoliša i Zakona o upravljanju otpadom u smislu raspoloživih resursa, organizacije rada i opreme	Razmotriti centralizaciju upravljanja otpadom na kantonalnom nivou, poštujući principe pokrivanja cijelog kantona odvožnjom otpada, uz smanjenje nadležnosti ili preinake lokalno nadležnih preduzeća za upravljanje otpadom uz adekvatno planiranje upravljanja otpadom i informacionim sistemom za isti. Dodatno, raditi na povećanju svijesti stanovništva o smanjenju proizvodnje otpada, reciklaži i selekciji te štetnosti kreiranja ilegalnih odlagališta otpada.	Upravljanje otpadom
Nesanitarno odlaganje otpada na sadašnjem općinskim deponijama otpada, bez uobičajene tehnologije sanitarnog deponiranja	Razmotriti organizirano odvojeno skupljanje korisnih komponenti komunalnog otpada na sistematski riješeno te revidirati aktualne cijene zbrinjavanja komunalnog otpada u svim općinama USK, kako bi iste, bile ekonomski zasnovane na nivou sanitarnog odlaganja otpada. Dodatno, ulagati u aspekte objekata za zaštitu od raznošenja otpadnog materijala, uređajima za prihvrat, povrat ili tretman procjednih voda.	Upravljanje otpadom
Nizak stepen iskorištenosti vodnih resursa, nepostojanje definiranih zona sanitarne zaštite na svim izvorištima, neadekvatno upravljanje vodnim resursima, te loša i dotrajala vodovodna mreža.	Obnova i proširenje vodovodne i kanalizacijske mreže te uvođenju pročištača otpadnih voda - tretman otpadnih voda te kontinuirano provođenje mjera zaštite u cilju smanjenja negativnih uticaja, pošumljavanja prostora, izrade drenažnih sistema za obaranje nivoa podzemnih voda, uspostavljanje sistema odvodnje oborinskih voda i odbrane od poplava.	Upravljanje vodama (ali i zemljištem i zrakom)
Nedostatan razvoj i korištenje obnovljivih izvora energije – većina javnih objekata je energetska neefikasna (posebno u sferi obrazovanja i zdravstva, te objekata javne uprave)	Preferirati i dodatno stimulisati obnovljive izvori koji koriste snagu vjetrova, geotermalnu energiju, bioplin, sunčevu energiju i biomasu (bez hidroenergije – imajući u vidu druge segmente na kojima se razvija USK). Razmotriti dovođenje gasa kao kvalitetnog energenta USK, u svrhu povoljnog djelovanja na kvalitet okoline i intenziviranje ekonomskog i društvenog razvoja i razmotriti mogućnost uvođenja sistema daljinskog grijanja u urbanim sredinama, po fazama obuhvata, u svrhu unapređenja sistema zaštite zagađenja zraka od individualnih ložišta.	Energetska efikasnost, klimatske promjene i smanjenje stakleničkih gasova

3. STEPEN PROVEDBE STRATEŠKIH CILJEVA, PRIORITETA I DEFINIRANIH MJERA IZ STRATEGIJE RAZVOJA UNSKO - SANSKOG KANTONA ZA PERIOD 2014. - 2020. U 2020. GODINI

Strategija integriranog razvoja Unsko - sanskog kantona 2014. - 2020. godine je istekla krajem 2020. godine.

Važno je naglasiti da navedena Strategija razvoja USK nikada nije sistemski implementirana, a više o razlozima toga nalazi se u Izvještaju o evaluaciji Strategije razvoja Unsko - sanskog kantona 2014. - 2020. koji je urađen 2019. godine, odnosno prije donošenja odluke o otpočinjanju procesa izrade nove strategije razvoja.

Strategija integriranog razvoja Unsko - sanskog kantona 2014. - 2020. godine i Strategija razvoja Unsko - sanskog kantona za period 2021. - 2027. godina, izrađene su uz podršku Projekta integriranog lokalnog razvoja (ILDPA), zajedničkog projekta Vlade Švicarske i Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini (UNDP).

Protokolom o saradnji između Vlade Unsko - sanskog kantona i ILDPA-a, potpisanom u aprilu 2019. godine, predviđena je podrška izradi Strategije razvoja kantona za ciklus planiranja za period 2021.- 2027. godina. U ovu svrhu je bilo potrebno imenovati Kantonalni odbor za razvoj (KOR), koji kao struktura olakšava horizontalnu (između ministarstava i kantonalnih institucija) i vertikalnu (s jedinicama lokalne samouprave), koordinaciju i uključivanje predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora u razvojne procese. Vlada Unsko - sanskog kantona je na svojoj sjednici održanoj dana 12. 12. 2019. godine, Odlukom broj 03-017-1227/2019 imenovala KOR. JU Razvoja agencija Unsko - sanskog kantona, zadužena je da pruža tehničku i stručnu podršku radu Kantonalnom odboru za razvoj te koordinira aktivnosti implementacije Strategije razvoja kantona za period 2021. – 2027. godine.

Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem imenovano je Odlukom Vlade Unsko-sanskog kantona, broj 03-017-1905/2020 od 11.06.2020. godine. Vijeće čine premijer, gradonačelnici i načelnici, ministar Ministarstva finansija i ministar Ministarstva privrede, predsjedavajući Skupštine, predsjednici klubova poslanika, direktor JU Razvoja agencija Unsko-sanskog, predsjednik Privredne komore, predsjednik Obrtničke komore, predsjednik Udruženja poslodavaca.

KOR je uz koordinirajuću ulogu JU Razvoja agencija Unsko - sanskog kantona i podršku konsultanata pripremio prijedlog Strategije razvoja Unsko - sanskog kantona za period 2021.- 2027. godine. Moramo napomenuti da je pandemija COVID-19 otežavala proces izrade i sastanci su se uglavnom održavali online. Također je izvršen proces konsultacija kako o strateškoj platformi tako i o strateškom dokumentu. Prijedlog Strategije razvoja Unsko - sanskog kantona za period 2021.-2027. godine nakon usvajanja od strane Vlade Unsko - sanskog kantona dana 23.12.2020. godine, upućen je Skupštini Unsko - sanskog kantona na usvajanje.

U 2021. godini planira se izmjena Poslovnika o radu Vlade Unsko - saskog kantona u dijelu koji se odnosi na planiranje i izvještavanje, kako bi bio usklađen sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem FBiH. Potrebno je da ove procese provede i Skupština Kantona kroz izmjenu Odluke o metodologiji i rokovima za izradu programa rada i izvještaja o radu koji se upućuju Skupštini i Vladi Unsko - saskog kantona. Iz naprijed navedenog proizlazi da je Vlada Unsko-saskog kantona inicirala stvaranje okvira djelovanja i počela usklađivati postojeće akte s propisima iz oblasti planiranja i upravljanja razvojem.

Ured Vlade Unsko - saskog kantona će zajedno sa JU Razvoja agencija Unsko - saskog kantona vršiti koordinaciju aktivnosti koje proizlaze iz procesa planiranja i upravljanja razvojem.

PRILOG:
IZVJEŠTAJ O EVALUACIJI INTEGRIRANE STRATEGIJE RAZVOJA
UNSKO-SANSKOG KANTONA ZA PERIOD 2014-2020. GODINA
(za period evaluacije 2014.-2018.)

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Predmet i ciljevi evaluacije	1
2. IZVRŠNI SAŽETAK.....	2
2.1. Glavni nalazi evaluacije	3
2.2. Glavni zaključci i preporuke	4
3. KONTEKST EVALUACIJE	6
3.1. Sažete informacije o Strategiji Unsko-sanskog kantona-ciljevi, pozadina i provedbeni mehanizmi.....	6
3.2. Kratki prikaz ranijih evaluacija (ukoliko postoje)	9
4. METODOLOŠKI PRISTUP	9
4.1. Opis ključnih pojmova, pregled korištenih evaluacijskih kriterija i evaluacijskih pitanja.....	9
4.2. Metodološki pristup, uključujući probleme i/ili ograničenja	11
5. EVALUACIJA PROGRESA REALIZACIJE STRATEŠKIH CILJEVA, PRIORITETA I MJERA	13
5.1. Evaluacija progressa realizacije prema postavljenim indikatorima i njihovim polaznim i ciljnim vrijednostima.....	13
5.2. Evaluacija izvodivosti/progressa prema realizacije finansijskog okvira strateškog dokumenta, uključujući dinamiku potrošnje i stvarno potrošeni budžet.....	18
6. NALAZI EVALUACIJE.....	19
6.1. Nalazi i odgovori na evaluacijska pitanja.....	19
6.1.1 Nalazi evaluacije za temu Relevantnost	19
6.1.2 Nalazi evaluacije za temu Efikasnost	21
6.1.3 Nalazi evaluacije za temu Efektivnost.....	22
6.1.4 Nalazi evaluacije za temu Uticaj	25
6.1.5 Nalazi evaluacije na temu Održivost	28
6.2. Procjena modela upravljanja i institucionalnih kapaciteta	28
6.2.1 Nalazi evaluacije na temu Sistem upravljanja razvojem	28
7. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	31
7.1. Zaključci i preporuke zasnovani na nalazima za pojedinačna evaluacijska pitanja i procjeni institucionalnih kapaciteta (uključujući moguće prijedloge za usvajanje/izmjene strateškog dokumenta, oduonosno preporuke za buduće plansko razdoblje.....	31
7.1.1. Zaključci evaluacije za temu Relevantnost	31
7.1.2. Zaključci evaluacije za temu Efikasnost	32
7.1.3. Zaključci evaluacije za temu Efektivnost.....	32
7.1.4. Zaključci evaluacije za temu Uticaj.....	33
7.1.5. Zaključci evaluacije na temu Održivost	35
7.1.6. Zaključci evaluacije na temu Sistem upravljanja razvojem	35
7.2. Preporuke	37
7. PRILOZI	41
Prilog 1 - Evaluacijski okvir.....	41
Prilog 2 – Pregled korištene dokumentacije.....	52
Prilog 3 - Lista učesnika u procesu evaluacije Strategije	52
Prilog 4 - Rezultati upitnika	54

1. UVOD

1.1. Predmet i ciljevi evaluacije

Donošenje Integrirane strategije razvoja Unsko-sanskog kantona za period 2014-2020 (Strategija) inicirano je Rješenjem Vlade Unsko-sanskog kantona br. 03-017-1633/2012, od 28.06.2012. godine o pristupanju izradi Strategije. Nositelj ove aktivnosti bila je Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona-RAUSK, Odjel za strateško planiranje. Vlada USK je imenovala Kantonalni odbor za razvoj (KOR) sa zadatkom izrade dokumenta, te Partnersku grupu kojom se osigurava participativni pristup i uključenost svih relevantnih grupa u provođenju procesa planiranja. Strategija je usvojena 2013. godine, kao strateški dokument najvećeg značaja koji odlučujuće usmjerava ukupan razvoj, definira razvojne prioritete i donosi smjernice za postizanje razvoja u Unsko-sanskom kantonu u svim aspektima: ekonomskom, administrativnom, socijalnom, okolinskom i prostornom. Strategija je izrađena temeljem metodologije usklađene s europskom praksom i dinamikom strateškog planiranja, te predstavlja sveobuhvatni i sistemski okvir za upravljanje razvojem u Unsko-sanskom kantonu, koji dotad nije postojao u praksi.

U skladu sa zakonodavnim okvirom o planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine, evaluacija se provodi s ciljem pružanja blagovremenih i relevantnih informacija neophodnih za sagledavanje do tada postignutih rezultata kao i određivanja razvojnih prioriteta i strateških pravaca, kao i unapređenja javnih politika korištenjem rezultata evaluacije strategije. Pored toga, poseban cilj evaluacije odnosi se na osiguranje transparentnosti i odgovornosti za korištenje javnih finansijskih sredstava.

Specifični ciljevi evaluacije su:

- procijeniti relevantnost odnosno usklađenost odabranih ciljeva s utvrđenim problemima i javnim potrebama,
- procijeniti koliki je napredak postignut u ostvarenju odabranih ciljeva, kao posljedica intervencije, te da li je bilo neželjenih promjena i nepredviđenih posljedica,
- utvrditi koliko se djelotvorno koriste resursi i finansijska sredstva, te da li se koriste u skladu s ciljevima i akcijskim planovima strategije,
- analizirati trajnost promjena i učinaka, te kvalitetu i prikladnost sistema upravljanja razvojem te učinkovitost sistema praćenja provedbe strategije.

Koristi evaluacije strateških dokumenata su:

- a) unaprjeđenje razvojnog planiranja i kvaliteta strateških dokumenata u kantonima i Federaciji BiH;
- b) učinkovitija raspodjela finansijskih sredstava;
- c) preciznije utvrđivanje kvalitetnih, mjerljivih i realnih prioriteta i mjera;
- d) utvrđivanje kako predviđenih, tako i nepredviđenih pozitivnih i negativnih učinaka implementacije strateških dokumenata.

Na temelju izvršene analize i procjene, evaluacijom su identificirane prepreke i poteškoće u provedbi Strategije, formulirane preporuke i način za prevladavanje identificiranih poteškoća, te formulirane preporuke za sljedeći strateški dokument.

Proces evaluacije je izvršen tokom perioda septembar-novembar 2019. godine, a temeljio se na analizi provedenoj na setu evaluacijskih pitanja grupiranih u pet tema prema pet ključnih kriterija evaluacije (relevantnost, efektivnost, efikasnost, uticaj i održivost). Podršku procesu evaluacije je pružio zajednički projekat Vlade Švicarske i Razvojnog programa Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini (UNDP), Projekat integriranog lokalnog razvoja (ILDLP). U nastavku dokumenta su dati glavni zaključci i preporuke evaluacije.

2. IZVRŠNI SAŽETAK

Tokom provedbe Integrirane strategije Unsko-sanskog kantona potrebno je provesti najmanje jednu srednjoročnu evaluaciju kako bi se ključnim dionicima pružile informacije o trenutnom statusu provedbe strategije, poduzele pravovremene mjere za uklanjanje ili ublažavanje identificiranih poteškoća u provedbi te osigurale kvalitetne ulazne informacije za sljedeći strateški dokument. Evaluacija je provedena na temelju „Metodoloških smjernica za provedbu e evaluacije strateških dokumenata“, koje je ILDP), a na temelju Zakona o planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH)¹ i nacrtu podzakonskog akta koji regulira pitanje evaluacije strategija razvoja, koji je u procesu usvajanja (Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u FBiH)². Proces evaluacije je izvršen za razdoblje implementacije 2014-2018. godine, a temeljio se na analizi provedenoj na 5+1 evaluacijskih pitanja grupiranih u teme (Relevantnost, Efikasnost, Efektivnost, Uticaj, Održivost, te Sistem upravljanja razvojem).

¹ Službene novine Federacije BiH 32/2017

² Uredba je tokom procesa evaluacije, u oktobru 2019. godine, i usvojena, Službene novine FBiH 74/2019

2.1. Glavni nalazi evaluacije

U nastavku su glavni nalazi evaluacije:

N01- Ključni nedostatak u dosadašnjem periodu implementacije Strategije je nepostojanje odgovarajuće organizacione strukture³ unutar Vlade USK za upravljanje razvojem uključujući, jasne odgovornosti, institucionalne podrške i sistemski uspostavljenog mehanizma upravljanja razvojem i koordinacije. Izostanak mehanizma upravljanja razvojem i koordinacije je rezultirao poteškoćama u provedbi razvojnih aktivnosti koje su u nadležnosti prvenstveno ministarstava i drugih javnih institucija Kantona. Prema relevantnim informacijama, Razvojna agencija USK je u početnom periodu provedbe Strategije pokušavala koordinirati ovim aktivnostima ali usljed nedostatka nadležnosti i ovlaštenja ovo je vremenom prestalo biti slučaj.

N02- Na osnovu analize prikupljenih podataka i informacija, u toku procesa evaluacije Strategije, za posmatrani evaluacijski period, te mišljenja i stavova ključnih zainteresovanih strana, može se zaključiti kako su ovim strateškim dokumentom identifikovani strateški ciljevi razvoja odgovaraju potrebama ciljnih grupa i da su još uvijek relevantni. Međutim strateški ciljevi nisu rezultat strateškog fokusiranja, što je rezultiralo činjenicom da nema jasne diferencijacije u pogledu sektora koje strateški ciljevi obuhvataju, da nema adekvatnog fokusiranja, te većim brojem strateških ciljeva (6 strateških ciljeva i 27 prioritetnih ciljeva).

N03- Neposredno nakon usvajanja Strategije, Strategija je „ostavljena po strani“ te se može čak konstatovati i da je ista ostala samo formalni dokument, bez suštinske primjene i da za realizaciju određenih projekata strategija nije bila ishodište (tj. određene mjere/projekti su provođeni ali je za njihovu implementaciju nije korištena Strategije kao osnova za projektno planiranje). U prethodnom razdoblju trogodišnji akcijski planovi (1+2) i pripadajući godišnji izvještaji, kao ključni alati upravljanja razvojem nisu se pripremali i usvajali. Ovo je identifikovano kao suštinski problem u pogledu realizacije, planiranja i kasnije izvještavanja o realizaciji Strategije razvoja, te nije moguće ocijeniti da li je predviđeni finansijski okvir Strategije od 235,94 mil. KM realno planiran i provodiv.

N04- S obzirom da Strategije nije sistemski provođena, a time ni sistemski praćena na nivou indikatora ciljeva, mjera ili projekata, nedostaje ciljeli set kvantitativnih pokazatelja na osnovu kojih bi se mogla ocijeniti efektivnost, efikasnost i održivost provođenja strategije, osim ocjena ključnih učesnika u evaluaciji procesa.

³ Formiranje KOR-a je izvršeno u 2019. godini. KOR, je bez sumnje, ključno ad hoc tijelo koje može, uz podršku najviših izvršnih funkcija na nivou USK, u prelaznom periodu do pune uspostave institucionalne strukture, koordinirati i voditi aktivnosti upravljanja razvojem.

N05- Na osnovu informacije dobijenih u procesu evaluacije Strategije, uočeno je da treba jačati transparentnost procesa planiranja i realizacije strategije razvoja, posebno po osnovu uključenosti zainteresovanih strana i javnosti procesa, takođe je potrebno jačati i ključna područja razvoja ljudskih resursa: priprema projektne dokumentacije, priprema akcijskih planova, te ugradnja razvojnih prioriteta i mjera u planove rada i budžeta, te praćenje i evaluacija (vrednovanje).

2.2. Glavni zaključci i preporuke

U nastavku su ključni zaključci i preporuke evaluacije:

GLAVNI ZAKLJUČCI

Z01- Strategija uglavnom adekvatno procijenjene potrebe u pojedinim sektorima razvoja, međutim strateške ciljeve potrebno je preispitati, posebno da li neki od njih imaju tzv. „strateški hijerarhijski nivo“. Sama strategija nije dovoljno fokusirana, tj. fokusi razvoja nisu prepoznati, što je za rezultat imalo veći broj strateških ciljeva. U postupku strateškog planiranja bilo je dovoljno participativnosti i transparentnosti, ali u procesu implementacije ovo je izostalo. Indikatorima na nivou strateških ciljeva nedostaju polazne vrijednosti, a određeni indikatori ili nisu adekvatni ili je iste gotovo nemoguće pratiti. Bez obzira na adekvatnost intervencija Strategije razvoja, potrebno je ažuriranje strateških i prioritenih ciljeva i osiguranje koherentnosti. U budućem dokumentu Strategije potrebno je obratiti posebnu pažnju na koherentnost ciljeva, mjera i projekata, te identifikovati jasne indikatore koji nedvosmisleno ukazuju na napredak koji je rezultat intervencija strateških mjera.

Z02- S obzirom na nedostatak praćenja kvantitativnih pokazatelja, adekvatnu ocjenu u pogledu efikasnosti, efektivnosti i održivosti nije moguće dati. S druge strane, na osnovu makroindikatora razvoja, realizacija strateških ciljeva po nekim od indikatora (čiji trendovi bi mogli biti rezultat intervencija planiranih Strategijom, mada nema objektivnih dokaza da se vodilo Strateškim dokumentom) vrlo je neujednačen i značajno se razlikuju i unutar istih strateških ciljeva. Dodatno se može zaključiti da ne postoje podaci o praćenju provedbe strategije pomoću pokazatelja na nivou ciljeva, mjera ili projekata, niti je uspostavljen sistemski mehanizam učinkovite razmjene podataka između institucija koje provode aktivnosti i projekte, te ureda Vlade USK ili putem određenih radnih tijela u prelaznom periodu koja imaju jasnu i vidljivu podršku ključnih aktera, moguće je na odgovarajući koordinirati ovim aktivnostima.

Z03- Temeljem analize dostavljenih podataka, nisu iskorištene mogućnosti za bitno poboljšanje pristupa strukturiranom upravljanju razvojem i to kroz izradu srednjoročnih trogodišnjih akcionih planova (1+2) i godišnjih izvještaja o razvoju. S tim u vezi potrebno je osigurati vezu sa srednjoročnim finansijskim planiranjem.

Z04-Jedan od najvećih nedostataka u dosadašnjoj provedbi Strategije predstavlja nepostojanje i mehanizma koordinacije i operativnog planiranja, odnosno ugrađivanja usuglašenih razvojnih aktivnosti i projekata u budžete kantonalnih ministarstava, institucija te općina i gradova, te je potrebno uspostava Kantonalnog odbora za razvoj (KOR), kao prelaznog ad hoc tijela, do uspostavljanja konačnih funkcionalnih organizacionih struktura u skladu sa zakonom.

U ovom evaluacijskom izvještaju ukupno je identifikovano 6 glavnih preporuka koje je značajno realizirati u narednom periodu.

GLAVNE PREPORUKE

P01- U cilju realizacije razvojnih prioriteta, potrebno je implemtnirati odredbe Zakona⁴ o planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine i relevantnih uredbi na nivou Unsko-sanskog kantona, uključujući i uspostavu Vijeća za razvoj. Ovo se posebno ogleda da se kroz izmjene određenih akata npr. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji tijela uprave na razini kantona formira jedinica za upravljanje razvojem (JURA), izmjena Poslovnika o radu Vlade USK te da se unutar svih ministarstva i drugih institucija definiraju odgovornosti za provedbu strategije i izrade trogodišnjih planova rada.

P02-Uspostaviti funkcionalnu organizacionu jedinicu unutar Vlade USK (ili uključujući i određena prelazna rješenja i KOR) koja će biti zadužena za koordinaciju i upravljanje razvojem, tj. provedbe mjere u smislu kontrole provedbe i izvještavanja, te prilikom pripreme akcijskog plana osigurati jasno razdvajanje uloga i odgovornosti svih učesnika u procesu (koordinacija i osiguranje podataka za praćenje provedbe, provođenje, osigurnje finansijskih sredstava, sudjelovanje u provedbi i dr.). Strukturu KOR-a treba prilagoditi, da isti čine predstavnici ključnih ministarstva, JLS, te eventualno predstavnici poslovnog i nevladinog sektora. Postojeći KOR treba biti struktarno ojačan sa jasno dodijeljenim nadležnostima. Ova ili potpuno funkcionalna jedinica treba da nađe adekvatne modele sa institucijama zaduženim

⁴ Član 8. Organizacija poslova za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u kantonima i Član 9. Organizacija poslova za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u kantonalnim organima uprave.

za razvoj USK Kantona, uključujući Razvojnu agenciju Unsko-sanskog kantona (RAUSK) npr. u razradi i pripremi projekata razvoja.

P03- U skladu sa Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br.74/19, u procesu akcijskog planiranja (izrade akcijskih planova 1+2) izvršiti temeljnu analizu strukture finansiranja, kako budžetskih ali i dostupnost sredstava sufinansiranja iz vanjskih izvora za pojedini projekt/aktivnost. Redovno na godišnjem nivou jedinica za upravljanjem razvojem potrebno je da pripremi Akcioni plan (2+1) i uputi ga u proceduru usvajanja. Sa ovim Akcionim planom trebaju biti upoznate sve ključne zainteresovane strane USK.

P04- Sistem koordinacije potrebno je jačati, posebno u procesu akcijskog planiranja i planiranja rada (horizontalno-unutar vlade) i vertikalno između institucija na različitim razinama vlasti, te uspostave izravne povezanosti između utvrđenih razvojnih ciljeva i prioriteta, planova rada ministarstava i budžeta Kantona. Akcijski plan strategije treba postati dobra osnovica za planiranje razvojnog dijela budžeta učesnika na svim administrativnim nivoima.

P05- Potrebno je pristupiti izradi nove Strategije razvoja, kao i izvršiti promjenu indikatora koji nisu odgovarajući ili primjenjivi ili dostupni (npr. BDP kantona, smanje zaposlenosti u sivoj ekonomiji i sl.)

P06- Dizajnirati i omogućiti veći broj tematskih obuka za zaposlene kantonalnih ministarstava i institucija posebice vezano uz pripremu projektna dokumentacije, monitoringa, evaluacije i izvještavanja, koje trebaju uključiti rad na konkretnim primjerima, prikaze dobrih praksi i najčešćih pogrešaka te ukazati na posljedice pogrešaka u radu.

1. KONTEKST EVALUACIJE

3.1. Sažete informacije o Strategiji Unsko-sanskog kantona-ciljevi, pozadina i provedbeni mehanizmi

Integrirana Strategija Unsko-sanskog kantona za period 2014.-2020. godine je ključni strateško-planski dokument koji treba poticati i usmjeravati budući rast i razvitak Unsko-sanskog kantona. Strategija u najširem smislu obuhvaća privredni i društveni razvitak, kroz korištenje i apsorpciju raspoloživih prirodnih resursa, a pri tome vodeći računa o aspektu zaštite i unaprjeđenja okoliša i prostora. Strategije je definisala jasnu viziju razvoja: „Unsko-sanski kanton je Euroregija- smaragd Bosne i Hercegovine, područje ugodnog života

temeljenog na ravnomjernom održivom razvoju“. Strategija je definisala šest (6) strateških ciljeva i 27 prioriteta ciljeva:

SC1. Razviti konkurentnu privredu i dostići nivo prosjeka ekonomskog razvoja FBiH

PC 1.1 Kreirati efikasan operativni okvir za razvoj poduzetništva

PC 1.2 Razviti poljoprivredu na tržišnim osnovama

PC 1.3 Razviti turizam

PC 1.4 Smanjiti sivu ekonomiju

PC 1.5 Razviti industrije s većom dodanom vrijednosti zasnovane na tehnološkom razvoju i inovacijama

PC 1.6 Poboľšati upravljanje privrednim razvojem

SC2. Izgraditi infrastrukturu za poboljšanje kvalitete života stanovnika

PC 2.1 Razviti kvalitetnu komunalnu infrastrukturu (do nivoa prihvatljivosti za evropske standarde)

PC 2.2 Razviti saobraćajnu infrastrukturu (modernizirati transportne kapacitete, racionalizirati njihovo korištenje) i poboljšati povezanost sa nacionalnim i regionalnim centrima

PC 2.3 Razviti i jačati primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora energije

SC3. Unaprijediti zaštitu okoliša i očuvanje prirode

PC 3.1 Pratiti i efikasno provoditi zakonodavstvo u skladu s EU legislativom za održivo korištenje resursa

PC 3.2 Osigurati efikasne instrumente implementacije mjera zaštite okoliša i očuvanja prirode

PC 3.3 Razviti ljudske resurse za zaštitu okoliša i očuvanje prirode

PC 3.4 Osigurati uključenost javnosti u aktivnosti zaštite okoliša i očuvanja prirode

PC 3.5 Izgraditi komunalnu infrastrukturu za poboljšanje kvalitete života stanovnika

SC 4. Razvijati ljudske resurse i unaprijediti tržište rada

PC 4.1 Razviti sistem za povezivanje i usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada

PC 4.2 Razviti programe prekvalifikacije

PC 4.3 Ojačati i razvijati cjeloživotno učenje

PC 4.4 Poboľšati rad službi za zapošljavanje

PC 4.5 Poticati zapošljavanje visoko obrazovnog kadra u privredi i povećanje mobilnosti kadrova između privrede i istraživačko- obrazovnih institucija

PC 4.6 Uspostaviti i jačati provođenje sistema vrednovanja kvalitete obrazovnih programa

SC 5. Osigurati visok nivo socijalne sigurnosti i zaštite (javna svijest i poticanje društvene odgovornosti)

PC 5.1 Unaprijediti socijalnu zaštitu

PC 5.2 Jačati kapacitete institucija za socijalnu i zdravstvenu zaštitu

PC 5.3 Poticati i razvijati sportske aktivnosti

PC 5.4 Očuvati i održivo koristiti kulturnu baštinu

PC 5.5 Pripremiti i provesti cjelokupnu reformu obrazovnog sistema

PC 5.6 Poticati solidarnost, društvenu i moralnu odgovornost građana za javno dobro

SC 6. Unaprjeđenje upravljanja razvojem

PC 6.1 Unaprjeđenje znanja i vještina za upravljanjem razvojem

Prioritetni ciljevi su u programskom okviru Strategije dalje razvijeni u 50 mjera i isto toliko (50) projekata s planiranim potrebnim finansijskim sredstvima (indikativni finansijski i terminski okvir), čijom implementacijom je predviđeno postići definirane ciljeve razvoja. Ukupna planirana vrijednost Strategije 2014. do 2020. godine je 235,94 mil. KM.

Važno je naglasiti da je proces izrade Strategije tekao uz značajnu participativnost ključnih zainteresovanih strana, te integrativan pristup, međutim najveći broj analiziranih podataka je iz 2011. godine te su istii čak i u trenutku izrade dokumenta bili neažurni, manji broj podataka se odnosi na 2012. ili 2013. godinu, socio-ekonomska analiza je u pojedinim segmentima preopširna i sa primjerima preklapanja podataka u grafičkom i tabelarnom prikazu, SWOT analiza strategije nrp. nije prepoznala prijetnje prirodnih i drugih nesreća, fokusi nisu identifikovani, a broj strateških i prioritenih ciljeva predimenzioniran.

Koordinacija razvojnih aktivnosti povjerena je Razvojnoj agenciji Unsko-sanskog kantona, Odjel za strateško planiranje, koji je ujedno imao kordinacijsku ulogu u procesu izrade Strategije. Koordinacioni odbor⁵ je uspostavljen Odlukom od 28.06. 2012. godine, a uključuje predstavnike Vlade, ministarstava, lokalnih zajednica i ostalih zainteresovanih strana. Ovo tijelo je odgovorno primarno za koordinaciju procesa planiranja i osiguranje ključnih strateških inputa kroz sve faze procesa planiranja te koordinaciju procesa monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji strateških dokumenata. Do sada je izrađen samo 1 nekompletan akcioni plan za implementaciju Strategije (za period 2014. godine i 2016. godine) te u skladu s tim nije pripremljen niti jedan izvještaj o implementaciji Strategije, na

⁵ KOR za implementaciju strategije je formiran Rješenjem br. 03-017-4261/2014, te sastava KOR-a ažuriran Rješenjem br. 03-017-983/2015, te imenovala Tim za koordinaciju aktivnosti za uspostavljanje funkcionalnog sistema za planiranje u upravljanje razvoje u USK Rješenjem br. 03-017-242/2016, te ažuriran KOR rješenjem iz 2019. godine.

osnovu čega se može zaključiti da provedbe strategije kao fundamentalnog razvojnog dokumenta nije bilo.

No, potrebno je implementaciju Integrirane strategije razvoja USK 2014-2020. godine sagledati u širem kontekstu, koji se odnosio na:

- kontinuiranu politička turbulentnost, tj. stalne izmjene zakonodavne i izvršne vlasti na nivou USK,
- činjenicu da je Razvojna agencija (RAUSK), koja je imala koordinirajuću ulogu, izgubila inicijalnu ulogu i podršku;
- eskalaciju tzv. „migrantske krize“,
- masovni odlazak stanovništva i dr.

Međutim, globalni trendovi i određena pozitivna ekonomska kretanja u FBiH su ostavili i pozitivne uticaje na određene ekonomske i druge pokazatelje u USK, što se može vidjeti u nastavku ovoga izvještaja.

3.2. Kratki prikaz ranijih evaluacija (ukoliko postoji)

Ranijih evaluacija Integrirane Strategije Unsko-sanskog kantona za period 2014.-2020. godine nije bilo.

2. METODOLOŠKI PRISTUP

4.1. Opis ključnih pojmova, pregled korištenih evaluacijskih kriterija i evaluacijskih pitanja

Ključni pojmovi u ovom izvještaju su:

- ⇒ Evaluacija- proces kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno programa, projekta ili sveukupne strategije razvoja prema definiranim kriterijima;
- ⇒ Godišnji plan rada- dokument koji sadrži pored redovnih aktivnosti i aktivnosti na godišnjem nivou koje će se poduzimati kako bi se implementirali strateški ciljevi iz usvojenih strateških dokumenata, a priprema se na osnovu usvojenih trogodišnjih planova rada;
- ⇒ Godišnji izvještaj o radu- dokument koji sadrži analizu izvršenja aktivnosti planiranih Godišnjim planom rada;
- ⇒ Indikatori-označavaju vrstu i stepen promjena koje se neposredno ostvaruju kroz realizaciju programa, projekata i razvojnih ciljeva, a služe kao kvalitativni i kvantitativni pokazatelj nivoa ostvarivanja utvrđenih ciljeva razvoja, odnosno realizacije programa ili projekata;

- ⇒ Izvještaj o razvoju- dokument kojim se sagledavaju rezultati u ostvarivanju razvojnih ciljeva i implementaciji strateških dokumenata;
- ⇒ Monitoring- sistematično i kontinuirano sakupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora radi mjerenja napretka ostvarivanja postavljenih ciljeva/programa/projekata i napretka u korištenju dodijeljenih sredstava i poduzimanja odgovarajućih mjera radi eventualnih korekcija;
- ⇒ Projekt- sredstvo organiziranja međusobno povezanih aktivnosti kako bi se ostvarili unaprijed zadani ciljevi u određenom vremenskom periodu i utvrđenom finansijskom okviru i drugim raspoloživim resursima;
- ⇒ Strategija razvoja- integrisani, multisektorski strateški dokument kantona koji definira javne politike i usmjerava razvoj teritorije Federacije i područja kantona i jedinica lokalne samouprave i predstavlja putokaz za sveukupni razvoj;
- ⇒ Upravljanje razvojem- pretvaranje razvojnih ciljeva i prioriteta u konkretne aktivnosti sa jasnim finansijskim efektom i institucionalnim odgovornostima, njihova realizacija, te monitoring i evaluacija njihovih rezultata.

Srednjoročna evaluacija temelji se na analizi provedenoj na osnovnim evaluacijskim pitanjima grupiranih u šest tema (5 kriterija evaluacije i 1 zasebna tema):

1. RELEVANTNOST

Relevantnost predstavlja usklađenost odabranih ciljeva s utvrđenim problemima i javnim potrebama, tj.

- ⇒ U kojoj mjeri su odabrani ciljevi relevantni odnosno usklađeni sa utvrđenim potrebama ciljnih skupina?
- ⇒ U kojoj mjeri su odabrani ciljevi relevantni odnosno usklađeni sa javnim potrebama?

2. EFIKASNOST

Djelotvornost ili efikasnost predstavlja omjer planiranih i ostvarenih učinaka i predviđenih (korištenih) resursa radi postizanja optimalnog rezultata, tj.

- ⇒ U kojoj mjeri su finansijska sredstva efikasno planirana i iskorištena za provedbu projekata i aktivnosti strategije?
- ⇒ U kojoj mjeri je odnos uloženi finansijskih resursa i rezultata/učinaka nastalih tijekom provedbe projekata i aktivnosti zadovoljavajući u odnosu na planirane finansijske resurse i rezultate/učinke?

3. EFEKTIVNOST

Učinkovitost ili efektivnost predstavlja obim ostvarivanja ciljeva strateških dokumenata kroz poređenje polaznih i ostvarenih vrijednosti indikatora, tj.

- ⇒ U kojoj mjeri je postignut napredak u ostvarivanju ciljeva strategije zadovoljavajući u odnosu na postavljene vrijednosti indikatora?
- ⇒ Ukoliko napredak k ostvarenju ciljeva nije zadovoljavajući, koji čimbenici na to utječu te u kojoj mjeri?
- ⇒ 4. UTICAJ

Uticao predstavlja obim (pozitivnih i negativnih) promjena i posljedica razvojne intervencije (predviđenih i nepredviđenih), te usklađenost učinaka s potrebama ciljnih grupa, tj.

- ⇒ Da li je bilo pozitivnih promjena predviđenih posljedica razvojnih intervencija zadovoljavajući?
- ⇒ Da li je bilo negativnih promjena i kakav je njihov uticaj? Šta je uzrok takvih promjena?
- ⇒ Da li je bilo nepredviđenih posljedica razvojnih intervencija i kakav je njihov uticaj?
- ⇒ U kojoj mjeri su učinci razvojnih intervencija usklađeni sa potrebama ciljnih grupa?

5. ODRŽIVOST

Održivost predstavlja trajnost pozitivnih promjena i učinaka, tj.

- ⇒ U kojoj mjeri su pozitivne promjene i učinci strateških intervencija održivi?

6. SISTEM UPRAVLJANJA RAZVOJEM

Sistem upravljanja razvojem predstavlja zasebnu oblast (temu) izvještaja evaluacije kojim se nastoji odgovoriti:

- ⇒ Koliko je efikasan sistem upravljanja razvojem?
- ⇒ U kojoj su mjeri uspostavljene procedure za planiranje te prikupljanje podataka radi izvršenja aktivnosti praćenja i kontrole provedbe strategije odgovarajuće?
- ⇒ Da li su administrativni kapaciteti u institucijama, za upravljanje razvojem , provedbu i praćenje provedbe strategije, odgovarajući?

4.2. Metodološki pristup, uključujući probleme i/ili ograničenja

U svrhu provedbe evaluacije koristio se mješoviti metodološki pristup uključujući kvantitativne i kvalitativne metode, ali s većim naglaskom na kvalitativne metode. Glavni analitički alat uključio je detaljnu analizu dostupne ključne dokumentacije, analizu podataka prikupljenih tijekom redovnog praćenja provedbe strategije, analizu ostalih dostupnih

podataka te proces prikupljanja analitičkih podataka s ključnim dionicima putem polustrukturiranih intervjua i upitnika.

Upitnikom je obuhvaćena najšira skupina predstavnika koji su aktivno bili uključeni u izradu Strategije i/ili uključeni u njenu provedbu kako bi se prikupilo što više informacija s terena, tj. mišljenja i iskustava ključnih učesnika. Svrha upitnika bila je:

- prikupiti podatke koji kvantitativno i kvalitativno ukazuju na najčešće probleme s kojim se susreću u provedbi,
- prikupiti podatke o administrativnim kapacitetima te kompetencijama i znanjima institucija koje sudjeluju u upravljanju razvojem u pripremi i provedbi projekata,
- provjeriti relevantnost utvrđenih mjera u odnosu na izmijenjene okolnosti od usvajanja Strategije.

Analizom i komparacijom mnoštva subjektivnih mišljenja bilo je moguće objektivno sagledati zajedničke probleme te stavove i mišljenja o gore navedenim temama.

Anketiranje putem upitnika, izvršeno je u drugoj polovici septembra 2019. godine. Rezultati ankete nalaze se u prilogu predmetnog izvještaja.

Intervjuima su ispitani odabrani predstavnici Unsko-sanskog kantona, dana 02.10.2019. godine, a čija iskustva i mišljenja predstavljaju koristan izvor informacija o sistemu strateškog planiranja i finansiranja razvojnih projekata kako na regionalnoj tako i lokalnoj razini. Svrha intervjua bilo je prikupljanje podataka o stavovima, mišljenjima i percepcijama učesnika koji su izravno zaduženi za upravljanje razvojem i onih koji sudjeluju u procesima pripreme, provedbe i praćenja Strategije u svojstvu nositelja mjera odnosno u svojstvu korisnika projekta.

Istraživačkim radom analizirana je sva prikupljena dokumentacija koja se odnosi na provedbu Strategije.

3. EVALUACIJA PROGRESA REALIZACIJE STRATEŠKIH CILJEVA, PRIORITETA I MJERA

5.1. Evaluacija progressa realizacije prema postavljenim indikatorima i njihovim polaznim i ciljnim vrijednostima

Evaluacija progressa je prevashodno ispitivana na osnovu cjelokupnog seta indikatora postavljenih za praćenje postignuća i uticaja intervencija. Međutim ovaj segment evaluacije u Strategije razvoja Unsko-sanskog kantona ima svoje limite. Između ostalog, trebalo postaviti jasne polazne i ciljne vrijednosti indikatora za strateške ciljeve i prioritete te iste kasnije i prikupljati i analizirati, na osnovu čega bi se imali podaci zaključno sa 2018. godinom i eventualnom u ovom poglavlju mogla dati procena postignuća u 2020. godini. Dakle, analiza trendova trebala bi biti provedena na osnovu iskazanih vrijednosti pokazatelja u prethodnom petogodišnjem periodu kako bi se projiciralo kretanje vrijednosti numericki iskazanih pokazatelja do 2020. godine. Međutim, u ovom petogodišnjem periodu nije na sistemski način praćena realizacija Strategije razvoja, niti su u skladu sa time praćeni odgovarajući (strategijom predviđeni pokazatelji na nivou strateških i prioriternih ciljeva, mjera i projekata) te u skladu sa time nije moguć dati kvantitativne pokazatelje u evaluaciji Strategije razvoja Unsko-sanskog kantona za period 2014.-2020. godina.

Takođe, nisu ni vidljive polazne vrijednosti indikatora na nivou strateških ciljeva. Dakle, nedostaju kvantitativni i kvalitativni podaci i samim time svaki tabelarni ili grafički prikaz bazičnih indikatora, zatim podaci i sa time prikaz planiranih i realizovanih projekata, planiranih i realizovanih finansijskih sredstava ili njihova realizacija u smislu izvora (vlastita budžetska sredstva, vanjska sredstva, ukupno ili % strukture i dr.).

Takođe, nedostaju i nije praćena realizacija ovih sredstava po strateškim ciljevima, te obim planiranog i ostavarenog nije moguće dati.

Djelimičnu evaluaciju u ovom kontekstu moguće je jedino provesti na osnovu odgovarajućih makro-indikatora razvoja Federalnog zavoda za statistiku i Federalnog zavoda za programiranje razvoja. Najznačajni pokazatelj predstavlja indeks razvijenosti u FBiH. Po ovom pokazatelju Unsko-sanski kanton je rangiran na (8) mjestu u 2018. godini od 10 rangiranih kantona i nije bilo promjena po ovom kriteriju u odnosu na period izrade strategije.

U Tabeli 1. dat je prikaz bazičnih indikatora na nivou strateškog cilja koji su trebali biti praćeni, zajedno sa indikatorima na nivou prioritenih ciljeva, mjera i projekata.

Tabela 1. Prikaz bazičnih indikatora* na nivou strateškog cilja

	Strateški ciljevi	Polazna vrijednost USK/FBiH (2012)	Vrijednost USK/FBiH (2018)	Indikatori
SC: 1	Razviti konkurentnu privredu i dostići nivo prosjeka ekonomskog razvoja FBiH	-	-	Ekonomski rast na nivou ekonomskog prosjeka FBiH
		4208/(7002)	N.A/(9331 ⁶)	BDP per capita na nivou prosjeka FBiH (12.500 KM)
		11%/(18,7%)	17,4(33,8)	Stopa zaposlenosti na nivou prosjeka FBiH
		-	-	Okrupnjavanje i umrežavanje u poljoprivredi (30%)
		-	-	Smanjenje zaposlenosti u svojoj ekonomiji (20%)
SC: 2	Izgraditi infrastrukturu za poboljšanje kvalitete života stanovnika (koja zadovoljava potrebe društva)	-	-9,12 mil. t	Porast željezničkog transporta – transport robe za 20% (mil tona/km)
		17355 prikuljućaka USK	-	Broj korisnika interneta porastao za 30%
SC: 3	Unaprijediti zaštitu okoliša i očuvanje prirode	-	-	Potpuna usklađenost okolišnih zakona sa pravnim naslijeđem EU-a (100%)
		-	-	Pokrivenost USK komunalnom infrastrukturom (organizirano

⁶ Posljednji publikovani podatak za 2017. godinu (FZS), Federacija u brojkama za 2018. godinu, str.32.

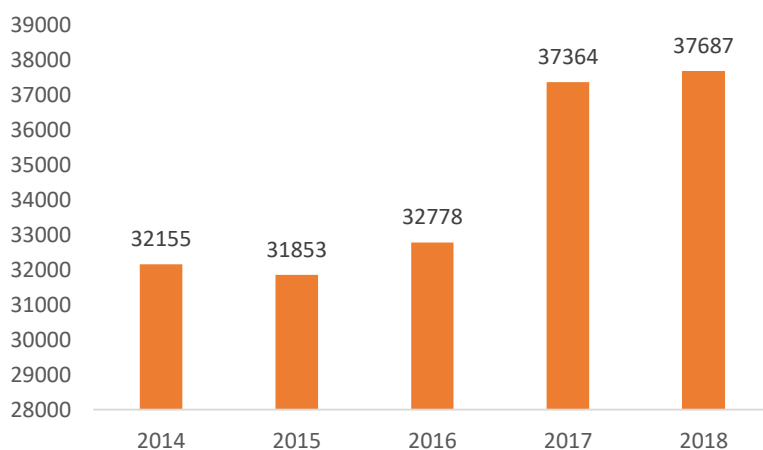
				prikupljanje otpada, vodovod i odvodnja) najmanje 75%
		-	-	Porast raspoložive električne energije iz obnovljivih izvora za 40%
SC: 4	Razvijati ljudske resurse i unaprijediti tržište rada	-	- (43.2M/24,9Ž	Stopa zaposlenosti po spolu (muškarci/žene) ujednačena
		18,6%	-	Broj visokoobrazovanih kadrova direktno sa fakulteta zaposlenih u privredu USK potastao za 20%
		-	--	Cjeloživotna obuka dostupna svima
		-	-	Odljev mozgova zaustavljen
SC: 5	Osigurati visok nivo socijalne sigurnosti i zaštite (javna svijest i poticanje društvene odgovornosti)	77000 neosiguranih	-	Pokrivenost zdravstvenim osiguranjem (100%)
		-	-	Dostupnost socijalne zaštite (100%)
		-	-	Građani sportski i rekreativno aktivni (40%)
SC: 6	Unaprjeđenje upravljanja razvojem	77,3/100 (8)	N.A./100 (8)	Indeks razvijenosti USK na nivou FBiH prosjeka

*Indikatori nisu praćeni na godišnjem nivou.

Na osnovu prethodne tebele sa indikatorima na nivou strateških ciljeva, detaljnim uvidom u socio-ekonomsku analizu moguće je utvrditi da za određene značajan broj indikatora ne postoje polazne vrijednosti niti utemeljenje u socio-ekonomskoj analizi, sa druge strane postoje indikatori koje je jako teško pratiti ili nisu jednoznačno definisani (cjeloživotna obuka, građani sportski i rekreativno aktivni i sl.). Očigledno je da u narednom periodu izrade strategije treba voditi računa o ovom pitanju i koristiti indikatore koji jasno pokazuju napredak u ostvarenju strateškog cilja i koji je dostupan ili jasno definisan za proračun.

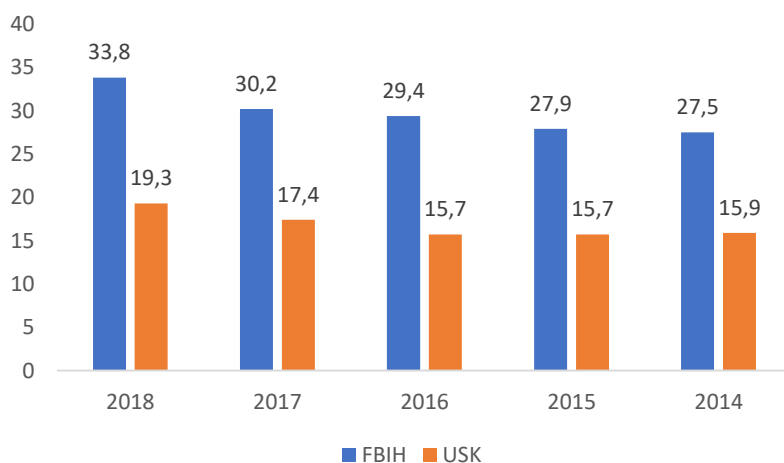
Mada najveći broj indikatora nedostaje, djelimičnu evaluaciju u ograničenom kontekstu moguće je jedino provesti na osnovu odgovarajućih makro-indikatora razvoja Federalnog

zavoda za statistiku i Federalnog zavoda za programiranje razvoja. Najznačajni pokazatelj predstavlja indeks razvijenosti u FBiH. Po ovom pokazatelju Unsko-sanski kanton je rangiran na (8) mjestu u 2018. godini od 10 rangiranih kantona, te po ovom putanju nije bilo napretka u odnosu na 2012. godinu (8). Takođe, određeni pozitivni trendovi postoje (mada nema pozitivnih dokaza da su rezultat provedenih strateških mjera ili uticaja okruženja). Npr. u pogledu broja zaposlenih koji je značajno porastao u odnosu na polaznu (2013) godinu kada je iznosio (31863).



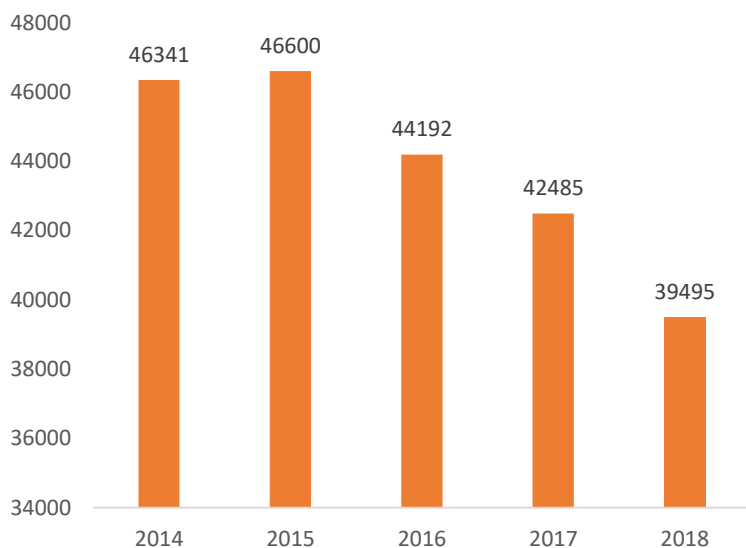
Slika 1. Kretanje makro indikatora-broj zaposlenih u USK

Stepen registrovane zaposlenosti u USK po EU metodologiji, tačnije po metodologiji Međunarodne organizacije rada (ILO)- broj zaposlenih u odnosu na radno sposobno stanovništvo, iznosi 19,3 % što je u odnosu na prethodnu godinu više za 0,3 %, ali značajno nepovoljnije od prosjeka FBiH (stepen zaposlenosti u FBiH iznosi 33,8%). Na slici 1a) se vidi jasno stanje u odnosu na prosjek Federacije BiH po pitanju zaposlenosti te da je Unsko-sanski kanton u prosjeku na cca 60% prosjeka FBiH.



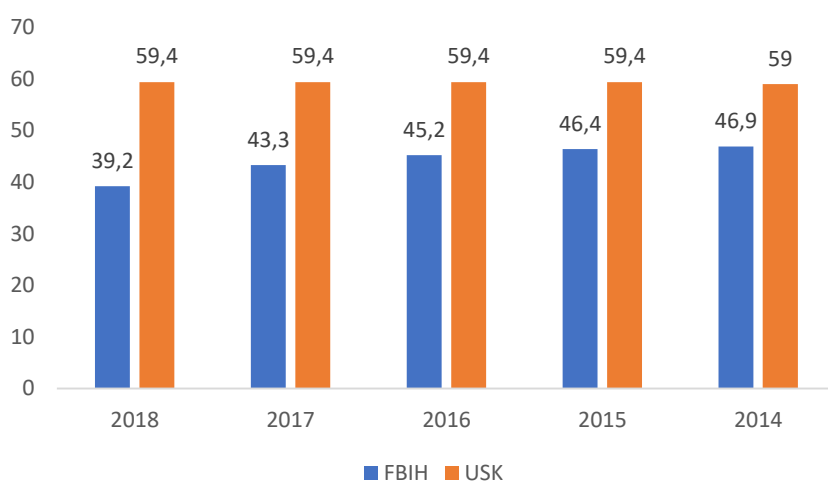
Slika 1a. Kretanje makro stopa registrovane zaposlenosti USK u odnosu na FBiH

Takođe, i drugi makropokazatelj broja nezaposlenih opada (sl. 2) u odnosu na 2013. godinu kada je broj nezaposlenih iznosio 46203 nezaposlen osobe.



Slika 2. Kretanje makroindikatora-broj nezaposlenih u USK

Međutim, kao u prethodnom pokazatelju realna slika po pitanju nezaposlenosti se dobije u poređenju prosjeka FBiH i Unsko-sanskog kantona, gdje je očigledno da Kanton značajno zaostaje za prosjekom FBiH.



Slika 2a. Kretanje makroindikatora stopa registrovane nezaposlenosti u USK u odnosu na FbiH

Stepen nezaposlenosti u USK u 2018. godini prema registrovanim podacima, u odnosu na radnu snagu iznosi 51,2% što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 2%, međutim još

uvijek značajno niže od prosjeka FBiH (stepen nezaposlenosti u FBiH iznosi 39,2%), takođe ovaj indikator treba uzeti sa odgovarajućom rezervom jer radno aktivno stanovništvo odlazi ili usljed administrativnih procedura odjavljuje iz evidencije služni za zapošljavanje.

Uopšteno govoreći, implementacija Intergrirane strategije Unsko-sanskog kantona je u periodu 2014-2018. godina ostavljena je po strani. Kanton se suočavao sa određenim problemima i posljedicama različite vrste, političkim turbulencijama, posljedicama prirodnih i drugih nesreća (požara) i posljednim godinama evaluacije, posljedicama tzv. „migrantske krize“. Naime, Kanton se našao kao važno odredište na ruti ka zemljama Evropske unije. Ova kriza ima višestruke dimenzije i zahtijevala je i zahtijeva posebnu pažnju i angažovanja resursa Kantona u pogledu bezbjednosti, humanitarnih i zdravstvenih prilika, što je opet imalo za posljedicu da Strategija razvoja nije u fokusu svakodnevnih dešavanja na nivou USK.

5.2. Evaluacija izvodivosti/progresa prema realizacije finansijskog okvira strateškog dokumenta, uključujući dinamiku potrošnje i stvarno potrošeni budžet

U okviru evaluacije trebalo bi biti izvršena analiza dosadašnje realizacije finansijskog okvira kroz poređenje planiranih finansijskih sredstava za realizaciju projekata u okviru Strategije sa vrijednošću realiziranih finansijskih sredstava za strateške intervencije. Podaci o planiranim i realizovanim sredstvima po strateškim ciljevima ne postoje, niti po izvorima (budžet, vanjski izvori, ukupno), te nije moguće dati ovakav pregled, čak ni indirektnim putem jer usvojeni izvještaji o izvršenju budžeta nisu dostupni.

Dakle, nije moguće dati grafički ili tabelarni prikaz podataka o planiranim i realiziranim finansijskim sredstvima u periodu evaluacije.

Na osnovu prethodnog nije moguće prikazati omjer planiranih finansijskih sredstava iz planova implementacije u periodu 2014.-2018. godine i realizovanih sredstava za implementaciju projekata, od ukupnou KM planiranih za implementaciju i sa time realizirano u %, na osnovu čega bi se mogli dati odgovarajući zaključci.

Takođe, nije moguće dati ocjenu po kojem strateškom cilju je najviši nivo realizacije, te u tom pogledu i progresu realizacije finansijskog okvira na godišnjem nivou, podaci ne mogu biti prikazani tabelarno ili grafički.

Usljed nedostaka podataka, adekvatnom analizom o realizaciji finansijskog okvira na godišnjoj osnovi nije moguće utvrditi u kojoj budžetskoj godini je naviši nivo realizacije zabilježen ili koliko je stepen realizacije sredstava u odnosu na plan iznosio.

Takođe, na osnovu Izvještaja o finansijskoj reviziji Unsko-sanskog kantona, prema poslednjem izvještaju iz 2017. godine, dobijeno je mišljenje sa rezervom, između ostalog po osnovu jer nisu poštovane odredbe člana 6. Zakona o budžetima u FBiH kojima je propisana obaveza uravnoteženja budžeta tako da ukupni prihodi i primici pokrivaju ukupne rashode i izdatke, kao i člana 43. kojima je propisana obaveza planiranja i ostvarenja tekućeg suficita za pokriće deficita iz ranijih godina (tačke: 5. i 6.1 Izvještaja). Takođe, u prethodnim izvještajim su dobijena negativna mišljenja (2015. i ranije godine), što ukazuje da određeni problemi u pogledu finansijskog planiranja u USK postoje. Jedan od razloga za negativno mišljenje je i nedostatak u finansijskom izvještavanju tj. kod izrade, donošenja i izvršenja budžeta i podnošenja izvještaja nije se dosljedno pridržavalo odredbi Zakona o budžetima u FBiH i Pravilnika o finansijskom izvještavanju i godišnjem obračunu u FBiH.

4. NALAZI EVALUACIJE

6.1. Nalazi i odgovori na evaluacijska pitanja

Nalazi analize prikazani su po ključnim temama evaluacije. Svakoj temi posvećeno je jedno poglavlje. Na početku poglavlja navedena su evaluacijska pitanja koja su odgovorena pod obrađenom temom te su potom izneseni nalazi evaluacije.

6.1.1 Nalazi evaluacije za temu Relevantnost

Relevantnost, kao ključni aspekt evaluacije Strategije, se odnosi na procjenu obima u kojem su strateški ciljevi i prioriteti definisani u dokumentu Strategije bili relevantni, te koliko su i dalje relevantni za potrebe Kantona, odnosno definisanih ciljnih grupa, a uzimajući u obzir promjene u okruženju. U Integriranoj strategiji razvoja Unsko-sanskog kantona za period 2014.-2020. godine definirani su strateški pravaci razvoja Kantona za zadovoljenje potreba ciljnih grupa ali fokusi razvoja metodološki nisu prepoznati, te nije moguće jasno prepoznati na koje ciljne grupe su određeni strateški ciljevi usmjereni. Sljedeći strateški ciljevi su direktno proistekli na osnovu SWOT analize socio-ekonomskog stanja i stanja okoline:

SC1. Razviti konkurentnu privredu i dostići nivo prosjeka ekonomskog razvoja FBiH

Prvi strateški cilj zajedno sa socioekonomskim pokazateljima, potrebama, ciljevima i mjerama se podudara sa potrebama male privrede kao sastavnog dijela 95% cjelokupne privrede u Unsko-sanskom kantonu. Ovim ciljem obuhvaćeno je 6 prioriteta kojima se ostvaruje prvi strateški cilj razvoja USK: kreirati efikasan sistem poticaja za razvoj

poduzetništva, razviti poljoprivredu na tržišnim osnovama, razviti turizam, smanjiti (identificirati i spriječiti) sivu ekonomiju, razviti industrije s većom dodanom vrijednosti zasnovanom na tehnološkom razvoju i inovacijama, te poboljšati održivo upravljanje privrednim razvojem.

SC2. Izgraditi infrastrukturu za poboljšanje kvalitete života stanovnika

Drugi strateški cilj razvoja USK bio je usmjeren na sve stanovnike USK. Ovaj strateški cilj razrađen je kroz 3 prioriteta: razviti kvalitetnu komunalnu infrastrukturu (do stepena prihvatljivosti za evropske standarde), razviti saobraćajnu infrastrukturu (modernizirati transportne kapacitete, racionalizirati njihovo korištenje) i poboljšati povezanost sa nacionalnim i regionalnim centrima, te razviti i jačati primjenu energetske efikasnosti (javni i privatni sektor, te građani) uz potenciranje korištenja obnovljivih izvora energije.

SC3. Unaprijediti zaštitu okoliša i očuvanje prirode

Treći strateški cilj takođe usmjeren na sve stanovnike USK, treba se ostvariti kroz sljedeće prioritete: usklađivanje zakonodavstva sa EU legislativom za održivo korištenje resursa, osiguranje efikasnih instrumenata implementacije mjera zaštite okoliša, razvijanje ljudskih resursa za zaštitu okoliša i očuvanje prirode, uključenost javnosti u okolišne teme.

SC4. Razvijati ljudske resurse i unaprijediti tržište rada

U Unsko-sanskom kantonu ovaj strateški cilj će se ostvariti kroz pet prioriteta: razviti sistem za povezivanje i usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada, razviti programe prekvalifikacije, ojačati i razvijati cjeloživotno učenje, poboljšati rad službi za zapošljavanje, te poticati zapošljavanje visokoobrazovnog kadra u privredi i povećanje mobilnosti kadrova između privrede i istraživačko-obrazovnih institucija.

SC5. Osigurati visok nivo socijalne sigurnosti i zaštite (javna svijest i poticanje društvene odgovornosti)

Ovaj strateški cilj ima 6 razvojnih prioriteta: unaprijediti socijalnu zaštitu, jačati kapacitete institucija za socijalnu i zdravstvenu zaštitu, poticati i razvijati sportske aktivnosti, očuvati i održivo koristiti kulturnu baštinu, pripremiti i provesti cjelokupnu reformu obrazovnog sistema, poticati solidarnost, društvenu i moralnu odgovornost građana za javno dobro. Ovim ciljom posebno se stavljaju u focus ranjive grupe poput djece, starijih osoba i drugih ranjivih grupa.

SC6. Unaprjeđenje upravljanja razvojem

Šesti strateški cilj je imao samo jedan prioritet, koji se odnosi na jačanje kapaciteta za upravljanje na svim nivoima i jačanje Razvojne agencije Unsko-sanskog kantona-RAUSK na vertikalnoj i horizontalnoj koordinaciji razvojnih aktivnosti.

Odabrani strateški ciljevi i prioriteta relativno su usklađeni s identificiranim snagama, slabostima, prilikama i prijetnjama te u tom smislu pokazuju relevantnost prema administrativno-geografskom području i ciljnim skupinama Unsko-sanskog kantona i javnim potrebama. Takođe, veći dio ispitanih učesnika smatra da su ispravno procijenjene potrebe u pojedinim sektorima te da je Strategija u većoj mjeri identificirala mjere koje su relevantne za Kanton i ciljane skupine.

Međutim, analizirajući broj strateških ciljeva (6) očigledno da je njihov broj predimenzioniran (što bi kasnije moglo predstavljati problem u praćenju), što je vjerovatno posljedica metodološkog nedostaka fokusa strategije. Ovo je takođe za posledicu imalo da određeni strateški ciljevi postavljeni na viši nivo tj. „strateški hijerarhijski nivo“ mada je isti podrazumijevani preduslov za razvoj, poput strateškog cilja 6, ili nejasne diversifikacije strateških ciljeva, mada isti ciljevi svakako mogu predstavljati jedan od prioriteta ili mjera USK.

6.1.2 Nalazi evaluacije za temu Efikasnost

Nalazi evaluacije po ovom kriteriju predstavljaju omjer planiranih i ostvarenih efekata i predviđenih (korištenih) resursa radi postizanja optimalnog rezultata.

Po osnovu efikasnosti planiranja i korištenja finansijskih sredstava nedostaju adekvatni izvještaji o realizaciji Strategije i provjereni podaci koje nije moguće niti niti posrednim putem budžetati. Dakle, da se primijetiti da prostora za značajna unapređenje finansijskog planiranja ima u svim segmentima, kako po ciljevima, tako po vlastitim budžetskim sredstvima, ali i realnom planiranju vanjskih izvora za finansiranje Strategije Kantona.

Takođe, po pitanju odnosa finansijskih resursa i rezultata tokom provedbe projekata i aktivnosti, nedostaju adekvatni izvještaji o realizaciji Strategije i provjereni podaci koje nije moguće niti posrednim putem budžetati. Međutim, u neposrednom razgovoru bilo je značajnih ulaganja posebno u sektoru zdravstvene zaštite, obrazovanja u segmentu obveznog predškolskog vaspitanja, te su datim oblastima postignuti odgovarajući rezultati, tj. zajednički projekti i mjere Strategije i Programa javnih investicija (PJI)⁷ FBiH.

S obzirom da finansijski podaci o realizaciji Integrirane strategije razvoja USK 2014-2020. godine ne postoje, analogno ako se sagleda kontekst dokumenta koji u direktnoj korelaciji sa

⁷ JU Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona je Odlukom Vlade Unsko-sanskog kantona broj: 03-017-3625/2014 od dana 20.02.2014. godine imenovana kao nadležna institucija za vođenje Programa javnih investicija u Unsko-sanskom kantonu.

Strategijom, tj. Program javnih investicija⁸ (2 kandidovana programa za 2017-2019., 2018-2020. godina), ukupna vrijednost svih kandidovanih projekata je 421,8 mil. KM. Vrijednost 154 kandidovanih projekata je 250,97 mil. KM, dok je ukupan broj projekata u implementaciji 19 sa ukupnom vrijednosti 96,96 mil. KM. Za nastavak realizacije projekata u implementaciji u 2018. godini potrebno je bilo obezbjediti ukupno 8,29 mil. KM. Ukupna vrijednost završenih investicija iznosi 54.44 mil. KM. Naravno, ove podatke potrebno je uzeti sa rezervnom i okvirno, s obzirom da svi projekti PJI, nisu proistekli iz Strategije USK, nego i drugih strateških planova, poput Strategija JLS i drugih dokumenata. Iz ovog razloga Strategije je u fazi implementacije ostala po strani i „plan radi plana“, te u fazi implementacije nije prepoznat njen značaj i prepoznate potreba ciljnih grupa.

6.1.3 Nalazi evaluacije za temu Efektivnost

Nalazi po ovom kriteriju predstavljaju obim ostvarivanja ciljeva strateških dokumenata kroz poređenje polaznih i ostvarenih vrijednosti indikatora.

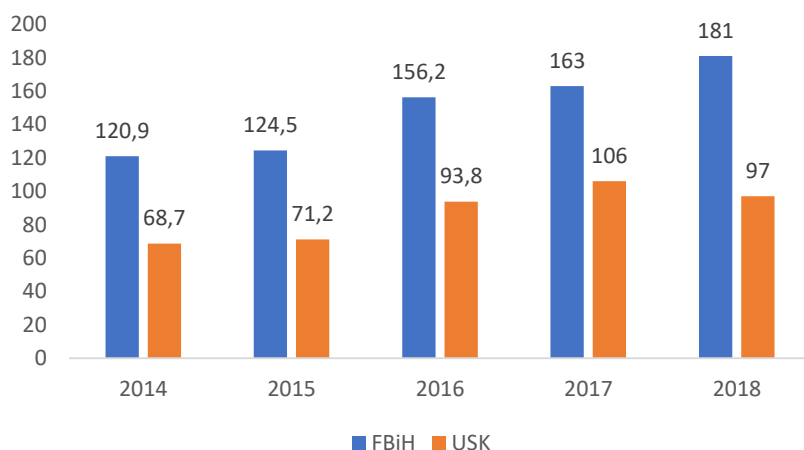
S obzirom da za indikatore ostvarivanja strateških ciljeva nisu određeni polazni podaci, da isti u periodu 2014-2018. nisu proračuni, te da nedostaju adekvatni izvještaji o realizaciji Strategije i provjereni podaci koje nije moguće dati ocjenu efektivnosti ostvarivanja ovih ciljeva.

Kada se pogledaju odgovarajući makro ili drugi pokazatelji objavljeni od strane FZS ili FZzPR, uzimajući u obzir izjave ključnih zainteresovanih strana, prethodne, ali i druge podatke, očigledno je da dinamika ka ostvarenju ciljeva nije zadovoljavajuća, posebno u pogledu ostvarenja pojedinih strateških ciljeva, koje nije moguće okarakterisati niti makroindikatorima.

Primijećeno je da određeni pokazatelji pokazuju negativni trend kretanja, što implicira da je neophodno ispitati da li predmetni pokazatelj pokazuje uticaj odgovarajućeg seta mjera, te ukoliko jeste tačno, razmotriti intervencije kojima bi se zaustavio negativni trend.

Primjera radi u okviru SC1. Razviti konkurentnu privredu i dostići nivo prosjeka ekonomskog razvoja FBiH, u Unsko - sanskom kantonu u 2018. godini ostvareni su prihodi od poreza na dohodak u iznosu od 26 mil. KM, što je u odnosu na prošlu godinu manje za 8,1%. Najviši prihodi od poreza na dohodak ostvareni su u Bihaću u iznosu od 11 mil. KM, a najniži u Bužimu 846 hilj. KM.

⁸ Program javnih investicija Unsko-sanskog kantona 2018.-2020. godina, str. 7.



Slika 3. Kretanje makroindikatora-porezi od prihoda po glavi stanovnik u USK u odnosu na FBiH, KM

Prihodi od poreza na dohodak po glavi stanovnika (prisutni broj stanovnika) u Unsko-sanskom kantonu iznose 97 KM, što je u odnosu na prošlu godinu manje takođe za 8,1% i što je svega 53,7% u odnosu na prosjek FBiH, te još značajnije da su opali u odnosu na prethodnu godinu. S obzirom na rezultate i sa njima vezane inidkatore, te zacrtani ishod Strateškog cilja 1 „dostići nivo prosjeka ekonomskog razvoja FBiH“, očigledno je da Strateški cilj 1 nije ostvaren u periodu 2014-2018. godina.

U okviru SC2. Izgraditi infrastrukturu za poboljšanje kvalitete života stanovnika, postoje određena ulaganja u putnu infrastrukturu kao i mjera energetske efikasnosti poput niza realizovanih projekata “Održivost energetske učinkovitosti zamjenom peći na pelet u Zdravstvenoj ustanovi Dom zdravlja Velika Kladaša”, Energetsko utopljanje objekta JU OŠ “5. oktobar” Sanski Most, Zamjena energetski i ekološki neprihvatljivog krovišta Dječije obdanište "Hasnija Omanović" Cazin, Zamjena peći centralnog grijanja sa tečnog goriva na ekološki prihvatljiv pelet JU “Dječiji vrtić”Bihać - “Park” i “Ozimice”, Zamjena unutrašnje stolarije (vrata) i ravnanje unutrašnjih zidnih površina u objektu JU Mješovita srednja škola Ključ, čiji su predlagači bila različita ministarstva Vlade USK. Na osnovu realiziranih projekata, značajnijeg pomaka bilo je samo po pitanju prioriteta 2.3. Razviti i jačati primjenu energetske efikasnosti (javni i privatni sektor, te građani) i korištenje, obnovljivih izvora energije i to samo u jednom njegovom dijelu, sa druge strane po pitanju upravljanja otpadom izrađen je Plan upravljanja otpadom USK 2014-2019. godina, ali problematika implementacije je slična kao i po pitanju Strategije, probelematika upravljanja otpadom još uvijek je aktuelna i postojeće planove treba ažurirati ili usvojiti nove, te se može konstatovati da je ovaj cilj samo u manjem dijelu ostvaren.

Kada se analizira SC3. Unaprijediti zaštitu okoliša i očuvanje prirode, bilo je određenih intervencije koje su u uskoj vezi sa razvojem turizma, poput projekta: Održivo upravljanje turizmom jadranske baštine-HERA, koj je implementirala RAUSK, Projekt odvodnje i prečišćavanje otpadnih voda u Bihaću-koji je implementirao Grad Bihać, međutim ovi projekti nisu rezultat systemske implementacije Strategije USK. S obzirom na određene prioritete ovog cilja, 3.1. Pratiti i efikasno provoditi zakonodavstvo u skladu s EU legislativom za održivo korištenje resursa, očigledno je da određene propise i planske dokumente treba ažurirati, uvesti nove informacione sistema i praćenje podatak o zagađivačima (registre), pripremiti projektnu dokumentaciju u zaštiti okoliša i razvijati ljudske resurse, takođe, ovaj cilj je samo ostvaren u manjoj mjeri.

U okviru, SC4. Razvijati ljudske resurse i unaprijediti tržište rada, implementiran je projekat BIOEMIS - Studies in Bioengineering and Medical Informatics Tehnički fakultet Bihać, podnositelja Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK, Razvoj inovacija i privlačenje investicija u Unsko-sanskom kantonu, koji je implementirao RAUSK. Mada je određenih podsticaja bilo, nedostaju podaci po prioritetima ovog cilja koji se odnose na: razvoj sistema za povezivanje i usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada, programe prekvalifikacije, cjeloživotno učenje, unapređenje službi za zapošljavanje, zapošljavanje visoko-obrazovanog kadra u privredi i povećanje mobilnosti kadrova između privrede i istraživačko-obrazovnih institucija, provođenje sistema vrednovanja kvalitetnih obrazovnih programa, te je ostvarenje ovog cilja po određenim prioritetima minimalno ili nema vidljivog pomaka

U okviru SC5. Osigurati visok nivo socijalne sigurnosti i zaštite (javna svijest i poticanje društvene odgovornosti), bilo je značajnih ulaganja, poput projekta Opremanje Službe za zubozdravstvenu zaštitu Doma zdravlja Bihać. Međutim rezultati su još uvijek ispod prosjeka FBiH, primjera radi, ima samo 701 bolesničkih posteljina, u pojedinim općinama nema dovoljno ljekara ili stomatologa, na jednog ljekara u prosjeku dolazi 772 stanovnika što je više od prosjeka FBiH (457) ili 384 stanovnika na bolničku posteljinu u odnosu na FBiH (266).

Pored provednih projekata u sektoru obrazovanja, takođe pažnju treba usmjeriti ka populacionoj politici jer je primjera radi prosječan broj učenika osnovnih škola⁹ na 1000st. u Unsko-sanskom kantonu iznosi 78, dok u FBiH je taj broj 83 (2018), srednjih škola 32 (FBiH

⁹ Federalni zavod za statistiku - Mjesečni statistički pregled po kantonima u FBiH 3/19.

35), te zaustavljanju trendova smanjenja broja učeničke populacije koji su višegodišnji u USK. Kada se ostvarenje ovog cilja sagleda na osnovu prioriteta, tj: unaprijediti socijalnu zaštitu, jačati kapacitete institucija za socijalnu i zdravstvenu zaštitu, poticati i razvijati sportske aktivnosti, očuvati i održivo koristiti kulturno i prirodno naslijeđe, pripremiti i provesti cjelokupnu reformu obrazovnog sistema, poticati solidarnost, društvenu i moralnu odgovornost građana za javno dobro, ostvarenje ovog cilja je djelimično, posebno u segment zdravstvene zaštite i ulaganja u zdravstvo.

U okviru SC6. Unaprjeđenje upravljanja razvojem, proveden je određeni broj projekata uz saradnju sa međunarodnim donatorima (posebno se izdvaja RAUSK), stečena su određene nova znanja i vještine zaposlenih, međutim ona uglavnom nisu dovoljna i na sistemski način efektivno primijenjena u implementaciji Strategije USK. Ostvarenje ovog cilja kroz priorit unaprjeđenja znanja i vještina za upravljanje razvojem, može se samo odnositi na određene pomake u RAUSK (sa aspekta njihove koordinirajuće uloge), međutim ta znanja nisu primijenjena u kontekstu upravljanja razvojem i implementacije Strategije, zaposlenicima u Vladu USK potrebno su značajna nova znanja i vještine u pogledu upravljanja razvojem, te se ovaj cilje može smatrati neostvaren.

Očigledno je da se po ovom i sličnim primjerima trebaju intenzivirati naponi u provođenju strateških ciljeva. Dakle, prostora za unapređenje efektivnosti ima, posebno uzimajući u obzir nedostatna finansijska sredstva, nedostatak i limit u pogledu javnih politika, organizacije, broja ljudskih resursa koji rade na strateškom upravljanju, limite u pogledu nedostatka i organizaciji jedinice za upravljanje razvojem na nivou Kantona, ali i korištenje mehanizma koordinacije sa RAUSK, JLS i drugim razinama vlasti u FBiH i BiH.

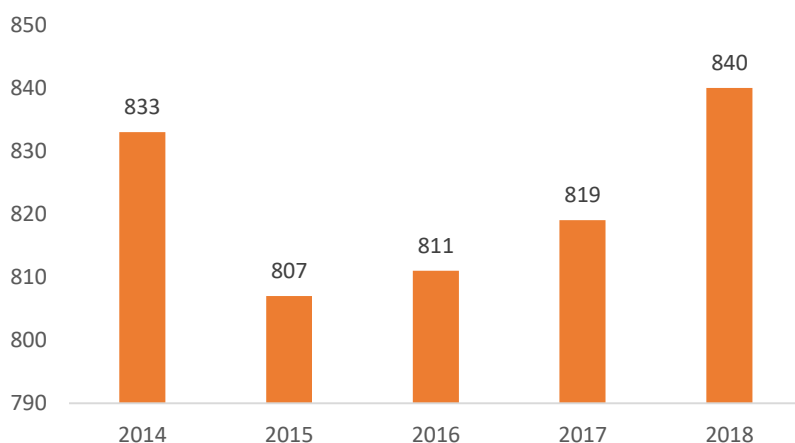
6.1.4 Nalazi evaluacije za temu Uticaj

Nalazi po ovom kriteriju evaluacije predstavljaju obim (pozitivnih i negativnih) promjena i posljedica razvojnih intervencija (predviđenih i nepredviđenih), te usklađenost s potrebama ciljnih grupa, uz osvrt na uticaj na žene/muškarce ili socijalno ranjive ili ugrožene grupe građana.

Za određene strateške ciljeve bilo je i pozitivnih i negativnih promjena predviđenih uticaja, ali isključivo analizirajući pojedine makroekonomske trendove određeni indikatori variraju u odnosu na prethodnu (2017) godinu, od kojih neki imaju pozitivne efekte. Međutim, nedostaju kvantitativni podaci i dokazi kojim bi se moglo zaključiti da su ovi pozitivni trendovi posljedica provođenja mjera koje su identifikovane i provedene u skladu sa Strategijom razvoja USK.

Primjera radi u okviru SC1. Razviti konkurentnu privredu i dostići nivo prosjeka ekonomskog razvoja FBiH, u Unsko-sanskom kantonu. Primjera radi, u 2017. godini u FBiH ostvaren je rast fizičkog obima industrijske proizvodnje po stopi od 3,8%, dok je u Unsko-sanskom kantonu ostvaren rast fizičkog obima industrijske proizvodnje po stopi od svega 0,4%, takođe i u 2018. godini u FBiH ostvaren je rast fizičkog obima industrijske proizvodnje po stopi od 0,8%, dok istovremeno u Unsko-sanskom kantonu nastavljen je nedovoljni trend rasta fizičkog obima industrijske proizvodnje po stopi od 0,2% što je manje za 0,2 procentna poena u odnosu na prethodnu godinu. Prema područjima i oblastima KD-a najveći doprinos rastu fizičkog obima industrijske proizvodnje ovog kantona ima vađenje ruda i kamena (rast 7,0%).

S druge strane, po određenim pokazateljima vidljivo je da se ne može očekivati pozitivan trend u odnosu na FBiH, tj. ka ispunjenju cilja te je stoga ponovno neophodno ispitati da li predmetni pokazatelji direktno ili indirektno su uticaj određenog seta mjera. Primjera radi, u 2018. godini u FBiH prosječna mjesečna isplaćena neto plata iznosi 889 KM i viša je za 3,4% u odnosu na prethodnu godinu. U USK prosječna neto plata iznosi 840 KM što je više za 2,6% u odnosu na 2017. godinu i što je 94,5% u odnosu na prosjek FBiH (slika 3.). Prosječna isplaćena penzija u FBiH u decembru 2018. godine iznosi 399 KM, što je više za 7,3 %, dok u USK prosječna isplaćena penzija iznosi 377 KM što je više za 7,1% u odnosu na 2017. godinu.



Slika 4. Prosječna neto plata u USK

Ukupan broj poslovnih subjekata u FBiH na dan 31.12.2018. godine iznosi 110.536, što je više za 4,3 % u odnosu na prethodnu godinu (2017). Ukupan broj poslovnih subjekata u USK iznosi 9.419 i viši je za 66 ili 0,7% u odnosu na prethodnu godinu (2017) i što je značajano manje u odnosu na 2013. godinu kada je broj poslovnih subjekata iznosio 11853 .

U okviru SC2. Izgraditi infrastrukturu za poboljšanje kvalitete života stanovnika, postoje određena ulaganja u putnu infrastrukturu kao i mjera energetske efikasnosti, takođe u okviru SC3. Unaprijediti zaštitu okoliša i očuvanje prirode, bilo je intervencija u razvoj turizma i očuvanju okoliša, zatim cilja SC4. Razvijati ljudske resurse i unaprijediti tržište rada. Intervencije su umale značajan uticaj po indirektno dobijenim informacijama, međutim kvantifikovanih i izvanični podaci po pitanju uticaja intervencija nedostaju. Ipak evidentni su određeni negativni trendovi i uticaji na demografske promjene, osnovni demografski pokazatelji na nivou Kantona su negativni. Ako se posmatraju prirodne migracije broj rođenih u 2018 iznosio je 1809 (2161 u 2014. godni), dok je broj umrlih rastao u 2260 u 2018. godini u odnosu na 2103 u 2014. godini. Ovom negativnom demografskom saldu treba pridodati i ekonomske migracije vezane za odliv aktivne radne snage na tržišta rada zapadne Evrope i šire. Uzroke ovih promjena treba prije svega tražiti u tržišnim ali i u društvenim aspektima u Kantonu, ekonomskim migracijama stanovništva kao i određenim ekonomsko-socijalnim i političkim prilikama u okruženju u kojem se nalazi Unsko-sanski kanton.

U okviru SC5. Osigurati visok nivo socijalne sigurnosti i zaštite (javna svijest i poticanje društvene odgovornosti), uticaji provedenih projekata u zdravstvu su enormni, posebno u obnovi Kantonalne bolnice "Dr. Irfan Ljubijankić" Bihać kojoj gravitira cca 300.000 stanovnik iz 8 općina Unsko-sanskog kantona.

U okviru SC6. Unaprjeđenje upravljanja razvojem, proveden je određeni broj projekata uz saradnju sa međunarodnim donatorima (posebno se izdvaja RAUSK), stečena su određene nova znanja i vještine zaposlenih, međutim ona uglavnom nisu dovoljna i na sistemski način efektivno primijenjena u implementaciji Strategije USK.

Nepredviđenih posljedica razvojnih intervencija nije bilo, osim što određeni indikatori i pored provednih mjera ukazuju na negativne trendove (posebno demografija), međutim, ovi trendovi imaju svoje ishodište i u eksternom okruženju u kojem se nalazi Kanton, te su korijeni ove problematike dobrim dijelom izvan nadležnosti i uticaja Kantona. Takođe, bilo je posljedica koje su istovremeno uticale na razvojna intervencije, koje se prije svega odnose na određene političke prilike na nivou Unsko-sanskog kantona i promjena u strukturi izvršne vlasti, kao značajnim promjenama u pogledu sigurnosne i socijalne politike izazvane migracijama stanovništva iz drugih zemalja ka Republici Hrvatskoj i drugim zemljama EU.

Značajan broj mjera i uloženi sredstava usmjerene je na određene ciljne grupe, poput ranjivih grupa (djece, starijih osoba, osoba sa invaliditetom i dr.). U ovom dijelu se mogu naći primjeri dobre saradnje sa višim razinama vlasti, primjera radi ulaganja obrazovne aktivnosti

koje provodi Ministarstvo obrazovanja za obavezno predškolsko vaspitanje djece, projekte u oblasti zdravstva (npr. Z.U. Lječilište „Gata“, Kantonalnu bolnicu i odjel kardiohirurgije i sl.).

6.1.5 Nalazi evaluacije na temu Održivost

Nalazi po ovom kriteriju daju odgovore vezane za trajnost pozitivnih promjena i učinaka. Promatrajući segmente održivosti postignutog napretka ili napretka koji se može očekivati s velikom vjerovatnoćom, promatrano u odnosu na period implementacije Strategije razvoja USK, postoje ulaganja u razvojne projekte i aktivnosti koji su održivi, posebno se ovo odnosi na sektor zdravstvene zaštite građana, sektor obrazovanja i ulaganja u predškolsko, osnovno, srednje i visoko obrazovanje u Unsko-sanskom kantonu. Međutim treba imati u vidu da ove intervencije nisu rezultat sistemskog provođenja dokumenta Strategije razvoja USK već očigledne potrebe zajednice ili drugih interesnih grupa ili lokalnih zajednice, te je npr. značajan projekat odvodnje otpadnih voda Grada Bihać implementiran sredstvima KfW, EU, Fonda za zaštitu okoliša FBiH i Grada Bihać. Povratni indikatori o realizaciji strateških intervencija nedostaju, čak i oni koji su dostupni fluktuiraju, te da je konačnu ocjenu u pogledu održivosti provednih intervencija teško dati zaključnu ocjenu.

Takođe, kada se analizira institucionalna održivost Integrirane strategije razvoja USK, u prethodnom periodu ali i u toku izrade izvještaja ne postoje funkcionalne strukture za upravljanje razvojem na nivou Unsko-sanskog kantona, nisu uspostavljeni odgovarajući mehanizmi za planiranje i sa njima vezano izvještavanje, Strategija, kao provedbeni dokument, jednostavno u prethodnom planskom periodu nije provedena. Jedino, dosledna i suštinska primjena zakonskih rješenja u narednom periodu može omogućiti institucionalnu održivost Strategije razvoja.

6.2. Procjena modela upravljanja i institucionalnih kapaciteta

6.2.1 Nalazi evaluacije na temu Sistem upravljanja razvojem

Na temelju intervjua, faktičkog stanja institucionalnog i organizacijskog okvira za provedbu strategije u Unsko-sanskom kantonu, kao i dodatne dokumentacije koja je pribavljena u toku konsultativnog procesa, moguće je konstatovati nekoliko nedostataka u pogledu operativnog, institucionalnog i pravnog okvira za upravljanje razvojem, a vezano za strateško planiranje, praćenje, organizaciju, vođenje, kontrolu i koordinaciju.

U skladu sa novim Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i pripadajućim setom uredbi, uspostavljen je KOR kao dobra praksa ali nefunkcionalan, nisu operativna druga tijela za upravljanje razvojem (JURA, Vijeće za razvoj). Prostora za unaprjeđenje kvalitete ima upravljanje razvojem, posebno po pitanju sistemskog mehanizma za

integrirano upravljanje razvojem u Kantonu. Integrirana strategija razvoja Kantona za period 2014-2020. godine definiše mehanizam i ključne aktore u ovim procesima, međutim taj predloženi mehanizam jednostavno nije odgovarao stvarnim nadležnostima i odgovornostima. Dakle, uloga koja je dodijeljena Razvojnoj agenciji Unsko-sanskog kantona, od početka nije bila jasna i nije bazirana na njihovim realnim ovlaštenjima ili nadležnostima. Te se od prvog trenutka po usvajanju strategije pojavila problematika koordinacije, komunikacije i nadležnosti u dostavljanju relevantnih podataka i informacija od aktera (ministarstava i JLS ka RAUSK i obrnuto), iz razloga jer u organizacionoj strukturi Vlade USK nije bilo institucionalne odgovornosti za vođenje procesa strateškog upravljanja. Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, predviđen je niz obaveza za Kantone, posebno organizacijskih u skladu sa Članom 8. Organizacija poslova za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u kantonima:

(1) Kantoni, u suradnji sa nadležnim institucijama Federacije i jedinicama lokalne samouprave u sastavu kantona, a sukladno svojem unutarnjem ustrojstvu i nadležnostima, organiziraju poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem.

(2) Poslovi razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u kantonima obuhvataju:

a) koordinaciju izrade strategije razvoja kantona i programiranja razvoja kantona, sukladno odredbama čl. 18. i 29. ovog zakona;

b) sudjelovanje u izradi sektorskih strategija kantona, strategija razvoja jedinica lokalne samouprave u sastavu kantona, Strategije razvoja Federacije, te strateških dokumenata Bosne i Hercegovine;

c) koordinaciju sudjelovanja jedinica lokalne samouprave u procesima izrade strateških dokumenata kantona, sukladno načelu OMK;

d) osiguravanje usklađenosti proračunskog planiranja i PJI sa razvojnim prioritetima definiranim u usvojenim strateškim dokumentima;

e) rad na pripremi poticajnih mehanizama za financiranje razvojnih prioriteta utvrđenih u strategiji razvoja kantona u suradnji sa federalnim organima uprave i jedinicama lokalne samouprave u sastavu kantona;

f) koordinaciju razrade i implementacije projekata identificiranih u strategiji razvoja kantona kroz suradnju sa kantonalnim organima uprave, drugim kantonima i jedinicama lokalne samouprave u sastavu kantona, a koji doprinose realizaciji razvojnih prioriteta;

g) koordinaciju procesa monitoringa, evaluacije i izvješćivanja o realizaciji strategije razvoja kantona sukladno utvrđenom sustavu indikatora i vođenje javno dostupne baze podataka za praćenje implementacije

h) poslove iz oblasti razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u procesu europskih integracija;

i) obavljanje stručnih poslova za potrebe vijeća kantona;

j) osiguravanje javnosti rada u procesima razvojnog planiranja, programiranja i implementacije, monitoringa, evaluacije i izvješćivanja.

Kao i Članom 9. Organizacija poslova za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u kantonalnim organima uprave:

(1) Kantonalni organi uprave, u suradnji sa federalnim organima uprave i jedinicama lokalne samouprave u sastavu kantona, sukladno svojem unutarnjem ustrojstvu i nadležnostima, organiziraju poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem.

(2) Poslovi razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u kantonalnim organima uprave obuhvataju:

a) koordinaciju izrade sektorskih strategija u kantonima, sukladno odredbama članka 19. ovog zakona;

b) sudjelovanje u izradi strategije razvoja i drugih sektorskih strategija kantona, Federacije i Bosne i Hercegovine;

c) koordinaciju sudjelovanja jedinica lokalne samouprave u procesima izrade sektorskih strategija kantona, sukladno načelu OMK;

d) programiranje na temelju sektorskih strategija u kantonima i usklađivanje sa godišnjim programima rada kantonalnih organa uprave, sukladno odredbama čl. 19. i 29. ovog zakona;

e) predlaganje poticajnih mehanizama za financiranje razvojnih prioriteta utvrđenih u sektorskim strategijama kantona u suradnji sa federalnim organima uprave i jedinicama lokalne samouprave u sastavu kantona;

f) provedba monitoringa, evaluacije i izvješćivanja o realizaciji sektorskih strategija kantona prema utvrđenim razvojnim indikatorima;

g) sudjelovanje u procesu monitoringa, evaluacije i izvješćivanja o realizaciji strategije razvoja kantona i strateških dokumenata Federacije;

h) osiguravanje javnosti rada u procesima razvojnog planiranja, programiranja i implementacije, monitoringa, evaluacije i izvješćivanja o realizaciji sektorskih strategija u kantonima.

Mada nije predmet evaluacije u periodu izrade ovog izvještaja, tokom 2019. godine učinjen je pomak, Vlada USK je opredijeljena da uspostavi adekvatan mehanizam u skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima, tj. uskladiti mehanizam upravljanja razvojem sa Uredbama na nivou FBiH. Svakako, jedan od ključnih prioriteta u narednom periodu jeste organizacija i

izgradnja kapaciteta organizacione jedinice za upravljanje razvojem na nivou Kantona (koja nije uspostavljena, dok sve JLS u USK su takva tijela uspostavile), kroz izbor i obuku najprije stručnih rukovodioca, a zatim i državnih službenika koji će biti predviđeni Pravilnikom o sistematizaciji radnih mjesta. Očigledno je da su u periodu 2014-2018. godina postojali objektivni faktori koji su uticali na realizaciju strategije, ali postojeći sistem upravljanja razvojem nije uspostavljen na održiv način te je rezulta da sistema upravljanjem razvoja nije ni bilo (mada se nastojao bar formalnim rješenjima uspostaviti), međutim u neposrednim intervjuima, postoji jasna volja i opredjeljenje zaposlenih da pored svojih redovnih obaveza odgovore zahtjevima upravljanja razvojem od planiranja, implementacije, praćenja i evaluacije Strategije razvoja.

7. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

7.1. Zaključci i preporuke zasnovani na nalazima za pojedinačna evaluacijska pitanja i procjeni institucionalnih kapaciteta (uključujući moguće prijedloge za usvajanje/izmjene strateškog dokumenta, odnosno preporuke za buduće plansko razdoblje

Nakon navedenih nalaza evaluacije, zasebno su pod svakom temom prikazani zaključci analize i preporuke kojima se predstavlja prijedlog rješavanja problema iznesenog u zaključcima ili se predlažu načini kako dalje unaprijediti sistem provedbe Strategije.

7.1.1. Zaključci evaluacije za temu Relevantnost

Na osnovu analize prikupljenih podataka i informacija, u toku procesa evaluacije Strategije razvoja Unsko-sanskog kantona za period 2014-2020. godine, te mišljenja i stavova ključnih zainteresovanih strana, može se zaključiti kako su ovim strateškim dokumentom uglavnom adekvatno procijenjene potrebe u pojedinim sektorima razvoja, odnosno da su u većoj mjeri identifikovani strateški ciljevi koji su relevantni za Kanton i ciljane skupine u datom periodu. Međutim u narednoj fazi strateškog planiranja potrebno je pristupiti reviziju dokumenta postojeće strategije. Određeni razvojni projekti u području društvenog sektora, zdravstva, komunalne infrastrukture (posebno regionalnog prometa ka Sarajevu), ukazuju na relevantnost inicijalno postavljenih prioriteta u odnosu na stvarne potrebe ciljnih grupa. Strategijom identificirani problemi i potrebe su i dalje u najvećoj mjeri aktuelni, posebno jer stepen implementacije za neke ciljeve nije zadovoljavajući, ali je u narednom periodu potrebno pristupiti ažuriranju ili donošenju novog strateškog dokumenta i sa njime revidirati ciljeve, mjere i projekte i koherentnost istih.

7.1.2. Zaključci evaluacije za temu Efikasnost

Ako se posmatra efikasnost planiranja i korištenje sredstava, finansijski pokazatelji dosadašnje provedbe Strategije razvoja USK ne postoje. S obzirom na nedostatak praćenja i sa time vezanih podataka, a na osnovu makroindikatora razvoja, realizacija i učinak provedenih razvojnih mjera u prethodnom razdoblju, koje bi i mogle biti rezultat intervencija planiranih Strategijom (mada nema objektivnih dokaza da se vodilo Strateškim dokumentom) vrlo je neujednačen, a primjera radi, značajni su razlike unutar istih strateških ciljeva, npr. efikasnost i pomaci u prioritetima koje se odnose na privredu i tržište rada.

Da bi se sagledao odnos uloženi finansijskih resursa i rezultata/učinaka nastalih tijekom provedbe projekata i aktivnost u odnosu na plan, temeljem analize raspoloživih informacija, može se zaključiti da postoje mogućnosti za apsolutno unapređenje u pogledu srednjoročnog finansijskog planiranja Strategije razvoja, izrade Akcionih planova (1+2) i sa njima vezanih godišnjih izvještaja o realizaciji Strategije razvoja USK, u čemu će u narednom periodu svakako biti olakšanje Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i pripadajući podzakonski akti.

7.1.3. Zaključci evaluacije za temu Efektivnost

Mada nedostaju sveobuhvatni kvantitativni pokazatelji, iz dostupnih informacija može se zaključiti da je realizacija i učinak provedenih razvojnih mjera vrlo neujednačen, te da u dosadašnjem razdoblju nije ostvaren sistemski i zadovoljavajući napredak u provedbi mjera Strategije, takođe za većinu pokazatelja ne postoje adekvatni podaci te nije moguća dati jednoznanu i podacima potkrijepljenu ocjenu u pogledu napretka u ostavri vanu cilja.

Bez obzira što je u skladu sa mogućnostima USK kanton, izdvojio određena značajna ulaganja u pojedinim mjerama, u određenim segmentima napredak nije zadovoljavajući, te se u provedbi mogu se identifikovati određeni čimbenici koji utiču u značajnoj mjeri:

- Izostanak uspostave koordinativnog tijela (jedinice za upravljanje razvoje unutar orgaizacione strukture USK), imalo je negativan uticaj na sistemsko i kontinuirano upravljanje razvojem na nivou Kantona, posebice u dijelu pripreme, akcionih planova (1+2), izvještaja, planova rada i budžeta resornih ministarstava koji bi odražavali utvrđene prioritetne pravce.
- Nproveden i konceptualno neadekvatan model dodjele koordinirajuće uloge Razvojnoj agenciji Unsko-sankog kantona u implementaciji, nadzoru, izvještavanju i evaluaciji

Strategije razvoja USK 2014.-2020. godine, s obzirom da RAUSK nema zakonskih nadležnosti u pojedinim sektorima i oblastima razvoja, niti za to tzv. „javna ovlaštenja“.

- Nepostojanje jasne politike na nivou Unsko-sanskog kantona u periodu 2014.-2020. godina, koja je trebala prepoznati značaj dokumenta Strategije razvoja USK i intervencija koje su usklađene sa ovim dokumentom.
- Nedovoljna promocija Strategije Unsko-sanskog kantona 2014-2020. godina i participacija ključnih zainteresovanih strana.
- Nedovoljan broj osoba posvećenih razvojnim zadacima, te nedostatna znanja i kompetencije kadra zaduženog za pripremu i provedbu projekata mogu se smatrati glavnim čimbenicima koji utječu na brzinu i uspješnost provedbe aktivnosti i projekata.
- Neadekvatna koordinacija sa nivoa Kantona, te nedovoljna sinergija sa lokalnim nivoom (općinskim) da se identificiraju projekti koji se kandidiraju u Kantonalnu strategiju i načinu da insistiraju na provođenju Strategije i time postojanju operativnih planova i izvještaja;
- Nepostojanje podataka o statusu pojedinih projekata (projektna ideja, projektni koncept, izrađena projektna dokumentacija i sl.) iz Strategije te potreba za donošenjem strateških baze projekata Kantona sa njihovim statusom;
- Neusklađenost strateških mjera sa ostalim planskim dokumentima u Kantonu: DOB-om, Prostornim planom i komunalnom infrastrukturuom, procesa planiranja europskih integracija- listom infrastrukturnih projekata iz oblast životne sredine-SSPP, procesa planiranja i izrade politika te uz ove unutarnje aktere, te eventualni raskorak sa ostalim planskim dokumentima viših i nižih razina vlasti, sektorskim strategijama i planovima;
- Zahtjevi za izradu tehničke i druge projektne dokumentacije za predložene projekte iz Strategije i dr.

7.1.4. Zaključci evaluacije za temu Uticaj

Po pitanju pozitivnih trendova, u sektoru privrede postoje određeni pozitivni trendovi ali mjereni samo makroindikatorima. Iz ovoga nije moguće dati jednoznančnu ocjenu da su rezultat provednih mjera iz Strategije. Takođe, po uticaju se izdvajaju intervencije u zdravstvu i obrazovanju, ali koje moraju biti intenzivira da bi dostigle prosjek FBiH. U pogledu negativnih trendova izdvajaju se demografski trendovi, kako u prirodnom kretanju stanovništva (broj rođenih/broj umrlih) tako i u ekonomskom kretanju stanovništva koje odlazi u druge zemlje.

Direktnih nepredvedenih posljedica u pogledu razvojnih intervencija nije bilo, posebno ako se govori o prirodnim i drugim nesrećama¹⁰ (DRR), ali su one imale uticaj u periodu implementacije s obzirom da su izdvojeni značajni finansijski resursi od 2014. godine. Takođe, bilo je posljedica koje su istovremeno uticale na razvojna intervencije, koje se prije svega odnose na određene političke prilike na nivou Unsko-sanskog kantona i promjena u strukturi izvršne vlasti, kao značajnim promjenama u pogledu sigurnosne i socijalne politike izazvane migracijama stanovništva iz drugih zemalja ka Republici Hrvatskoj i drugim zemljama EU.

Bez obzira na to što generalno govoreći SC1. Razviti konkurentnu privredu i dostići nivo prosjeka ekonomskog razvoja FBiH, nije ostvaren (posebno u dostizanju prosjeka FBiH), uticaj i najmanjih promjena indikatora kojim se mjeri ostvarenje ovog strateškog cilja je značajan u Unsko-sanskom kantonu, posebno u pogledu povećanja zaposlenosti, što se takođe odnosi i na SC2. Izgraditi infrastrukturu za poboljšanje kvalitete života stanovnika, međutim unutar ovog cilja najznačajnije mjere, sa najvećim uticajme još uvijek nisu realizovane, posebno po pitanju putne infrastructure i željeznica. Uticaj SC3. Unaprijediti zaštitu okoliša i očuvanje prirode je načelno značajan, ali najvažnije mjere su izostale i njihov uticaj na ciljne grupe USK. Po pitanju uticaja SC 4. Razvijati ljudske resurse i unaprijediti tržište rada, teško je dati jednoznačnu ocjenu s obzirom da nedostaju adekvatni inidikatora. Uticaj SC 5. Osigurati visok nivo socijalne sigurnosti i zaštite (javna svijest i poticanje društvene odgovornosti je značaj, te i najmanje ostvarene ovog kao SC. 1. Je vidljivo imalo je značajna uticaj na ciljne grupe. Strateški cilj 6. Unaprjeđenje upravljanja razvojem nije ima uticaj u period evaluacije jer su izostala realizacija ključnih mjere po ovom pitanju.

Kada se analiziraju ciljne grupe i njihove potrebe u pogledu društvenog i privrednog sektora, a posebno okoliša i infrastrukture, prikupljanje informacija za ovaj segment predstavlja izazov za sljedeći period, te je o tome potrebno pravovremeno povesti računa i preduzeti odgovarajuće aktivnosti. Potrebno je ojačati kapacitete u ovoj oblasti te kreirati bolje linije komunikacija sa JLS i Kantomom, odnosno njihovim javnim preduzećima i ustanovama, budući da je pretpostavka da oni raspolažu sa informacijama u ovoj oblasti, a u trenutku izrade Izvještaja nisu podaci nisu bili raspoloživi za analizu.

¹⁰ Primjer požara u Kantonalnoj bolnici „Dr. Irfan Ljubijankić“ u Bihaću u 2013. godini.

7.1.5. Zaključci evaluacije na temu Održivost

Održivost se u okviru ove evaluacije može procijenjivati u ograničenom opsegu, s obzirom na nedostatak „dubinskih i sistemskih informacija“ za period implementacije Strategije (2014.-2018.), te činjenice da ne postoji usaglašen sistem prikupljanja podataka, izvještavanja o učincima i nakon završetka intervencija, koji se posebno ogleda u nedostatku povratnih informacija o implementaciji strategije od ministarstava, javnih ustanova i preduzeća i lokalnog nivoa (JLS).

7.1.6. Zaključci evaluacije na temu Sistem upravljanja razvojem

Na temu evaluacije sistema (sistema) upravljanje razvojem moguće je izvesti nekoliko zaključaka u pogledu operativnog, institucionalnog i pravnog okvira za upravljanje razvojem, a vezano za strateško planiranje, praćenje, organizaciju, vođenje, kontrolu i koordinaciju.

Mada nije predmet evaluacije postoje pomaci u 2019. godini, imenovan KOR kao prelazno ad hoc tijelo. Dosadašnji sistem upravljanja razvojem nije bio održiv i efikasan, ako se uopšte može govoriti o sistemskom pristupu, mada postoji jasna volja i opredjeljenje zaposlenih da pored svojih redovnih obaveza odgovore zahtjevima upravljanja razvojem od planiranje, implementacije, praćenja i evaluacije Strategije razvoja u skladu sa Zaknom i Uredbom.

Predviđeni mehanizam kordinacije implementacije Integrirane strategije USK 2014-2020. godna nije mogao dati odgovarajuće rezultate, s obzirom na izostanak podrške, resursa i nedostatak nadležnosti Razvojne agencije Unsko-sanskog kantona (RAUSK).

Jedinica za upravljanje razvoje (JURA) na nivou Unsko-sanskog kantona nikada nije uspostavljena.

Dakle, ne postoji sistemski mehanizam koji na sistemski način reguliše procese strateškog planiranja (uključujući i operativne procese ja jasno identifikovanim akterima i zaduženjima), praćenja, organizacije, vođenja i kontrole u Vladi Unsko-sanskog kantona, kantonalnim ministarstvima i drugim tijelima kantonalne uprave, JLS i sa njima vezanim zainteresovanim stranama.

Unsko-sanski kanton još uvijek nema funkcionalne elemente iz predstavljenog okvira. Svakako, jedan od ključnih prioriteta u narednom periodu jeste uspostavljanje i izgradnja kapaciteta organizacione jedinice za upravljanje razvojem pri Vladi USK i izgradnja kapaciteta takvih jednica na svim nivoima Kantona. S obzirom na izostanak funkcionalne organizacione jedinice, izostala je sistemaska koordinacija razvojnim provedbenim dokumentima i i aktivnostima na nivou Unsko-sanskog kantona, uključujući (ali ne limitirajući):

- adekvatnu stručnu participaciju u izradi strateških i provedbenih dokumenata Federacije BiH,
- koordinaciju implementacije Strategije razvoja Unsko-sanskog kantona i ostalih strateških dokumenata,
- koordinaciju Programa javnih investicija Unsko-sanskog kantona i koordinaciju provedbe kapitalnih projekata Unsko-sanskog kantona,
- koordinaciju procesa Evropskih integracija Unsko-sanskog kantona i predpristupne pomoći (IPA II) i dr.

7.2. Preporuke

Preporuke su podijeljene na tri skupine u odnosu na nivo prioritizacije: preporuke visokog prioriteta usmjerene su na uklanjanje evaluacijom utvrđenih glavnih nedostataka u provedbi Strategije, dok se preporuke srednjeg i niskog prioriteta odnose na dodatnu optimizaciju sistema upravljanja razvojem. Određeni dio preporuka odnosi se na novo plansko razdoblje (izrada nove Integrirane strategije razvoja), a primarno su usmjerene na poboljšanje kvaliteta samog strateškog dokumenta.

Prioritet	PREPORUKE	Period
Visoki	P01- U cilju realizacije razvojnih prioriteta, potrebno je implemmentirati odredbe Zakona ¹¹ o planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine i relevantnih uredbi na nivou Unsko-sanskog kantona, uključujući i uspostavu Vijeća za razvoj. Ovo se posebno ogleda da se kroz izmjene određenih akata npr. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji tijela uprave na razini kantona formira jedinica za upravljanje razvojem (JURA), izmjena Poslovnika o radu Vlade USK te da se unutar svih ministarstva i drugih institucija definiraju odgovornosti za provedbu strategije i izrade trogodišnjih planova rada.	2019-2020.
Visoki	P02-Uspostaviti funkcionalnu organizacionu jedinicu unutar Vlade USK (ili uključujući i određena prelazna rješenja i KOR) koja će biti zadužena za koordinaciju i upravljanje razvojem, tj. provedbe mjere u smislu kontrole provedbe i izvještavanja, te prilikom pripreme akcijskog plana osigurati jasno razdvajanje uloga i odgovornosti svih učesnika u procesu (koordinacija i osiguranje podataka za praćenje provedbe, provođenje, osigurnje finansijskih sredstava, sudjelovanje u provedbi i dr.). Strukturu KOR-a treba prilagoditi, da isti čine predstavnici ključnih ministarstva, JLS, te eventualno predstavnici poslovnog	2019.-2020.

¹¹ Član 8. Organizacija poslova za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u kantonima i Član 9. Organizacija poslova za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u kantonalnim organima uprave.

	<p>i nevladinog sektora. Postojeći KOR treba biti strukturno ojačan sa jasno dodijeljenim nadležnostima. Ova ili potpuno funkcionalna jedinica treba da nađe adekvatne modele sa institucijama zaduženim za razvoj USK Kantona, uključujući Razvojnu agenciju Unsko-sankog kantona (RAUSK) npr. u razradi i pripremi projekata razvoja.</p>	
Visoki	<p>P03- U skladu sa Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br. 74/19, u procesu akcijskog planiranja (izrade akcijskih planova 1+2) izvršiti temeljnu analizu strukture finansiranja, kako budžetskih ali i dostupnost sredstava sufinansiranja iz vanjskih izvora za pojedini projekt/aktivnost. Redovno na godišnjem nivou jedinica za upravljanjem razvojem potrebno je da pripremi Akcioni plan (2+1) i uputi ga u proceduru usvajanja. Sa ovim Akcionim planom trebaju biti upoznate sve ključne zainteresovane strane USK.</p>	2020.-2021.
Visoki	<p>P04- Sistem koordinacije potrebno je jačati, posebno u procesu akcijskog planiranja i planiranja rada (horizontalno-unutar vlade) i vertikalno između institucija na različitim razinama vlasti, te uspostave izravne povezanosti između utvrđenih razvojnih ciljeva i prioriteta, planova rada ministarstava i budžeta Kantona. Akcijski plan strategije treba postati dobra osnovica za planiranje razvojnog dijela budžeta učesnika na svim administrativnim nivoima.</p>	2019.-2021.
Visoki	<p>P05- Potrebno je pristupiti ažuriranju postojeće ili izradi nove Strategije razvoja, kao izvršiti provjeru indikatora nisu odgovarajući, primjenjivi ili dostupni (npr. BDP kantona, smanjenje zaposlenosti u sivoj ekonomiji i sl.)</p>	2020.

Visoki	P06- Dizajnirati i omogućiti veći broj tematskih obuka za zaposlene kantonalnih ministarstva i institucija, posebice vezano uz pripremu projektna dokumentacije, monitoringa, evaluacije i izvještavanja, koje trebaju uključiti rad na konkretnim primjerima, prikaze dobrih praksi i najčešćih pogrešaka te ukazati na posljedice pogrešaka u radu.	2019.-2020.
Srednji	P07- Redovno provjeravati relevantnost mjera u procesu operativnog planiranja ali i izvršiti provjeru doprinosa provedenih mjera prilikom izrade nove strategije razvoja USK kantona, koje odražavaju promjene u socio-ekonomskom kontekstu. Uzeti u obzir mogućnosti smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća (DRR) ali i druge činjenice poput posljedica tzv. „migrantske krize“.	2020.-2021.
Niski	P08- Uzimajući u obzir različite potencijale učesnika (finansijske, ekonomske, političke, socijalne i dr.) koji mogu utjecati na mogućnosti provedbe strateškog plana, potrebno je redovito animirati iste (KOR, radna tijela) putem Odluka Skupštine ili Vlade u cilju jasnih zaduženja ali i adekvatne nagrade za rad.	2020.-2021.
Niski	P09- S obzirom na provođenje strategija lokalnog razvoja općina u sastavu USK kantona, preporučuje se uvođenje egzaktnih nadležnosti u pogledu izvještavanja za aktivnosti i projekte koji doprinose ostvarenju zajedničkih razvojnih prioriteta a provode se i na lokalnom nivou.	2021.-2025.
Niski	P10- Naći odgovarajući model za integraciju mjera/projekata Strategije u godišnje planove ministarstava, te imenovanje timova za pripremu i provedbu projekata na nivou resornih ministarstava kao nositelja mjera/projekata (pozitivan primjer je unutar Ministarstvo za građenje i zaštitu okoliša, Odjeljenje za projekte, ekonomske poslove, strateško planiranje). Poželjno je razmotriti mogućnost pružanja odgovarajuće tehničke pomoći u razvoju projektnih ideja i pripremi tehničke dokumentacije drugim	2021.-2025.

	tijelima ili institucijama na razini kantona i JLS.	
--	---	--

5. PRILOZI

Prilog 1 - Evaluacijski okvir

1. RELEVANTNOST			
1.1.U kojoj mjeri su odabrani ciljevi relevantni odnosno usklađeni sa utvrđenim problemima ciljnih skupina?			
Izlazne informacije (kvalitativno)	Alati za prikupljanje podataka i metodologija	Primarni izvori podataka (ključni akteri/institucije)	Sekundarni izvori podataka (ključni dokumenti)
<p>► Procjena relevantnosti odabranog strateškog usmjerenja u odnosu na novonastale okolnosti i trenutačnu socio-ekonomsku situaciju i probleme ciljnih skupina</p> <p>► Procjena usklađenosti postojećih javnih politika s identificiranim mjerama/aktivnostima/projektima strategije</p> <p>► Preporuke za unaprjeđenje relevantnosti strateškog usmjerenja i projekata/aktivnosti</p>	<p>► Pregled dokumentacije</p> <p>► Upitnici</p> <p>► Intervjui</p>	<p>► Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona</p> <p>► Vijeća za planiranje i upravljanje razvojem ili Kantonalni odbor za razvoj</p> <p>► Kantonalna ministarstva i tijela</p> <p>► Jedinice lokalne samouprave i ostali akteri razvoja</p>	<p>► Strategija razvoja kantona</p> <p>► Akcioni plan/ovi strategije</p> <p>► Godišnji izvještaji o provedbi strategije</p> <p>► Relevantni statistički podaci za razinu kantona i Federacije BiH</p> <p>► Tabela sektorskih i makro indikatora razvoja</p>

u provedbi			
1.2. U kojoj mjeri su odabrani kljevi relevantni odnosno usklađeni sa javnim potrebama?			
Izlazne informacije (kvalitativno)	Alati za prikupljanje podataka i metodologija	Primarni izvori podataka (ključni akteri/institucije)	Sekundarni izvori podataka (ključni dokumenti)
<p>► Procjena u kojoj mjeri aktivnosti i projekti koji se provode odgovaraju javnim potrebama adresiranim strategijom razvoja</p> <p>► Preporuke za unaprjeđenje relevantnosti strateškog usmjerenja i projekata/aktivnosti u provedbi</p>	<p>► Pregled dokumentacije</p> <p>► Upitnici</p> <p>► Intervjui</p>	<p>► Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona</p> <p>► Vijeća za planiranje i upravljanje razvojem ili Kantonalni odbor za razvoj</p> <p>► Kantonalna ministarstva i tijela</p> <p>► Jedinice lokalne samouprave i ostali razvojni akteri</p>	<p>► Strategija razvoja kantona</p> <p>► Akcioni plan/ovi strategije</p> <p>► Godišnji izvještaji o provedbi strategije</p> <p>► Relevantni statistički podaci za razinu kantona i Federacije BiH</p> <p>► Tabela sektorskih i makro indikatora razvoja (SMI)</p>

2. DJELOTVORNOST (EFIKASNOST)					
2.1. U kojoj mjeri su finansijska sredstva efikasno planirana i iskorištena za provedbu projekata i aktivnosti strategije?					
Izlazne informacije (kvantitativno)	Alati za prikupljanje podataka i metodologija	Primarni izvori podataka (ključni akteri/institucije)	Sekundarni izvori podataka (ključni dokumenti)		
► Usporedba ostvarenih u odnosu na planirane finansijske resurse u provedbi projekata/aktivnosti strategije	► Pregled dokumentacije ► Intervjui	► Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona ► Kantonalna ministarstva i tijela	► Strategija razvoja kantona ► Akcioni plan/ovi strategije ► Godišnji izvještaji o provedbi strategije ► Godišnji izvještaji o provedbi budžeta ► Tabela provedenih aktivnosti i projekata		
2.2. U kojoj mjeri je odnos uložениh finansijskih resursa i rezultata/učinaka nastalih tijekom provedbe projekata i aktivnosti zadovoljavajući u odnosu na planirane finansijske resurse i rezultate/učinke?					
Izlazne informacije (kvantitativno)	Alati za prikupljanje podataka i metodologija	Primarni izvori podataka (ključni akteri/institucije)	Sekundarni izvori podataka (ključni dokumenti)		
► Procjena odnosa uložениh finansijskih resursa i rezultata/učinaka nastalih tijekom provedbe strategije u odnosu na planirane finansijske resurse i	► Pregled dokumentacije ► Intervjui	► Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona ► Kantonalna ministarstva i tijela	► Strategija razvoja kantona ► Akcioni plan/ovi strategije ► Godišnji izvještaji o provedbi strategije ► Godišnji izvještaji o provedbi		

rezultate/učinke ► Preporuke za unaprjeđenje planiranja			budžeta ► Tabela provedenih aktivnosti i projekata
3.UČINKOVITOST (EFEKTIVNOST)			
3.1. U kojoj mjeri je postignut napredak u provedbi ciljeva strategije zadovoljavajući u odnosu na postavljene vrijednosti indikatora?			
Izlazne informacije (kvalitativno)	Alati za prikupljanje podataka i metodologija	Primarni izvori podataka (ključni akteri/institucije)	Sekundarni izvori podataka (ključni dokumenti)
<p>► Procjena doprinosa provedenih aktivnosti i projekata te aktivnosti i projekata u provedbi za ostvarenje prioriternih ciljeva</p> <p>► Procjena da li dosadašnja dinamika i opseg provedbe ukazuje da će strateški i prioritetni ciljevi biti ostvareni?</p> <p>► Procjena usklađenosti provedbe s planiranom dinamikom provedbe aktivnosti i projekata</p> <p>► Procjena adekvatnosti odabranih indikatora s aspekta</p>	<p>► Pregled dokumentacije</p> <p>► Intervjui</p> <p>► Upitnici</p>	<p>► Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona</p> <p>► Vijeća za planiranje i upravljanje razvojem ili Kantonalni odbor za razvoj</p> <p>► Kantonalna ministarstva i tijela</p> <p>► Jedinice lokalne samouprave i ostali razvojni akteri</p>	<p>► Strategija razvoja kantona</p> <p>► Akcioni plan/ovi strategije</p> <p>► Godišnji izvještaji o provedbi strategije</p> <p>► Godišnji izvještaji o provedbi budžeta</p> <p>► Tabela provedenih aktivnosti i projekata</p>

<p>davanja pravovremenih informacija o tijeku provedbe strategije</p> <p>► Preporuke za unaprjeđenje provedbe projekata i aktivnosti kako bi u većoj mjeri doprinijeli ciljevima strategije</p> <p>► Prijedlozi za poboljšanje sistema indikatora za sljedeći strateški dokument</p>			
<p>3.2. Ukoliko napredak k ostvarenju ciljeva strategije nije zadovoljavajući, koji čimbenici na to utječu te u kojoj mjeri?</p>			
<p>Izlazne informacije (kvalitativno)</p>	<p>Alati za prikupljanje podataka i metodologija</p>	<p>Primarni izvori podataka (ključni akteri/institucije)</p>	<p>Sekundarni izvori podataka (ključni dokumenti)</p>
<p>► Identifikacija negativnih čimbenika i opseg njihovog uticaja na uspješnost provedbe strategije</p> <p>► Preporuke za umanjivanje posljedica čimbenika koji negativno utječu na provedbu strategije</p>	<p>► Pregled dokumentacije</p> <p>► Intervjui</p> <p>► Upitnici</p>	<p>► Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona</p> <p>► Vijeća za planiranje i upravljanje razvojem ili Kantonalni odbor za razvoj</p> <p>► Kantonalna ministarstva i tijela</p>	<p>► Strategija razvoja kantona</p> <p>► Akcioni plan/ovi strategije</p> <p>► Godišnji izvještaji o provedbi strategije</p> <p>► Godišnji izvještaji o provedbi budžeta</p> <p>► Tabela provedenih aktivnosti i projekata</p>

		► Jedinice lokalne samouprave i ostali razvojni akteri	
4. UTICAJ			
4.1. Da li je obim pozitivnih promjena i predviđenih posljedica razvojnih intervencija zadovoljavajući?			
► Procjena opsega pozitivnih promjena i predviđenih posljedica strateških intervencija	► Pregled dokumentacije ► Intervjui	► Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona ► Vijeća za planiranje i upravljanje razvojem ili Kantonalni odbor za razvoj ► Kantonalna ministarstva i tijela ► Jedinice lokalne samouprave i ostali razvojni akteri	► Strategija razvoja kantona ► Godišnji izvještaji o provedbi strategije
4.2. Da li je bilo negativnih promjena i kakav je njihov uticaj? Šta je uzrok takvih promjena?			
► Identifikacija negativnih promjena i njihovih uzroka te procjena opsega njihovog uticaja ► Preporuke za umanjivanje posljedica promjena koje imaju negativan uticaj	► Pregled dokumentacije ► Intervjui	► Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona ► Vijeća za planiranje i upravljanje razvojem ili Kantonalni odbor za razvoj	► Strategija razvoja kantona ► Godišnji izvještaji o provedbi strategije

		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Kantonalna ministarstva i tijela ▶ Jedinice lokalne samouprave i ostali akteri razvoja 	
4.3. Da li je bilo nepredviđenih posljedica razvojnih intervencija i kakav je njihov uticaj?			
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Procjena opsega nepredviđenih posljedica strateških intervencija i njihovog uticaja 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Pregled dokumentacije ▶ Intervjui 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona ▶ Vijeća za planiranje i upravljanje razvojem ili Kantonalni odbor za razvoj ▶ Kantonalna ministarstva i tijela ▶ Jedinice lokalne samouprave i ostali akteri razvoja 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Strategija razvoja kantona ▶ Godišnji izvještaji o provedbi strategije
4.4. U kojoj mjeri su učinci razvojnih intervencija usklađeni sa potrebama ciljnih grupa?			
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Procjena usklađenosti učinaka razvojnih intervencija sa potrebama ciljnih grupa 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Pregled dokumentacije ▶ Intervjui 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona ▶ Vijeća za planiranje i upravljanje razvojem ili 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Strategija razvoja kantona ▶ Godišnji izvještaji o provedbi strategije

		Kantonalni odbor za razvoj ► Kantonalna ministarstva i tijela ► Jedinice lokalne samouprave i ostali akteri razvoja	
5. ODRŽIVOST			
5.1. U kojoj mjeri su pozitivne promjene i učinci strateških intervencija održivi?			
► Procjena institucionalne i finansijske održivosti provedenih projekata i aktivnosti	► Pregled dokumentacije ► Intervjui	► Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona ► Vijeća za planiranje i upravljanje razvojem ili Kantonalni odbor za razvoj ► Kantonalna ministarstva i tijela ► Jedinice lokalne samouprave i ostali akteri razvoja	► Strategija razvoja kantona ► Godišnji izvještaji o provedbi strategije ► Tabela provedenih aktivnosti i projekata
6. SISTEM UPRAVLJANJA RAZVOJEM			
6.1. Koliko je učinkovit sistem upravljanja razvojem?			
Izlazne informacije (kvalitativno)	Alati za prikupljanje podataka i metodologija	Primarni izvori podataka (ključni akteri/institucije)	Sekundarni izvori podataka (ključni dokumenti)

<ul style="list-style-type: none"> ▶ Procjena međusobne podjele odgovornosti i uloga između aktera nadležnih za upravljanje razvojem te identifikacija mehanizama za pravovremeno poduzimanje mjera u svrhu otklanjanja određenih problema i poteškoća u provedbi i procjena uspješnosti ▶ Preporuke za optimizaciju procesa vezanih uz upravljanje razvojem 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Pregled dokumentacije ▶ Upitnici 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona ▶ Vijeća za planiranje i upravljanje razvojem ili Kantonalni odbor za razvoj ▶ Kantonalna ministarstva i tijela 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Strategija razvoja kantona ▶ Akcioni plan/ovi strategije ▶ Godišnji izvještaji o provedbi strategije ▶ Upitnik za procjenu institucionalnih i administrativnih kapaciteta za provedbu strategije ▶ Pravilnici o unutarnjem ustrojstvu institucija
<p>6.2. U kojoj su mjeri uspostavljene procedure za planiranje te prikupljanje podataka radi izvršenja aktivnosti praćenja i kontrole provedbe strategije odgovarajuće i održive?</p>			
Izlazne informacije (kvalitativno)	Alati za prikupljanje podataka i metodologija	Primarni izvori podataka (ključni akteri/institucije)	Sekundarni izvori podataka (ključni dokumenti)
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Procjena pouzdanosti procedura za prikupljanje podataka, identifikacija dinamike i poteškoća u prikupljanju podataka te jesu li podaci 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Pregled dokumentacije ▶ Intervjui ▶ Upitnici 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona ▶ Kantonalna ministarstva i tijela 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Strategija razvoja kantona ▶ Akcioni plan/ovi strategije ▶ Provedbeni planovi kantonalnih ministarstva i institucija

<p>pravovremeno dostupni za potrebe praćenje provedbe strategije</p> <p>► Procjena zrelosti akcionih planova za realizaciju strategije (s jasno identificiranim projektima/ aktivnostima, finansijskim sredstvima, nosiocima i dinamikom provedbe)</p> <p>► Procjena procesa identifikacije aktivnosti i projekata među akterima razvoja</p> <p>► Preporuke za poboljšanje kvalitete planiranja i sistema prikupljanja podataka</p>		<p>► Vijeća za planiranje i upravljanje razvojem ili Kantonalni odbor za razvoj</p>	<p>► Godišnji izvještaji o provedbi strategije</p> <p>► Godišnji izvještaji o provedbi budžeta</p> <p>► Tabela provedenih aktivnosti i projekata</p> <p>► Tabela procjene kvalitete sistema za prikupljanje podataka</p>
<p>6.3. Da li su administrativni kapaciteti u instituciji za upravljanje razvojem, provedbu i praćenje provedbe strategije odgovarajući, učinkoviti i održivi?</p>			
<p>Izlazne informacije (kvalitativno)</p>	<p>Alati za prikupljanje podataka i metodologija</p>	<p>Primarni izvori podataka (ključni akteri/institucije)</p>	<p>Sekundarni izvori podataka (ključni dokumenti)</p>

<ul style="list-style-type: none"> ▶ Procjena razine znanja, vještina i kompetencija za upravljanje razvojem i provedbom mjera, projekata i aktivnosti ▶ Procjena ljudskih resursa u institucijama nadležnim za provedbu strategije 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Pregled dokumentacije ▶ Upitnici 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Tijelo nadležno za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem kantona ▶ Kantonalni odbor za pripremu i praćenje provedbe strategije ▶ Kantonalna ministarstva i tijela ▶ Jedinice lokalne samouprave i ostali akteri razvoja 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Strategija razvoja kantona ▶ Akcioni plan/ovi strategije ▶ Godišnji izvještaji o provedbi strategije ▶ Upitnik za procjenu institucionalnih i administrativnih kapaciteta za provedbu strategije
---	---	--	---

Prilog 2 – Pregled korištene dokumentacije

- Integrirana strategija razvoja Unsko-sanskog kantona za period 2014-2020;
- Ostala dokumentacija (statistički pregledi, izvještaji, Službeni glasnici Unsko-sanskog kantona i dr.)
- Makroekonomski pokazatelji po kantonima FBiH (2015-2018), Federalni zavod za programiranje razvoja
- Program javnih investicija 2017-2019, RAUSK
- Program javnih investicija 2018-2019, RAUSK
- Zakon o planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine („Sl. Novine FBiH“, br. 32/17)
- Uredba o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH, („Službene novine Federacije BiH“, br. 74/19)
- Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH, („Službene novine Federacije BiH“, br. 74/19)
- Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju, monitoringu i izvještavanju u FBiH, („Službene novine Federacije BiH“, br. 74/19)

Prilog 3 - Lista učesnika u procesu evaluacije Strategije

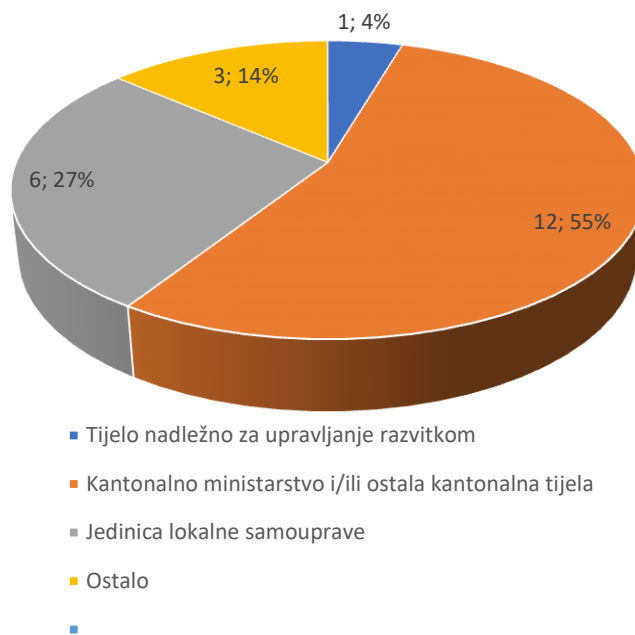
Ime i prezime	Institucija/funkcija
Nijaz Lipovača	Pomoćnik gradonačelnika za lokalni ekonomski razvoj (LER), Gradska uprava Bihać
Elmina Emrulović	Šef odsjeka za privredni razvoj i upravljanje projektima, Gradska uprava Bihać
Mirela Alijagić	Stručni savjetnik za projektiranje i implementaciju strategije, Gradska uprava Bihać
Samir Jodanović	Direktor Razvojne agencije Unsko-sanskog kantona (RAUSK)
Dijana Dedeić	Sekretar Razvojne agencije Unsko-sanskog kantona (RAUSK)
Aida Blazević	Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike

Neira Đogić	Ministarstvo finansija
Adnan Kreso	Ministarstvo obrazovanja, kulture i sporta, pomocnik ministra za odgoj
Dragana Bajrić	Sekretar Skupštine Unsko-sanskog kantona
Šejla Šarić	MUP, Stručni saradnik u kabinetu Ministra
Emina Miljković	Ministarstvo privrede
Vildana Zulic	Ministarstvo za građenje i zaštitu okoliša, Odjeljenje za projekte, ekonomske poslove, strateško planiranje i EU integracije i član Odbora IPA II za Unsko-sanski kanton

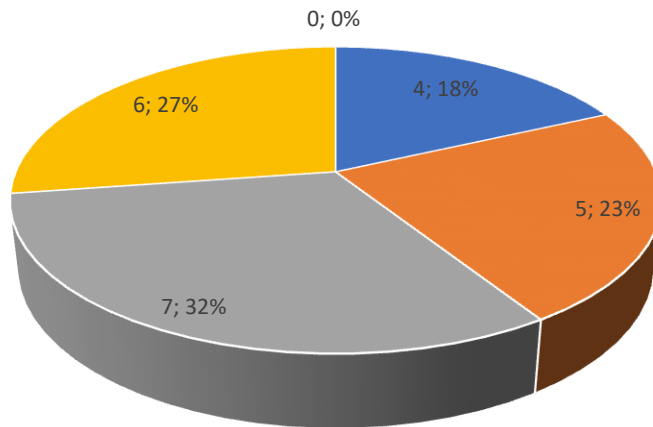
Prilog 4 - Rezultati upitnika

Grafički prikaz rezultata provedenog ispitivanja u periodu od 16.09. do 30.09.2019. godine:

1. Molimo, navedite instituciju/organizaciju/tijelo koje predstavljate? (samo jedan odgovor)

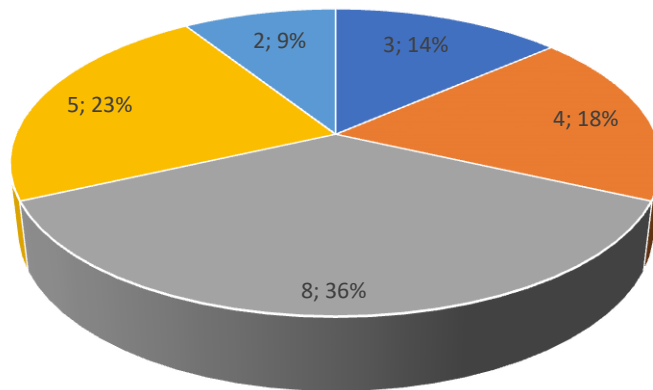


2. Po Vašem mišljenju, da li Vaša organizacija ima potrebne institucionalne i ljudske kapacitete za ispunjavanje svih obaveza u pogledu provedbe integrirane Strategije razvoja kantona? (samo jedan odgovor)



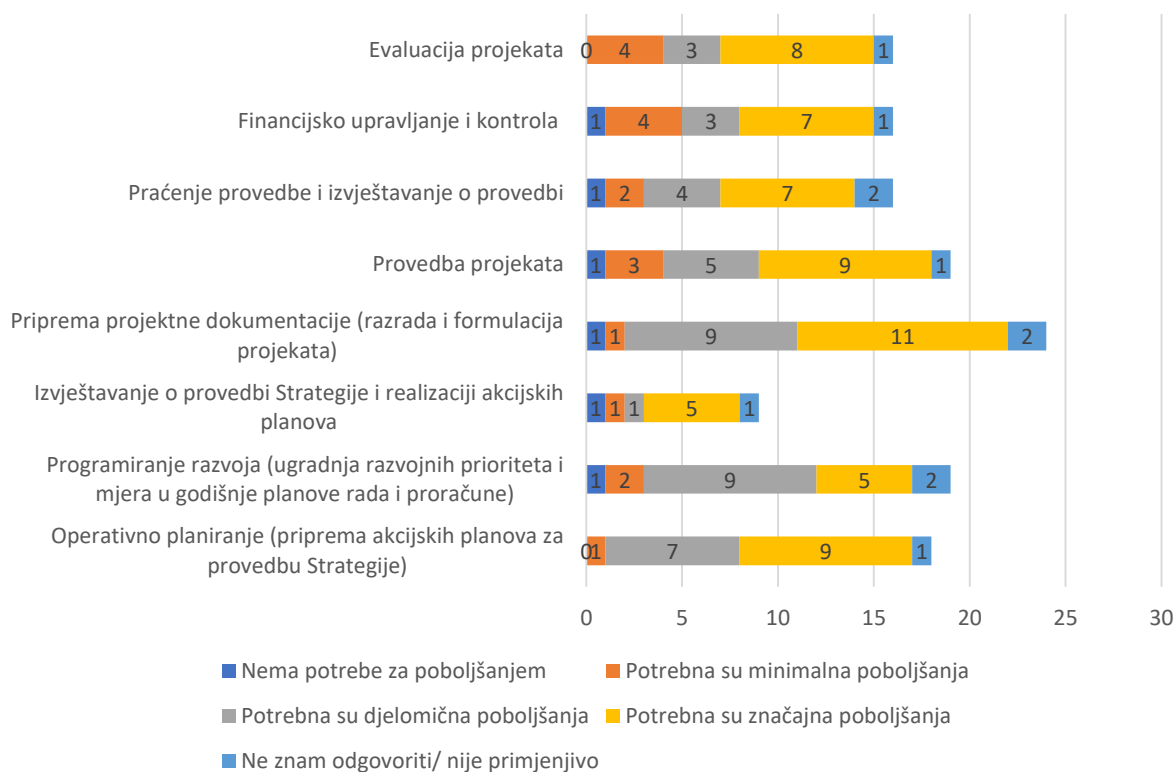
■ Da ■ U većoj mjeri ■ U manjoj mjeri ■ Ne ■ Ne znam odgovoriti

3. Po Vašem mišljenju, da li nositelji mjera navedeni u Strategiji imaju potrebne kapacitete za uspješnu provedbu aktivnosti i projekata koji pridonose integriranoj Strategiji razvoja kantona? (samo jedan odgovor)

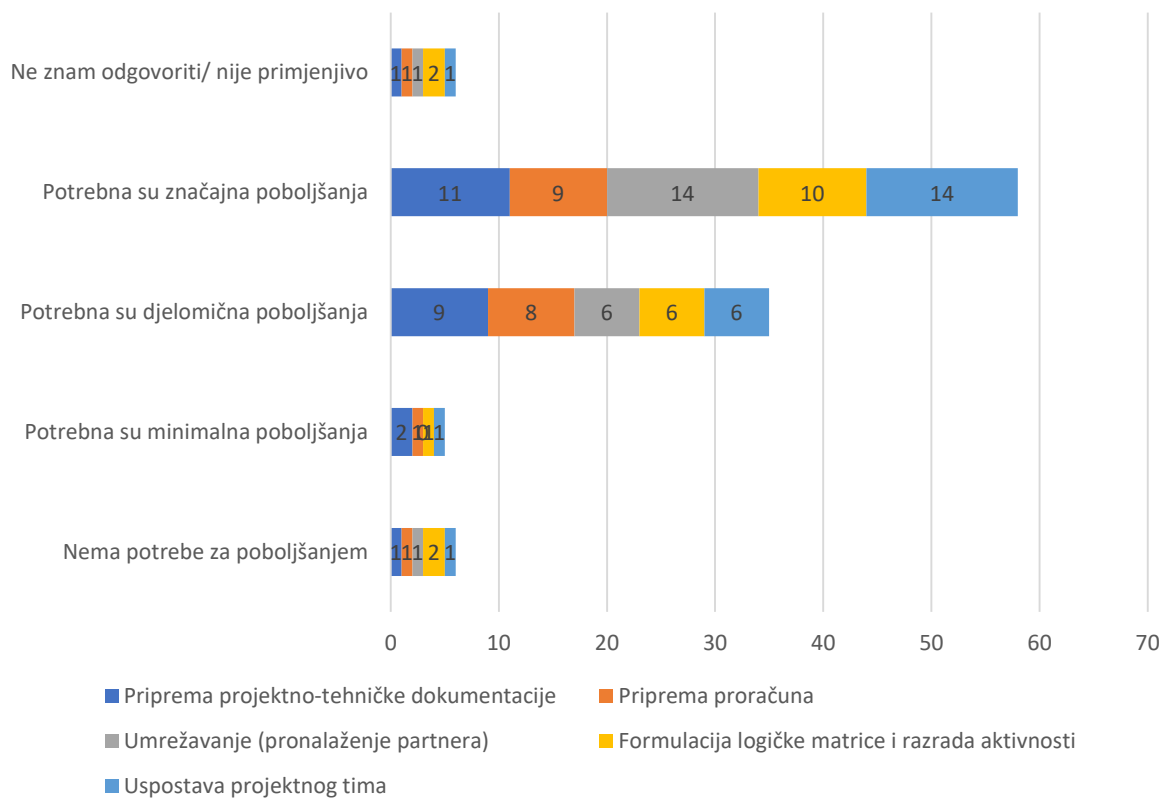


■ Da ■ U većoj mjeri ■ U manjoj mjeri ■ Ne ■ Ne znam odgovoriti

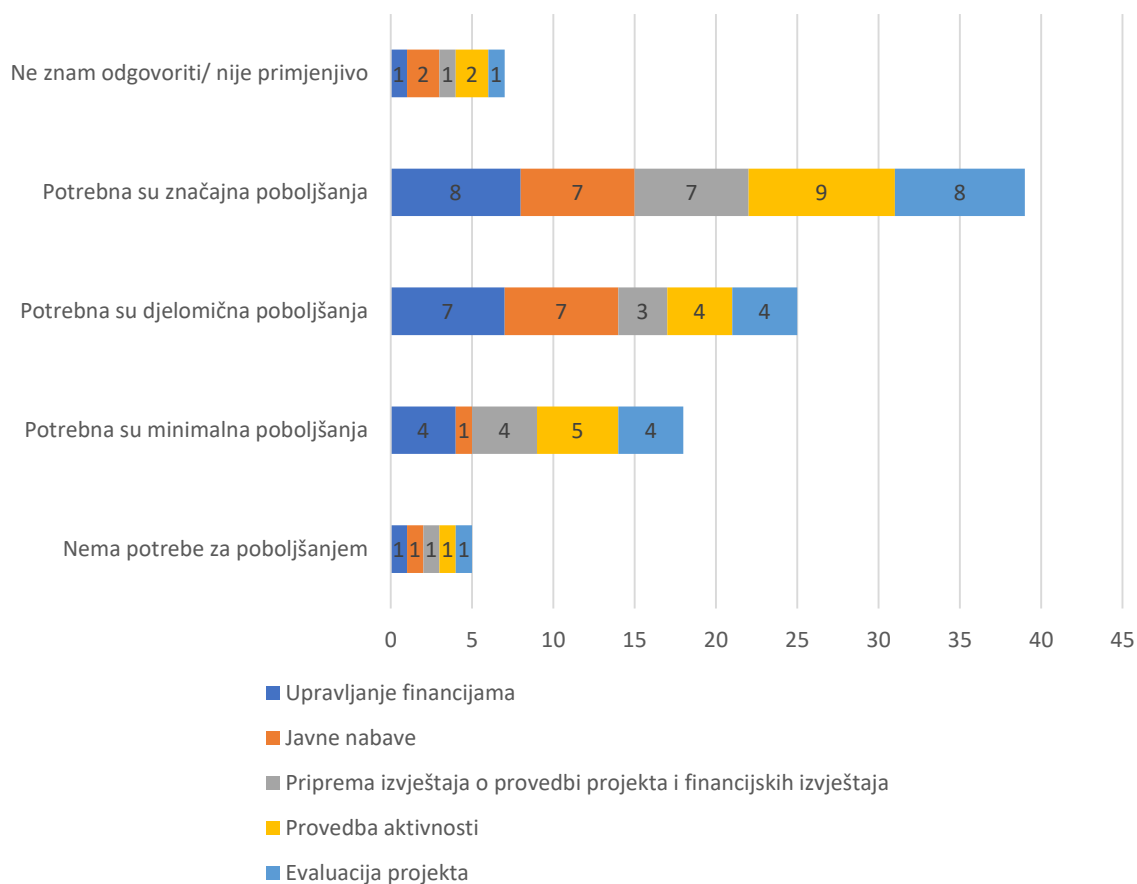
4. U kojim područjima smatrate da je potrebno poboljšati znanje Vaše organizacije? (Za predstavnike kantonalnih ministarstva, općina ili drugih institucija/organizacija, samo jedan odgovor za navedeno područje)



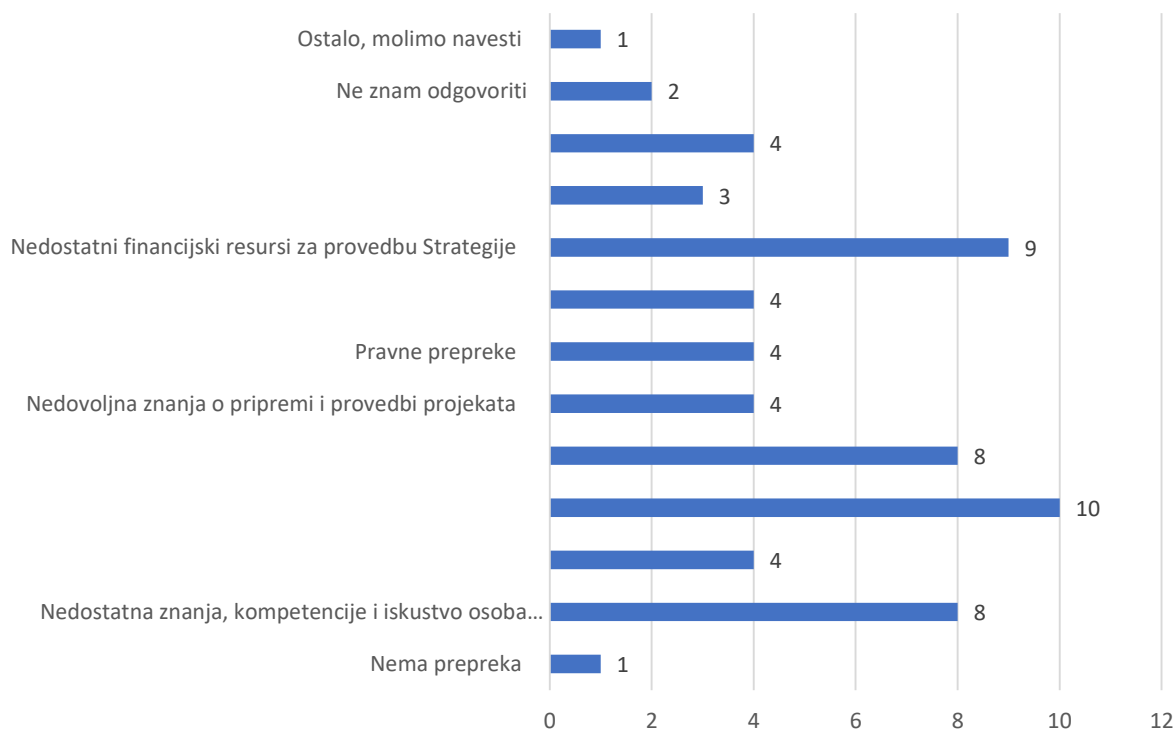
5. U kojim područjima smatrate da je potrebno poboljšati kapacitete za pripremu projekata koji doprinose Strategiji razvoja Kantona? (samo jedan odgovor za navedeno područje)



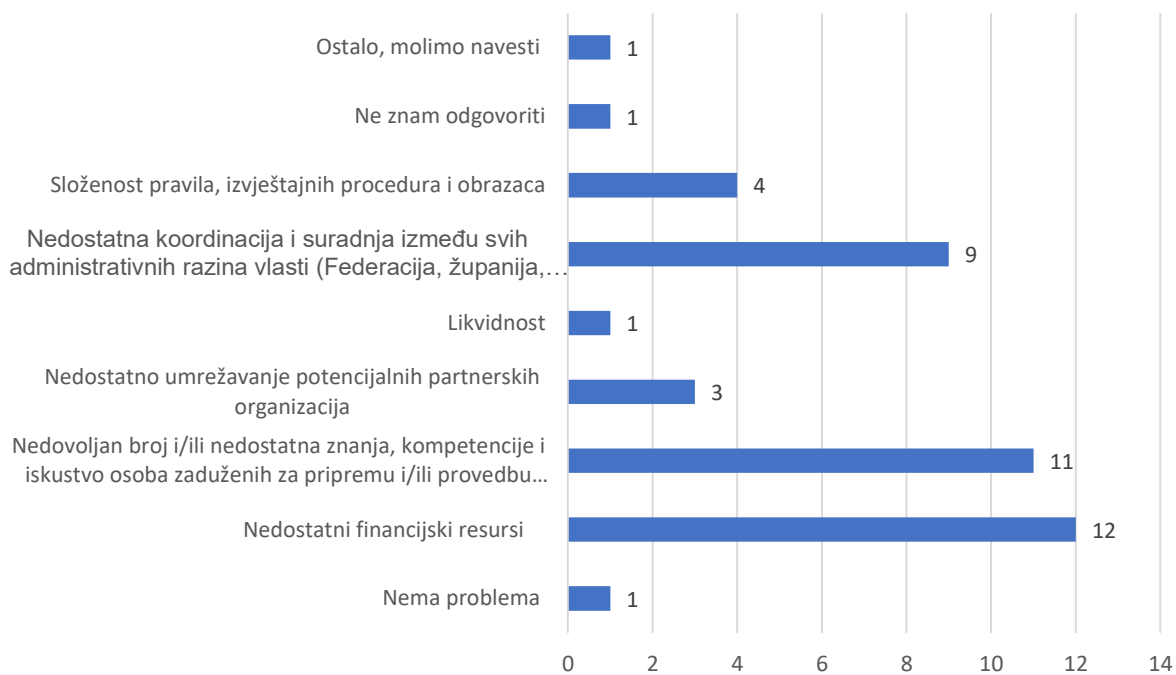
6. U kojim područjima smatrate da je potrebno poboljšati kapacitete za provedbu projekata koji doprinose Strategiji razvoja Kantona? (samo jedan odgovor za navedeno područje)



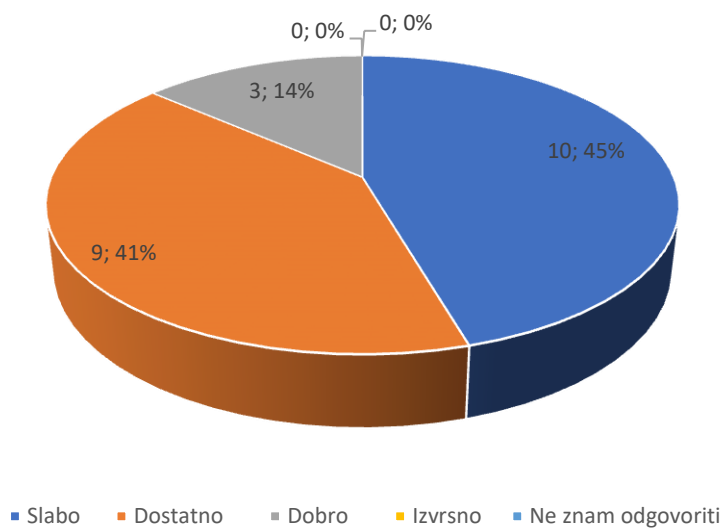
7. Koje su po Vašem mišljenju tri glavne prepreke za poboljšanje provedbe Strategije u smislu brzine, transparentnosti i učinkovitosti?(više odgovora – do tri odabira)



8. Koje su po Vašem mišljenju tri najčešća problema za koja smatrate da otežavaju pripremu i provedbu projekata koji doprinose Strategiji? (više odgovora – do tri odabira)



9. Kako biste ocijenili sveukupno upravljanje razvojem (operativno planiranje, izvještavanje i informiranje o provedbi Strategije) na razini kantona? (samo jedan odgovor)



10. Kako biste ocijenili internu koordinaciju i komunikaciju između svih tijela nadležnih za provedbu Strategije? (samo jedan odgovor)

